

HEV kompetentsikeskuse teenusmudeli väljatöötamine Viljandimaal

Tellija: Viljandi Linnavalitsus
Teostaja: OÜ Cumulus Consulting

Mai 2023

Sisukord

Lühikokkuvõte	3
Summary	4
Sissejuhatus.....	5
1. Hariduse tugiteenuste tagamise hetkeseis Viljandimaal	8
1.1. Maakonna haridusvõrk ja tuge vajavad lapsed	8
1.2. Tugiteenused ja tugispetsialistid	10
1.3. Peamised väljakutsed	12
2. Tugiteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi ühtlustamise tegevused	14
2.1. Tugiteenuste arendamise lähtekohad	14
2.2. Maakonnaülesed tegevused.....	16
2.2.1. Maakonnaülesed üldised soovitusel	16
2.2.2. Tugispetsialistide erialagruppide käivitamine	19
2.2.3. Koolitustegevused	21
2.2. Omavalitsustasandi tegevused.....	23
2.2.1. Viljandi linn	24
2.2.2. Viljandi vald	29
2.2.3. Mulgi vald	32
2.2.4. Põhja-Sakala vald.....	34
3. Maakonnaülene tugiteenuste keskus	38
3.1. Tugiteenuste keskuse üldine korraldus- ja toimeleogika	38
3.2. Organisatsiooni sisene valdkondlik ja piirkondlik korraldusmudel	39
4. Tegevuskava	44
Lisa 1. Andmeanalüüsi raport.....	45
1. Alusharidus maakonnas	45
2. Üldharidus maakonnas	48
3. Tuge vajavate laste õpe maakonnas	51
4. Tugiteenused, tugispetsialistid ja õpetajad.....	55
5. Rahvastikuarengud maakonnas	59
Lisa 2. Tugiteenuste arendamise tegevused	61
Lisa 3. Maakonnaülese kokkuleppe projekt	63

Lühikokkuvõte

Projekti „HEV kompetentsikeskuse teenusmodeli väljatöötamine tugiteenuste pakkumiseks Viljandi maakonnas“¹ sisuline **eesmärk on parandada tuge vajavatele lastele ja peredele suunatud teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti Viljandi maakonnas**. Projekti kitsam fookus on jõuda praktiliste ja rakendatavate lahendusteni. Projekti tegevused hõlmavad hariduslikele erivajadustele (HEV) keskenduva kompetentsikeskuse teenusmodeli väljatöötamist, piloteerimist ja koolituste läbiviimist. Projekti partneriteks on kõik Viljandi maakonna omavalitsused (Viljandi linn, Mulgi vald, Põhja-Sakala vald, Viljandi vald).

Teenusmodeli väljatöötamise tegevused jaotati **metoodiliselt kolme tegevusblokki**: 1) analüütilised tegevused (põhjalik olukorra kvantitatiivne analüüs), 2) koosloomelised tegevused (sisuseminarid väljakutsete ja lahenduste määratlemiseks) ja 3) kokkuleppe saavutamise tegevused (koostöö ulatuse ja vormide kokkulepped omavalitsuste juhtidega).

Teenusmodeli väljatöötamise käigus selgus, et hetkel puudub maakonnas kohene valmisolek maakonnaülese kompetentsikeskuse moodustamiseks. Selle objektiivsed põhjused: 1) teenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse suur varieeruvus maakonnas, 2) omavalitsuste valdkonnaga seotud arendusplaanide erinevus, 3) omavalitsuste vähene kogemus mitme asutuse ühise spetsialisti rakendamisel (nn asutuste-keskne korraldus) ja 4) madal usalduse tase maakonnaülese teenuse tagamise mudeli toimimisele.

Eelnevast tulenevalt korrigeeriti projekti käigus algseid ambitsioone ja seati edasisteks tegevusteks **realistlikud praktilised sammud**, milleks on **ka piisav konsensus**. Rakenduslikud soovitusel jaotuvad maakonnas kohalike omavalitsuste (KOVide) koostöös ühiselt ja iga KOVi poolt eraldi elluviidavateks tegevusteks. Need tegevused toetavad ka maakonnaülese mudeli suunas liikumist pikemas perspektiivis, mille põhimõttelise toimise loogika kirjeldati raportis.

Maakonnaülesed tegevused: 1) maakonnaüleste **tugispetsialistide erialagruppide käivitamine**, 2) maakonnaülese **koolitusprogrammi** elluviimine, 3) soovitude pakett: 3.1) maakonna KOV **hariduse juhtide nõukoja** käivitamine, 3.2) suurema toevajadusega lastele **teenuse kättesaadavuse** ja kvaliteedi parandamine (sobitus- ja erirühmade, väikeklasside loomine), 3.3) **abiõpetajate** rakendamine koolides ja lasteaedades, 3.4) haridusasutuste süsteemne **koostöö laste rehabilitatsiooniasutustega**, 3.5) sotsiaal- ja haridusvaldkonna parem sidustamine (nn **juhtumikorraldaja** funktsiooni arendamise teel), 3.6) **koostöö** kujundamine riiklike **Rajaleidja** hindamiskeskustega.

KOV tasandi tegevused: 1) igale KOVile eraldi asutuste põhiselt **tugispetsialistide** täiendavate **ametikohtade täitmise** soovitusel (mis ühtlustab teenuse kättesaadavuse maakonnas), 2) maakonna valdadele soovitus **konsolideerida tugiteenused ühte vallaülesesse keskusesse**, kuid organiseerida selle tööd **piirkondlike tugimeeskondade kaudu**, 3) Viljandi linnale arendada välja sotsiaal- ja hariduse valdkonna integreeriv **juhtumikorraldaja** funktsioon, 4) Viljandi linnale arendada välja tugikeskuses baasil **sotsiaalse rehabilitatsiooni teenused**, 5) Põhja-Sakala vallale osta **osad tugiteenused sisse Viljandi linna tugikeskustest**.

Praktilises vaates soovitati sõlmida **maakonna omavalitsuste ühiste kavatsuste kokkulepe** hariduse tugiteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamiseks ning maakonnaüleseks arendamiseks.

¹ Financed by Rahastatud Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra finantsmehhanismide 2014–2021 programmi „Local Development and Poverty Reduction“ taotlusvoorst „Integreeritud tugiteenused koolist väljalangevuse ennetamiseks“.

Summary

The objective of the project **"Development of a service model for a SEN competence centre to provide support services in Viljandi County"**² **is to improve the availability and quality of services aimed at children and families in need of support in Viljandi County**. The specific focus of the project is to find practical and applicable solutions. Project activities include the development and piloting of a service model for a specific educational needs (SEN) competence center, as well as training. The project partners are all the local governments in Viljandi County (the town of Viljandi; Mulgi, Põhja-Sakala and Viljandi rural municipalities).

The service model development activities were **divided into three blocks**: 1) analytical activities (a thorough quantitative analysis of the situation), 2) co-creative activities (content seminars to define challenges and solutions) and 3) agreement-making activities (agreements on the scope and forms of cooperation with local government leaders).

During the development of the service model, it became clear that at the moment there is no readiness in the county to form a county-wide competence center. The objective reasons for this are: 1) big differences in the quality and availability of services in the county, 2) differences in the development plans related to the field of municipalities, 3) lack of experience in the implementation of joint specialists of several institutions (the so-called institution-centered organization) and 4) low trust in the functioning of a county-wide service guarantee model. As a result of the above, the initial ambitions were corrected during the project and **realistic practical steps were set for further activities**, which also have sufficient consensus. The applicable recommendations are divided into two: activities to be implemented jointly by the local governments (LGs) in the county and those to be implemented separately by each LG. These activities also support moving towards a county-wide model in the long term, the principle operation of which was described in the report.

County-wide activities: 1) launching **county-wide groups for support specialists**, 2) implementing **a joint training program**, 3) a package of recommendations: 3.1) starting an **advisory council** composed of local government education leaders, 3.2) improving **the availability and quality of services** for children with greater support needs (creating appropriate and special groups, small classes), 3.3) implementation of **assistant teachers** in schools and kindergartens, 3.4) systematic **cooperation** of the educational institutions **with children's rehabilitation institutions**, 3.5) better linking of the social and educational fields (by developing the so-called case manager function), 3.6) shaping **cooperation** with national assessment center (Rajaleidja).

Activities at the local government level: 1) offers of **support specialists** for each LG, based on individual institutions, recommendations for filling positions (which harmonizes the availability of services in the county), 2) recommendation for the LGs **to consolidate the support services in one pan-municipal center**, organized through its regional support teams, 3) to introduce a **case manager** who would integrate the social and educational fields in the town of Viljandi, 4) to develop **social rehabilitation services** for the town of Viljandi on the basis of a support center, 5) **to buy some support services** for the Põhja-Sakala municipality from the support center of the town of Viljandi. From a practical point of view, it was recommended to conclude an agreement of joint intentions between the county municipalities on the improvement of the availability and quality of educational support services and on their county-wide development.

² Funded by the European Economic Area and Norway Financial Mechanisms 2014–2021 programme "Local Development and Poverty Reduction" under the call for proposals "Integrated services provision to prevent early school leaving".

Sissejuhatus

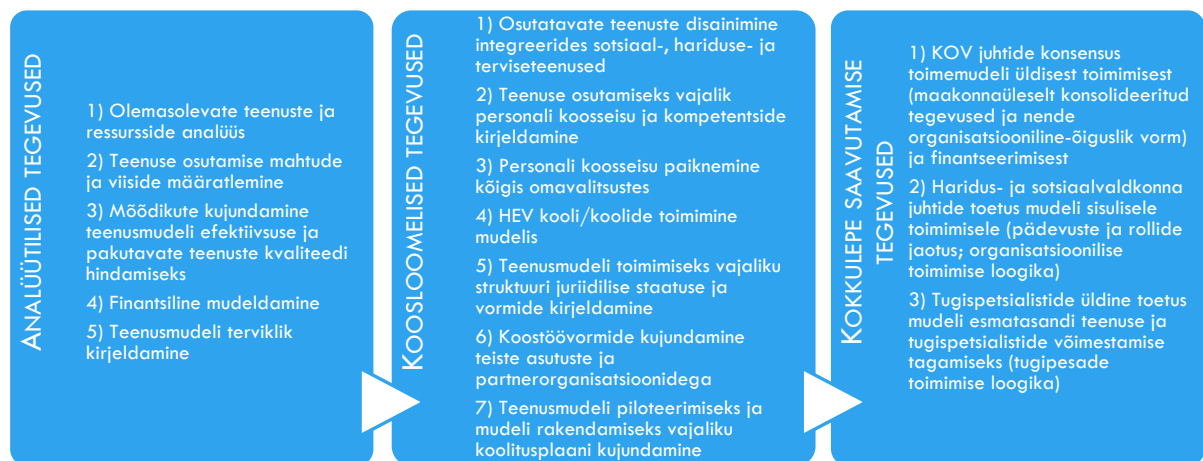
Küsimus, kuidas tagada hariduslike erivajadustega (HEV) lastele parim võimalik tugi on aktuaalne paljudes riikides, nii ka Eestis. Eesti erinevates piirkondades läbiviidud analüüsid näitavad, et mitmekülgse, süsteemse ja lapse vajadusest lähtuva toe tagamiseks on mõõdapäasmatu kohalike omavalitsuste (KOV) ja teiste valdkonnas tegutsevate asutuste koostöö. Seda eeldab ka riigi hariduspoliitika suund – kaasava hariduse rakendamine. Kaasava hariduse peamine siht on selles, et kõik lapsed peavad saama õppida kodulähedases koolis. Vajadusel tuleb neile tagada tugiteenused, mis võimaldavad HEV õpilastel tavalises koolikeskkonnas hakkama saada. Siiski on ka tulevikus tuge vajavaid õpilasi, kes erivajaduse spetsiifika tõttu tavakoolis (ja -lasteaiarühmas) õppida ei saa, mistõttu on ka perspektiivis vajalikud suurema toevajadusega lastele spetsialiseerunud haridusasutused.

Viljandimaal on HEV-temaatikat analüüsitud ka varem. 2021. a. viidi Viljandimaa Omavalitsuste Liidu tellimusel läbi projekt „Maakonnaülese õppekorralduse analüüsi teostamine hariduslike erivajadusega laste haridusteenuseks“, mille tulemusena pakuti välja erinevad võimalused, kuidas teemaga maakonnas edasi liikuda. Ühe võimalusena nähti ette maakonnaülese haridusvaldkonna tugiteenuste keskuse moodustamine, kuhu koonduks kõik maakonna haridusasutuste tugispetsialistid. Alternatiivse võimalusena pakuti välja, et tugispetsialiste koondavad nn tugipesad jäävad KOVide haldusesse, kuid maakonnas lepitakse kokku, et kõik KOVid arendavad need välja. Täiendavalt tekiks sel juhul maakondlik koostöökiht, mille raames teostataks ühiselt erinevaid valdkondlikke arendustegevusi. Lisaks tõi analüüs välja vajaduse sotsiaal- ja haridusvaldkonna tugiteenuste tugevamaks integreerimiseks ning vajaduse maakonnas tegutsevaid tuge vajavate laste koole (kokku 4) tugevamalt sidustada.

2022. aastal algatas Viljandi Linnavalitsus projekti "HEV kompetentsikeskuse teenusmudeli väljatöötamine tugiteenuste pakkumiseks Viljandi maakonnas"³, mis on otsene jätk 2021. teostatud analüüsile. Projekti tegevusteks on **HEV kompetentsikeskuse teenusmudeli väljatöötamine** (käesolev töö) ning lisaks ka selle piloteerimine ja koolituste läbiviimine (jätkutegevused). Viljandi linna kõrval on projekti partneriteks ka kõik maakonna vallad (Mulgi, Põhja-Sakala ja Viljandi). Tegevuse laiem eesmärk on parandada tuge vajavatele lastele ja peredele suunatud teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti Viljandi maakonnas, **kitsam fookus on praktiliste ja rakendatavate lahendusteni jõudmine**.

HEV kompetentsikeskuse teenusmudeli väljatöötamise tegevused jaotati metoodiliselt kolme tegevusblokki: analüütilised tegevused, koosloomelised tegevused ja kokkuleppe saavutamise tegevused (joonis 1).

³ Rahastatud Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra finantsmehhanismide 2014–2021 programmi „Local Development and Poverty Reduction“ taotlusvoorst „Integreeritud tugiteenused koolist väljalangevuse ennetamiseks“.

Joonis 1. Teenusmodeli väljatöötamise meetodiline raamistik

Analüütilised tegevused teostati eesmärgiga luua alus teenusmodeli sisuliste valikute argumenteerimiseks ja selle rakendamise põhjendamiseks. Analüütiliste tegevuste raames koondati asjakohane statistika (sh rahvastikunäitajad, EHISe näitajad jms) ning koostati andmepäringud KOVidele, mille raames käsitleti infot tuge vajavate laste, haridusvaldkonna tugispetsialistide tänase seisu ja vajaduse, KOVide finantsolukorra jms kohta. Täiendavalt paluti kuu aja jooksul valdades töötavatel tugispetsialistide kaardistada oma ülesanded, saamaks ülevaadet töö mahtudest ja iseloomust praktikas. Analüüsi tulemusi arutati ka projekti juhtrühma koosolekul. Analüütilise osa kokkuvõte on kajastatud raporti peatükis 1, põhjalikum ülevaade on leitav lisast 1.

Koosloomeliste ja kokkuleppeliste tegevuste eesmärk oli nii projekti juhtrühmaga (kuhu kuulusid kõigi KOVide esindajad) kui ka eraldi kõigi maakonna omavalitsuste esindajatega iga KOVi vajaduste kaardistamine ja võimalike lahenduste disainimine ning nendele nii juhtrühma kui ka KOV juhtide heakskiidu saamine. Praktikas toimusid koosloomelised ja kokkuleppelised tegevused käsikäes, nt arutleti KOV juhtidega võimalikku tegevusplaani ning küsiti selle teostatavuse kohta kohe ka hinnangut.

Tegevusbloki raames viidi läbi igas KOVis kaks aruteluseminari (kokku 8) ning lisaks ühine projekti vaheseminar. Täiendavalt käsitleti teemat ka Viljandimaa Omavalitsuste Liidu koosolekul ning viidi läbi lisaarutelusid partnerorganisatsioonidega (sh SA Perekodu, Rajaleidja).

Esimese igas KOVis toimunud laiapõhjalise seminari raames, kus osalesid nii KOVi juhid ja spetsialistid, haridusasutuste kui ka tugispetsialistide esindajad, anti osalejatele ülevaade HEV-valdkonna olukorrast maakonnas ja konkreetses omavalitsuses ning viidi läbi gruppitööd. Vastavatel seminaridel osales kokku enam kui 100 inimest (Põhja-Sakala ja Mulgi vallas ning Viljandi linnas enam kui 20, Viljandi vallas enam kui 40). Arutelude raames kaardistati KOVide igapäevases töös esinevad suuremad probleemid seoses tuge vajavate lastega ning arutati, mida tuleks teha selleks, et tagada tugiteenuste ühtlane kättesaadavus KOVis. Täiendavalt toodi välja ka osalejate ootused ja hirmud seoses maakonnaülese kompetentsikeskusega. Peale esimest KOVide seminaride ringi viidi läbi projekti vaheseminar kõigi nelja KOVi esindajatega, kus tehti kokkuvõtte senitehtust ning pakuti välja erinevad tugiteenuste tagamise ja arendamise meetmed, mida osalejad hindasid nende mõjususe ja pakilisuse aspektidest lähtuvalt. Vaheseminaril oli 43 osalejat. Teise KOV seminari raames, kus osalesid omavalitsuste juhid ning haridus- ja sotsiaalvaldkonna juhid, räägiti projekti vaheseminari tulemustest lähtuvalt läbi konkreetne plaan maakonnaülesteks koostöötegevusteks ning iga KOVi sisesteks sammudeks, mida oleks võimalik 2-3 aasta jooksul realselt ellu viia. Vastava tegevusplaani mustand esitati

tagasisidestamiseks ka igale KOVile. Tegevusplaan arutati kokkuvõtvalt üle ka projekti juhtühmaga.

Projekti viimase tegevusena koostati käesolev lõppraport, mis koosneb neljast põhiosast ja kolmest lisast. Raporti esimene peatükk võtab kokku haridusvaldkonna tugiteenuste hetkeseisu ja peamised väljakutsed Viljandimaal. Teine osa sisaldab nn praktilist koostöömudelit ehk kokkulepitud tegevuste kirjeldust, millised suunad võetakse maakonnaüleselt ja millised iga KOVi puhul eraldi. Kolmandas osas on kirjeldatud perspektiivne nn ideaalmudel ehk olukord, kui kõik tegevused oleksid koondatud maakonnaülesesse kompetentsikeskusesse. Neljas peatükk sisaldab konkreetset tegevuskava. Analüüsi lisadeks on põhjalikum andmeanalüüs (lisa 1), ülevaade tugiteenuste tagamise meetmetest KOV tasandil ja maakonna tasandil (lisa 2) ning maakonnaülese koostöökokkuleppe projekt (lisa 3). Projekti jätkutegevusteks perioodil mai 2023 – aprill 2024 on kavandatud konkreetsemad piloot- ja koolitustegevused, mille elluviimine järgneb koheselt raporti valmimisele.

Käesoleva analüüsi koostamist koordineeris ning lõppraporti koostas OÜ Cumulus Consulting. Projektis osalesid ekspertidena Mihkel Laan, Kersten Kattai, Hannes Orgse ja Liina Lokko. Koostajad avaldavad siirast tänu kõigile, kes andsid oma panuse.

1. Hariduse tugiteenuste tagamise hetkeseis Viljandimaal⁴

1.1. Maakonna haridusvõrk ja tuge vajavad lapsed

Viljandi maakonnas tegutseb õppeaastal 2022/2023 29 lasteaeda, nendest 27 munitsipaalomandis ja kaks eraomandis. Kokku käib 138s lasteaiarühmas 2257 last. Lasteaiaste arv on viimasel kolmel aastal kasvanud kokku u 130 võrra, seda peamiselt Viljandi valla lasteaedade arvelt (tabel 1).

Tabel 1. Lasteaiaõpilased Viljandimaa omavalitsustes (allikas: EHIS)

Asukoht	Lasteaed	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Asutuste arv	Tegevuskohad
Munitsipaallasteaiaid									
Mulgi	Kokku	245	259	272	292	306	297	5	5
Põhja-Sakala	Kokku	372	377	366	347	353	374	7	9
Viljandi linn	Kokku	951	909	890	909	891	883	4	6
Viljandi vald	Kokku	565	537	550	587	633	653	11	15
Eralasteaiad									
Viljandi vald	Jaagu Lasteaed-Põhikool	9	12	8	10	10	10	1	1
Viljandi linn	Viljandi Vaba Waldorfkool	38	38	38	37	42	40	1	1
Maakond	Kõik kokku	2180	2132	2124	2182	2235	2257	29	37

Valdav osa lastest õpib nn tavarühmades. Erirühmad on maakonnas olemas kahes asutuses - **spetsialiseerunud erirühmi on kuus kokku 48 lapsega**. Viljandi linnas Männimäe lasteaias on avatud kehapuudega laste rühm, pervasiivsete arenguhäiretega rühm ja kaks tasandusrühma. Jaagu Lasteaed-Põhikoolis (asukoht Viljandi vallas) on liitpuudega laste rühm ja pervasiivsete arenguhäiretega laste rühm (kokku 10 last). Kõik erirühmad on täis.

Sobitusrühmad on loodud neljas lasteaias – Olustvere ja Võhma lasteaias Põhja-Sakala vallas, lasteaias Krõllipesa Viljandi linnas ning Viiratsi lasteaias Rüblik Viljandi vallas. Viies rühmas on lapsi kokku 51, nende hulgas on erivajadusega lapsi üldjuhul kolm rühma kohta ehk kokku u 15. Mulgi valla lasteaedades sobitusrühmi ei ole. Toe vajadust on EHISes kokku märgitud ligi 1000 lapsel, neist üle poole vajab kõneravi (tabel 2).

Tabel 2. Tuge vajavad lapsed lasteaedades õppeaastal 22/23 (allikas: EHIS)

	Mulgi vald	Põhja-Sakala vald	Viljandi linn	Viljandi vald	Jaagu LA-PK	Kokku
Vajab kõneravi	59	55	231	199	1	545
Muu	43		117	16		176
Eesti keelest erineva koduse keelega täiendavat tuge vajav laps	6	5	52	20		83
Kõnepuue või häire	4	3	38	3		48
Ussisserändaja (UA)	7	6	29	3		45
Liitpuue		1	1		8	10
Füüsiline erivajadus		1	8			9
Autismispektrihäire			3	3	2	8
Psüühikahäire		1	4			5
Kuulmispuue			3	1		4
Raske somaatilise haigus			2	1		3
Intellektipuue			2			2
Andekus				1		1
Nägemispuue						0
Erivajaduse märkeid kokku	119	72	490	247	11	939

Projekti raames läbiviidud erinevatel aruteludel tõdeti ühiselt, et **vajadus nii erirühmade kui ka sobitusrühmade järgi on oluliselt suurem, kui tänane pakkumine**. Nii oleks vajalik

⁴ Põhjalikum ülevaade on leitav lisast 1.

kohtade suurendamine keerukamate erivajadustega laste jaoks (nt Jaagu Lasteaed-Põhikoolis) aga ka täiendavate sobitusrühmade loomisel (nt Mulgi vallas u 10 lapsele). Täna ollakse olukorras, kus erivajadusega laps võib olla nn tavarühmas ning seetõttu ei pruugi talle olla kättesaadav vajalik tugi.

Üldhariduskoole on maakonnas kokku 27, sh kaks riigikooli ja kaks eraomandis kooli kokku enam kui 5100 õpilasega. Õpilastest 4457 õpib põhikoolis ja 771 gümnaasiumiastmes. Kuna haridusvaldkonna tugiteenused keskenduvad eelkõige põhikooli osale, on edaspidi gümnaasiumiaste analüüsist välja arvatud. Sarnaselt lasteaialastele on kooliõpilaste arv viimastel aastatel veidi kasvanud⁵.

Tabel 3. Põhikooliõpilased Viljandimaa omavalitsustes (allikas: EHIS)

Asukoht	Asutus	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Asutuse tüüp	Tegevuskohad
Munitsipaalkoolid									
Mulgi	Kokku	531	532	525	539	541	552	4	4
Põhja-Sakala	Kokku	713	726	726	741	771	801	6	8
Viljandi linn	Kokku	1992	2014	2004	1981	1955	2007	4	4
Viljandi vald	Kokku	813	851	891	902	897	924	9	9
Erakoolid									
Viljandi linn	Viljandi Vaba Waldorfkool	103	107	112	92	91	108	1	1
Viljandi vald	Jaagu Lasteaed-Põhikool	23	25	26	25	25	31	1	1
Riigikoolid									
Viljandi vald	Ämmuste Kool	48	47	36	37	37	34	1	1
Maakond	Kõik kokku	4223	4302	4320	4317	4317	4457	26	28

Maakonna ligi 4500 põhikooliõpilasest **vajab tuge üks kolmandik, kokku 1524 õpilast** (tabel 4). Neist suurema toevajadusega on õppeaastal 22/23 u 470 õpilast, kellest 202 õpilasele on määratud eritugi 265 õpilasele tõhustatud tugi. Üldist tuge vajab enam kui 1000 last. Viimase kolme õppeaastaga (19/20 – 22/23) on eritoega laste arv maakonnas kasvanud ligi 50% (138lt lapselt 202ni), tõhustatud toega laste arv u 30% (201lt lapselt 265ni) ning üldist tuge vajavate samuti u 50% (693lt 1057ni). **Toevajadusega laste arv maakonnas on seega vaid mõne aastaga oluliselt suurenenud, mis on vaieldamatult suur väljakutse haridusasutuste tugisüsteemidele.**

Tabel 4. Tuge vajavad õpilased Viljandimaa üldhariduskoolides õppeaastal 22/23 (allikas: maakonna omavalitsused)

	Õpilaste arv põhikoolis 22/23	erituge vajavate laste arv	tõhustatud tuge vajavate laste arv	üldtuge vajavate laste arv	e ja t tuge vajavate laste osakaal	tuge vajavate laste osakaal
Munitsipaalkoolid (nn tavakoolid)						
Mulgi vald	552	20	38	169	11%	41%
Põhja-Sakala vald	749	15	40	173	7%	30%
Viljandi linn	1925	13	51	459	3%	27%
Viljandi vald	924	18	68	210	9%	32%
KOV koolid kokku (nn "tavakoolid")	4150	66	197	1011	6%	31%
Tuge vajavatele lastele spetsialiseerunud koolid						
Jaagu Lasteaed-Põhikool	31	31	0	0	100%	100%
Lahmuse Kool	52	39	9	4	92%	100%
Viljandi Kaare Kool	82	50	33	0	100%	100%
Ämmuste Kool	34	15	19	0	100%	100%
Tuge vajavate laste koolid kokku	199	135	61	4	98%	100%
Viljandi Vaba Waldorfkool	108	1	7	42	7%	46%
Maakonna koolid kokku	4457	202	265	1057	10%	34%

⁵ 2022/2023 õppeaasta kasvust suurem osa on põhjustatud sõjapõgenikest.

Üle poole eritoe ja tõhustatud toe lastest õpib nn tavakoolidest (kokku 263), neist suurem osa on tõhustatud toe lapsed (197). Maakonna neljas tuge vajavate laste koolis (nn erikoolis) õpib ligi 200 last, kellest kaks kolmandikku (135) vajab erituge ning kolmandik (61) tõhustatud tuge. Seejuures on õpilaste arv tuge vajavate laste koolides viimase 4-5 aasta jooksul püsinud stabiilne, mis tähendab, et **jõudsalt on kasvanud suuremat tuge vajavate laste arv nn tavakoolides**. Detailsem statistika tuge vajavate laste kohta (sh nende jaotus maakonna haridusasutuste, õppekava liikide jms lõikes) on leitav dokumendi lisast 1.

1.2. Tugiteenused ja tugispetsialistid

Maakonna omavalitsuste ja asutuste (munitsipaallasteaiad ja -koolid) koosseisus on 2023. aasta aprilli seisuga loodud 79,3 tugispetsialisti (logopeed, eripedagoog, sotsiaalpedagoog, psühholoog) ametikohta. Nendest täidetud on 61,4 ametikohta. Kõige enam on struktuuris eripedagooge (29,3 ametikohta), neist täidetud on 82%. Logopeedide 22,9 ametikohast on täidetud 69%. Sotsiaalpedagooge on 15,5 ja nende ametikohtade täituvus on ka kõrgeim – 87%. Psühholoogide 8,1st ametikohast on täidetud 70%. Enim on ametikohti Viljandi linnas ja Viljandi vallas, kus ka loodud ametikohad on u 90%liselt täitunud. **Mulgi ja Põhja-Sakala vallas on struktuuris olevatest tugispetsialistide ametikohtadest täidetud ainult u pool** (tabel 5).

Kõige vähem on tugispetsialistidega kaetud Mulgi vald ja Põhja-Sakala vald, neis on eelkõige puudu eripedagooge ja psühholooge. Viljandi linnas on puudu peamiselt logopeedidest. Mitmetes asutustes on ka nt käsunduslepinguga töötajad, kelle andmed tabelis ei kajastu. Teisalt ei muuda sisse ostetava teenused tulenevalt väikesest mahust oluliselt suurt pilti.

Projekti raames töid kõik maakonna omavalitsused välja ka nn ideaalpildi – palju võiks nende arvates tugispetsialiste võrreldes tänasega enam olla. Võrreldes täidetud ametikohtadega on selgelt suurem nn puudujääk Mulgi vallas ja Põhja-Sakala vallas, kus võrreldes tänasega võiks olla tugispetsialistide enam kaks korda rohkem. Maakonna vaates on enim vajaka logopeede (19,9 ametikohta), seejärel eripedagooge (10,3), psühholooge (9) ja sotsiaalpedagooge (8). Samas on KOVide vahel erisused – kui Viljandi vallas logopeedidest puudust ei tunta, on samal ajal linnas nendest kõige enam vajaka (tabel 5).

Tabel 5. Tugispetsialistide ametikohad, täidetud ametikohad ja nn ideaalolukord maakonnas õppeaastal 22/23 (allikas: maakonna omavalitsused)

	Eripedagoog	Logopeed	Psühholoog	Sotsiaalpedagoog	Ametikohad kokku
Ametikohad struktuuris					
Mulgi vald	3,0	6,2	2,4	3,0	14,6
Põhja-Sakala vald	2,8	5,4	1,8	2,5	12,4
Viljandi linn	15,0	5,0	6,5	5,5	32,0
Viljandi vald	8,5	6,3	1,0	4,5	20,3
Maakonnas kokku	29,3	22,9	11,7	15,5	79,3
sh täidetud ametikohad					
Mulgi vald	1,0	3,6	0,3	2,0	6,8
Põhja-Sakala vald	1,1	2,4	0,8	2,5	6,7
Viljandi linn	15,0	3,5	6,1	5,5	30,1
Viljandi vald	7,0	6,3	1,0	4,0	18,3
Maakonnas kokku	24,1	15,8	8,1	14,0	61,9
Täidetud osakaal ametikohtadest	82%	69%	70%	90%	78%
Ametikohad nn ideaalolukorras					
Mulgi vald	3,0	6,2	3,0	3,0	15,2
Põhja-Sakala vald	7,0	10,1	3,5	3,5	24,1
Viljandi linn	16,0	14,0	9,8	8,0	47,8
Viljandi vald	10,5	6,3	2,0	6,0	24,8
Maakonnas kokku	36,5	36,6	18,3	20,5	111,9

Tabel 6. Puuduolevad tugispetsialistid võrreldes ametikohtadega struktuuris ja nn ideaalolukorraga (allikas: maakonna omavalitsused)

	Eripedagoog	Logopeed	Psühholoog	Sotsiaal-pedagoog	Ametikohad kokku
Täitmist vajavad ametikohad võrreldes struktuuriga					
Mulgi vald	2,0	2,6	2,2	1,0	7,8
Põhja-Sakala vald	1,7	3,0	1,0	0,0	5,7
Viljandi linn	0,0	1,5	0,4	0,0	1,9
Viljandi vald	1,5	0,0	0,0	0,5	2,0
Maakonnas kokku	5,2	7,1	3,6	1,5	17,3
Täitmist vajavad ametikohad võrreldes nn ideaalolukorraga					
Mulgi vald	2,0	2,7	2,8	1,0	8,4
Põhja-Sakala vald	5,9	7,7	2,8	1,0	17,4
Viljandi linn	1,0	10,5	3,7	2,5	17,7
Viljandi vald	3,5	0,0	1,0	2,0	6,5
Maakonnas kokku	12,4	20,9	10,2	6,5	49,9
Täidetud ametikohtade osakaal võrreldes struktuuriga					
	Eripedagoog	Logopeed	Psühholoog	Sotsiaal-pedagoog	Kokku
Mulgi vald	33%	58%	10%	67%	47%
Põhja-Sakala vald	39%	44%	43%	100%	54%
Viljandi linn	100%	70%	94%	100%	94%
Viljandi vald	82%	100%	100%	89%	90%
Maakonnas kokku	82%	69%	70%	90%	78%
Täidetud ametikohtade osakaal võrreldes nn ideaalolukorraga					
	Eripedagoog	Logopeed	Psühholoog	Sotsiaal-pedagoog	Kokku
Mulgi vald	33%	57%	8%	67%	45%
Põhja-Sakala vald	15%	24%	21%	71%	28%
Viljandi linn	94%	25%	63%	69%	63%
Viljandi vald	67%	100%	50%	67%	74%
Maakonnas kokku	66%	43%	44%	68%	55%

Kuna lasteaedades on erivajadustega laste statistika lünklik, on KOVide ja asutuste lõikes kokkuvõtvalt võrreldavad üldhariduse näitajaid (tabel 7). Võrreldes tugispetsialistide arvu ning eri- ja tõhustatud toega laste arvu saab välja tuua mitmekordse erinevuse – **Viljandi linna ja valla koolides on keskmiselt ühe tugispetsialistide kohta u 5 eri- ja tõhustatud toe last, samal ajal Mulgi vallas on suurema toevajadusega lapsi tugispetsialisti kohta 11 ning Põhja-Sakala vallas u 16.** Maakonna neljas tuge vajavate laste koolis on tugispetsialistide arv suhtes ja tuge vajavate laste arvuga ühtlasem ning nende puhul peab arvestama, et ka õpetajad peavad olemas eripedagoogilise ettevalmistusega. Suured on erinevused ka nt põhikooliõpetajate kvalifikatsioonis, mis võib omakorda mõjutada toe pakkumise kvaliteeti.

Tabel 7. Põhikoolide võrdlusandmed õppeaastal 2022/2023 (allikas: EHIS; maakonna omavalitsused, autorite arvestused)

Omavalitsus / asutus	Õpilaste arv põhikoolis	Õpetajate ametikohtade arv	Tugispets. täidetud ametikohtade arv	Eri- ja tõhustatud toega laste arv	Üldtoega laste arv	Õpilasi õpetaja kohta	Kvalifikatsioonita õpetajate osakaal	Eri ja tõhustatud tuge vajavate laste osakaal	Tuge vajavate laste osakaal	Eri- ja tõhustatud toega laste arv tugispets. kohta	Tuge vajavate laste arv tugispets. kohta
Munitsipaal-koolid											
Mulgi vald	552	59	5,3	58	169	9,3	14%	14%	41%	10,9	43
Põhja-Sakala vald	749	81	3,4	55	173	9,3	16%	11%	30%	16,4	68
Viljandi linn	1925	135	11,6	64	459	14,3	2%	5%	27%	5,5	45
Viljandi vald	924	108	12,3	86	210	8,6	26%	7%	32%	7,0	24
Kokku	4150	383	32,5	263	1011	10,8	29%	7%	31%	8	39
Viljandi Waldorfkool	108	13	Teadmata	8	42	8,4	25%	7%	46%		
Tuge vajavate laste õpetamisele spetsialiseerunud koolid											
Jaagu Kool	31	8	2,2	31	0	3,8	43%	100%	100%	14,4	14
Lahmuse Kool	52	10	2,0	48	4	5,3	20%	92%	100%	24,0	26
Kaare Kool	82	20	5,0	82	0	4,2	20%	100%	100%	16,4	16
Ämmuste Kool	34	9	2,8	34	0	3,8	22%	100%	100%	12,4	12
Kokku	199	46	11,9	196	4	4,3	25%	98%	100%	16,5	16,8
Maakonnas kokku	4457	442	44,4	467	1057	10,1	15%	10%	34%	10,5	34,3

1.3. Peamised väljakutsed

Kokkuvõttes on Viljandi maakonna tuge vajavate laste ja haridusvaldkonna tugiteenustega seondult peamised väljakutsed järgmised⁶:

- 1) **Varajane märkamine ja sekkumine on väljakutse** – tänastes maakonna lasteaedade erirühmadesse on järjekord, samuti napib kohti sobitusrühmades. See tähendab, et arvestav osa tuge vajavaid lapsi käib nn tavarühmades, kus ei pruugi olla tagatud nendele vajalik tugi, mistõttu võib olla teenuse kättesaadavus piiratud. Maakonna lasteaedades on puudu logopeedidest ja eripedagoogidest, mis tähendab, et erivajadused võivad jääda piisava tähelepanuta ning surve nendega tegeleda kandub edasi koolidele. Seega peaks olema haridusvaldkonna tugiteenuste arendamise prioriteet võimalikult varajane professionaalne sekkumine, mis tähendab nii täiendavate tugispetsialistide värbamist lasteaedadesse kui ka täiendavate eri- ja sobitusrühmade loomist vastavalt vajadusele. Viimast on takistanud ka ruumipuudus, nt Jaagu Lasteaed-Põhikooli ruumiressurss on täielikult ammendunud ning ka nn tavalasteaedades ei pruugi olla piisavalt ruumiressurssi just nendes kohtades, kus on erivajadustega lapsed. Varajaseks märkamisel on ülioluline õpetajate (nii lasteaias kui koolides) koolitamine, kes märkaks õigeaegselt, annab info tugispetsialistile, kes teeb vajadusel hindamise ja hakkab kohe planeerima sekkumist. Vajadusel nõustab nii klassi/ rühma kui vanemat.
- 2) **Toevajadusega laste arv on koolides kiiresti kasvanud, kuid tugispetsialiste on liiga vähe** – olukorras, kus tuge vajavate laste arv on viimase kolme aasta jooksul suurenenud ligi 50%, pole tugispetsialistide arvukus maakonnas sisuliselt muutunud. Eelkõige Mulgi ja Põhja-Sakala vallas on suur osa struktuuris ettenähtud tugispetsialistide ametikohtadest täitmata. Nimetatud kahes vallas on suur puudujääk psühholoogidest ja eripedagoogidest, lisaks võiks maakonnas oluliselt enam olla logopeede (sh Viljandi linnas). Täna seisus tuleb tõdeda, et maakonnas on mitmeid haridusasutusi, kus sisuliselt tugispetsialiste ei ole.
- 3) **Tugiteenuste arendamine maakonna omavalitsustes on killustunud** – Viljandi linnas on 2018. aastast tugispetsialistid koondunud ühe asutuse (Viljandi Tugikeskus) koosseisu, mis on võimaldanud välja arendada ühtsed värbamis- ja arendustegevused jms. Maakonna kolmes vallas pole aga vallaüleseid tugikeskuseid loodud (v.a. mõnede spetsialistide palkamine vallaülesele) ning iga haridusasutus tegeleb tugispetsialistide värbamisega ise. Lahendus, kus iga haridusasutus proovib endale ise vajaminevad tugispetsialistid leida (sageli väikse koormusega), ei ole aga praktikas toimiv, kuna väikese koormuse kõrval pole pakkuda ka toetavat meeskonda jms. Samuti on haridusasutustes töötavad tugispetsialistid sageli üksi (s.t. neil pole kõrval terviklikku tugimeeskonda). Väljakutseks on ka KOVide ja haridusasutuste omavaheline konkureerimine – kuna tugispetsialistide on puudu, võib esineda üksteiselt üleostmist. Sisuliselt puudub ka tugispetsialistide maakonnaülene koostöö, sh kogemuste vahetus kvisioon jms. Väljakutseid nähakse ka koostöö tõhustamises laiemal nn ökosüsteemiga, sh koosöös Rajaleidjaga.
- 4) **Vanemate teadlikkus on väljakutse** – kõigis KOVides läbiviidud seminaridel tõstatati ühe suure probleemina vajadus tegeleda senisest tulemuslikumalt lapsevanematega. Lapsevanematel on äärmiselt suur roll tuge vajavate lastele õigeaegse ja sobiva toe leidmisel, aga ka lapsele sobiva haridusasutuse valikul. Ühine arusaam maakonnas on, et (tuge vajavate) lapsevanemate õigeaegne ja tulemuslik nõustamine vajab eraldi suuremat tähelepanu ja (ühist) pingutust. Samuti on vähe läbimõeldud ja süsteemselt sidustamata koostöö lastekaitsetöötajaga, kes võiks olla abiks vanemate nõustamisel/toetamisel.

⁶ Väljakutsete määratlemisel on võetud arvesse nii statistilised näitajad, projekti raames toimunud arutelude ja seminaride raames väljatoodud argumendid kui ka varasemate analüüside järeldused.

- 5) **Kvalifitseeritud õpetajate puudus** – õpetajate arv Viljandimaa üldhariduskoolides, kes ei vasta kvalifikatsioonile, on aasta-aastalt tõusnud. Seejuures vastavad linna põhikoolides 98% õpetajatest kvalifikatsioonile, samas valdades on neid 74-86%. Kvalifikatsiooni mitteomaval nn tavaõpetajal nii koolis kui lasteaias on keerukam ka kaasavat haridust rakendada, seda eriti koosmõjus puuduvate tugispetsialistidega.
- 6) **Toevajadusega laste koole Viljandi maakonnas on liiga palju** – kõik projekti raames toimunud arutelud kinnitavad, et nn erikoolid on vajalik haridusvõrgu osa, kuna kõigile lastele ei sobi tavakool. Samas on maakonnas neli tuge vajavate laste kooli, millest kaks on alataitunud (Ämmuste Kool ja Lahmuse Kool). Kuigi maakondlikus vaates on vajalikud erinevate vajadustele vastavad erikoolid (sh õpilaskoduga võimalus), kulub hetkel liialt palju ressursi nelja kooli kinnisvarale (eelkõige kahes alataitunud koolis). Ideaalis võiks olla kõik tuge vajavate lastega koolid ühisel pidamisel, kuid see eeldab erinevate omanike vahelist (riik, vallad) kokkulepet, milleks selget valmisolekut praegu ei ole.
- 7) **Haridus-, sotsiaal- ja terviseteenused on vähe integreeritud** – varasemad analüüsi on näidanud, et haridusvaldkonna tugiteenused on seni vähe integreeritud sotsiaal- ja tervishoiuteenustega. Pidades silmas seda, et teenuste integreerimine on ka riiklik suund, tuleb ka Viljandimaal sellele enam tähelepanu pöörata, kuid see ei ole omavalitsuste esimene fookus nii kaua kui haridusvaldkonna tugiteenused ei ole tagatud piisaval tasemel.

2. Tugiteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi ühtlustamise tegevused

2.1. Tugiteenuste arendamise lähtekohad

Kohalike omavalitsuste (KOV) koostööd piirkondliku (nt maakond) ulatusega ülesannete täitmisel takistavad harilikult järgmised asjaolud:

- **KOV autonoomia** – omavalitsuse õigus ja vastutus talle pandud ülesandeid täita; õiguse ja vastutuse jagamine teise osapooltega kindlasti eraldiseisvat autonoomiat piirab, samas tajutakse vähe võimalusi ühistegevuste toel autonoomiat tugevdada;
- erinevad arusaamad **teenuse standardist**, ennekõike teenuse kvaliteedist, hinnastamisest ja nende muutmise strateegiast (ehk prioriteetidest). Koostöös teenuste pakkumine eeldab suhteliselt sarnast teenuse kvaliteedi ja finantseerimise mudelit;
- KOVide koostöö nende põhiteenuste tagamises eeldab omavalitsuste vahelist **usaldust**, mille tekkimine on pikaajalise protsess, mis tekib väikeste sammude baasil;
- **projektipõhisus** – enamus KOVide koostööalgatusi saavad alguse konkreetsest projektist ja finantseeringust ning sageli saavad läbi kohe projekti lõppemise järel;
- **praktiline vajadus** – tegevus või teenus, mida KOVide koostöös soovitakse arendada peab saama uue kvaliteedi/ võimekuse ehk peab olema selge praktiline vajadus, miks KOV eraldiseisavana seda tegevust ei tee paremini; kui koostööse ei minda, siis tihti ei ole küsimus veel piisavalt kriitiline;
- koostöö **eestvedaja** süsteemne tegevus – kõik eeltoodud küsimused vajavad eestvedamist, analüütikat, põhjendamist ehk sisulist sihipärast tööd, milleks peab olema konkreetne eestvedaja. KOV koostöö puhul peab see üldjuhul olema üks omavalitsustest või muu nende koostööorganisatsioon.

Eeltoodu on suuremal või vähemal määral asjakohane ka Viljandimaal hariduse tugiteenuste ühise tagamise valmisoleku selgitamiseks. Nii analüütika kui ka arvukad projekti käigus läbi viidud seminarid näitasid, et maakonnas puudub kohene (so mudeli väljatöötamise periood 4-5 kuud, millele lisandub piloteerimise periood üks aasta) valmisolek hakata KOVide üleselt ühise organisatsiooni raames hariduse tugiteenuseid ja teisi seotud teenuseid välja arendama kõikidele maakonna haridusasutustele.

- Esiteks, omavalitsuse endi arendusplaanid ei ole käesoleva projekti tempoga kooskõlalised; oli näiteid, kus tugispetsialistid said sellises aruteluformaadis tuleviku lahenduste mõtlemisele kokku esimest korda.
- Teiseks, ennekõike teenuste kättesaadavuse ja koos sellega vähemalt osalt ka kvaliteedi varieeruvus on maakonna KOVides väga suur; sellisel viisil tekib motivatsiooniküsimus nendel KOVidel, kus seis on parem ja teisalt finantsiline väljakutse ühtlustamiseks nendel KOVidel, kus seis on kehvem.
- Kolmandaks, kui omavalitsustes ei ole isegi kahe lähestikku asuva haridusasutuse puhul kummalegi osakoormusega ühise spetsialisti värbamise kogemust, siis on väga keerukas hüpata aste kaugemale ning põhjendada maakondlikku mudelit.
- Neljandaks, ennekõike koolijuhtide, aga ka tugispetsialistide seas on palju skepsist ehk usalduse puudumist, et selline maakonnaülese teenuse tagamise mudel saaks toimida; seega asjakohane oleks seda testida alguses väiksemas mastaabis ja väiksemate sammudega ühistegevuste suunas liikuda.

Projekti vaheseminaril analüüsiti gruppitööna projekti käigus selekteeritud KOV tasandil ja maakonnaüleselt elluviidavaid tugiteenuste tagamise ja arendamise võimalikke tegevusi (vt Lisa 2). Rühmatöös paluti neid tegevusi kaaluda ja paigutada maatriksisse arvestades kahte skaalat. Esiteks, tegevuse lahendamise vajadus kiirus (pakiline või mittepakiline). Teiseks, tegevuse mõjususe teenuse kättesaadavusele ja kvaliteedile (suur olulisus või väike olulisus).

Grupitööde tulemused on kokku võetud tabelis 8, seejuures: 1) tavaline kiri – üks rühm paigutas nii; 2) **rasvane** kiri – kaks rühma paigutas nii, 3) „**rasvane**“ ja **sinine** – kolm rühma paigutas nii ning 4) **rasvane ja sinine ning kaldkirjas** kiri – neli rühma paigutas nii.

Arutelust ei tulnud välja konsensust meetmete rakendamise ega nende kohaliku ja maakondliku jaotuse kohta, siiski saab teha järgmised järeldused:

- Kiire lahenduse vajadusega ja kõrge olulisusega hinnati valdavalt KOV tasandil elluviidavaid tegevusi ja tugispetsialistide maakonnaüleseid arendustegevusi, sh nende aineseptsioonide käivitamist.
- Tugiteenuste maakonnaüleseks tagamiseks (maakonnaülene tugiteenuste keskus, tugispetsialistide ühine värbamine) ja HEV koolide maakonnas ühiseks pidamiseks on suhteliselt suur üksmeel, et need ei ole ajaliselt pakiliseks ega mõju osas kõige olulisemad.
- Meetmete valikus tuleks eelistada tegevusi, mis esiteks toetavad pikemaajalist maakonnaülese võimekuse konsolideerimise suundumust, kuid on ellu viidavad iga KOV tasandil eesmärgiga parandada tugiteenuse kättesaadavust ja kvaliteeti.

Tabel 8. Hinnang tugiteenuste arendamise meetmetele (projekti kaasamiseminari osalenute arvamus)

Pakiline (vajab kiiresti lahendamist)			
Väiksem olulisus (mõju kättesaadavusele/ kvaliteedile väiksem)	▪ Maakonnas ühine üksikute spetsialistide värbamine; ▪ Tugispetsialistid maakondlikku tugikeskusesse; ▪ REHA teenuste arendamine Viljandi tugikeskuses; ▪ HEV koolide ühine pidamine; ▪ Süsteemsem koostöö HEV koolide vahel; ▪ Abiõpetajate rakendamine; ▪ Tugispetsialistide vaimse ja füüsilise tervise hoidmise programmi loomine; ▪ KOVide tugipesade käivitamine; ▪ Maakonnaülesed HEV arendustegevused; ▪ Maakonnas palga ja sotsiaalsete garantiide ühtlustamine; ▪ Sotsiaal- ja hariduse valdkonna sidustamine; ▪ Aineseptsioonide käivitamine.	▪ Tugipesade moodustamine KOVides; ▪ Sotsiaal- ja hariduse valdkonna sidustamine; ▪ Juhtumikorraldaja funktsiooni loomine; ▪ Heaolumeeskondade käivitamine; ▪ Abiõpetajad, väikelassid jt meetmed; ▪ Aineseptsioonide käivitamine; ▪ Palga ühtlustamine maakonnas; ▪ Süsteemsem koostöö HEV koolide vahel; ▪ HEV koolide ühine pidamine; ▪ Maakonnaülesed HEV arendustegevused; ▪ Jaagu koolihoone sisu kujundamine.	Suurem olulisus (mõju kättesaadavusele/ kvaliteedile suur)
		▪ Tugiisikute värbamine/ koolitamine maakonnas ühiselt; ▪ Maakonnaülesed HEV arendustegevused; ▪ Aineseptsioonide käivitamine; ▪ Tugipesade moodustamine KOVides; ▪ Maakonnas ühine üksikute spetsialistide värbamine; ▪ KOV ise värbab KOV-üleselt spetsialiste; ▪ REHA arendamine Viljandi tugikeskuses; ▪ Süsteemsem koostöö HEV koolide vahel.	
Mittepakiline (vajab lahendamist pikemas vaates)			

Eelnevast tulenevalt korrigeeriti projekti käigus algseid ambitsioone ja seati edasisteks tegevusteks realistlikud praktilised sammud, milleks oli ka piisav konsensus. Seega jaotuvad rakenduslikud soovitusel elluviidavateks tegevusteks kaheks – **maakonnaülesed KOVide koostöötegevused ja KOV tasandi tegevused, mille püüavad realiseerida iga**

omavalitsus eraldisesivana. Kui projekti algne plaan nägi ette nii disainida kui ka finantsiliselt ja õiguslikult mudeldada maakonnaülese hariduse tugiteenuste keskus, siis hetkeseisuga puudub maakonnas valmisolek nii suureks muutuseks. Seega on maakonnaülese tugiteenuste keskuse toimimise üldine mudel avatud raporti kolmandas osas, kuid mudeli nn põhisisu kajastab käesolev peatükk.

Käesolevas osas väljapakutavad maakonnatasandi tegevused ja kohaliku tasandi tegevused on realistlikud kahe-kolmeaastase programmina ellu viia. Nende rakendamiseks ei ole vajalik disainida maakonnaülese tugiteenuste keskuse õiguslikku vormi kuni selle põhimääruse koostamiseni. Praktilises vaates on otstarbekas sõlmida **maakonna omavalitsuste ühiste kavatsuste kokkulepe** hariduse tugiteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamiseks ning maakonnaüleseks arendamiseks (vt lisa 3). See kokkulepe peaks andma piisava poliitilise jõu ja raamistiku, et plaanitud **tegevuskava** (p 4) ellu viia.

Kõik need tegevused, mida alljärgnevalt välja pakutakse, toetavad pikemas perspektiivis ka maakonnaülese tugiteenuste keskuse moodustamist.

- Tugispetsialistide erialagruppide käivitamine võimaldab vastastikkust võimekuse ülekannet ja usalduse tekkimist vahetute teenuse osutajate vahel ning sisuliselt formeeruvad tulevase tugikeskuse osakonnad.
- Haridusjuhtide nõukoda, ühised koolitustegevused ja nendega kaasnevad muud arendustegevused suurendavad teenuse tagamise põhimõtete ühtlustumist maakonnas ja KOVide vahelise koostöökogemuse ja usalduse tekkimist.
- KOV tasandil elluviidavad tegevused on suunatud esmatasandi teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi suurendamisele arvestades sealjuures selle maakonnaülese ühtlustumise aspekti. Ettepaneku kohase tugispetsialistide värbamise järel oleks toevajadusega laste ja tugispetsialistide arvu suhe maakonnas praktiliselt ühesugune.

Seega, kui punktides 2.2 ja 2.3 kirjeldatud tegevused on ellu viidud ja sellest kogemused saadud, on otstarbekas planeerida järgmised sammud teenuste ja võimekuse konsolideerimiseks.

2.2. Maakonnaülesed tegevused

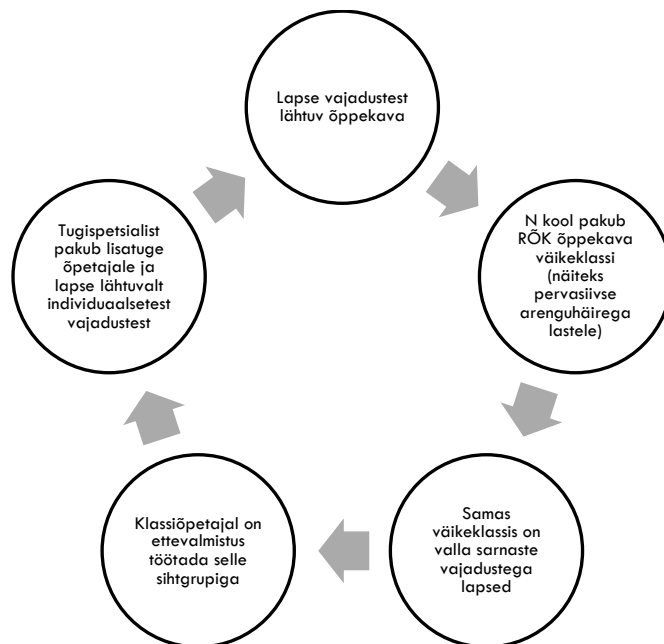
2.2.1. Maakonnaülesed üldised soovitused

Maakonnaüleseid tegevusi on esimeses etapis kahte tüüpi – tugispetsialistide erialagruppide käivitamine (vt p 2.1.2) ning käesoleva projekti käigus kokkulepitud tegevuste piloteerimist toetavad koolitused (p 2.1.3).

Samaaegselt soovitame alustada süsteemset planeerimist lasteaedade **juurde sobitus- ja erirühmade loomiseks** ning süsteemsemalt planeerida **väikeklasside** kättesaadavust erinevate koolide juures. Analüüsi käigus selgus, et sobitusrühmade vajadus on oluliselt suurem kui praegune kättesaadavus. Hetkel käib palju sobitus- või erirühma soovitusel lapsi tavarühmas, kuid see pärsib nii erivajadusega lapse kui ka eakohase arenguga laste arengut, sest laste arv on rühmas sageli suur, tugiteenuste kättesaadavus piiratud või puudub. Sobitus- ja erirühma õpetajatele on erinevad haridusnõuded, mis aitavad tagada lastele sobivate õppemeetodite rakendamist ning toetavad kaasava hariduse põhimõtteid. Lasteaias selguvate vajaduste alusel saab planeerida väikeklasside vajadust koolides, sest tavapärasemad erivajadused on suurel määral teada enne kooliiga. Elukestvate diagnooside puhul, mis põhjustavad erivajadust või puuet, on sageli lapse vajadused ja võimalused teada hiljemalt lapse viieaastaseks saamisel.

Väikeklasside süsteemsem planeerimine annab vanemale selgema ettekujutuse millises koolis on parim võimekus töötada just tema lapsele sobivate meetoditega. Kui samas väikeklassis õpivad

3-4 täiesti erinevate vajadustega last – näiteks vaimse arengu mahajäämusega lapsed koos psüühika- ja käitumishäiretega lastega, siis võib halbade asjaolude kokkulangemisel tekkida olukord, kus vaimse arengu mahajäämusega lapsel hakkavad esinema samuti käitumishäired või satub ta koolikiusamise ohvriks jne. Seepärast **soovitame väikeklassid süstematiseerida õppekavade alusel ja tagada ka õpetajatele sihtgrupi vajadustele vastav väljaõpe**. Kõigis koolides ei ole mõistlik arendada ühel tasemel teadlikkust kõigi erivajaduste toetamiseks – näiteks pervasiivsete arenguhäirete puhul on vajadus väikeklassideks kindlasti väiksem kui käitumishäirete puhul. Tugispetsialisti ressursi saab sellisel juhul optimaalselt kasutada õpetaja juhendamiseks lähtuvalt juba lapse individuaalsetest vajadustest (joonis 2).

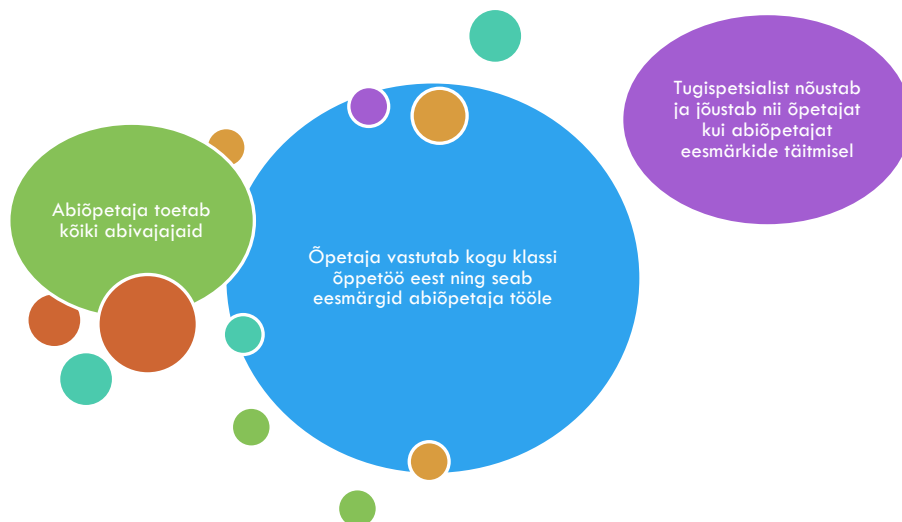

Joonis 2. Väikeklasside süsteemne planeerimine

Rühma ja klassitüüpide kõrval soovitame mõelda **abiõpetajate värbamisele ja nende rolli suurendamisele nii lasteaias kui üldhariduskoolis**. Kuna analüüsist selgus, et isegi kui tugispetsialisti teenus on haridusasutuses kättesaadav, on võimalike kontaktundide arv tuge vajava lapse kohta siiski äärmiselt väike ning seetõttu langeb suur lisakoormus õpetajatele. Abiõpetajal peavad olema pedagoogilised kompetentsid ning ta saab toetada lasteaiarühmas või klassis mitut abivajajat vastavalt õpetaja seatud eesmärkidele ja juhistele. Tugiisik seevastu on sotsiaalvaldkonna teenus, mille eesmärk on toetada vaid seda last, kellele on teenus määratud. Tugiisikul ei pea olema pedagoogilisi kompetentse ega varasemat haridusvaldkonna ettevalmistust.

Kuna abiõpetaja saab abistada rühmas/klassis mitut last, siis on sellise toe rakendamine tulevikus kulutõhusam kui ühele konkreetsele lapsele rakendatav tugiisiku teenus. Abiõpetaja rakendamise kulutõhusus suureneb kui rühmas/klassis on mitu abivajadusega last.

Soovitame kaaluda mudelit, mida kasutatakse paljudes Skandinaavia riikides (joonis 3).

Joonis 3. Õpetaja, abiõpetaja ja tugispetsialisti rollid

Abiõpetajaid on hetkel kõige rohkem kasutusel Viljandi vallas, seega võiks teistel omavalitsustel olla kasu kogemuste vahetamisest, samuti soovitame kogemuste vahetamist Tartumaa Nõo Põhikooli juhtkonnaga, kus abiõpetajate rakendamise mudel on kasutusel mitmendat õppeaastat.

Valdkondade ülese sidususe loomiseks ja arendamiseks soovitame planeerida **süsteemset koostööd laste rehabilitatsiooniasutustega**. Vastavalt lastekaisteseadusele peavad riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste ametiasutused ja nende ametiisikud ning avalik-õiguslikud ja eraõiguslikud juriidilised isikud tegema omavahel valdkondadeüleselt koostööd kõigi lastele suunatud meetmete planeerimisel, rahastamisel ja rakendamisel, kaasates sellesse lapsi, lapsevanemaid, last kasvatavaid isikuid. Seega saab tugineda lastekaisteseadusele ning juhtumikorralduslikul põhimõttel kaasata lapse tugiteenuste planeerimisse ka rehabilitatsioonimeeskonnad. Vastavalt sotsiaalkaitseministri määrus nr 66 lisale⁷ võib kuuluda näiteks rehabilitatsiooniasutuse eripedagoogi tegevuste hulka võrgustikuliikmete eripedagoogiline nõustamine, sealhulgas isiku tegevuskeskkonnas (lasteaed, kool, kodu, töö, avalik ruum).

Õiguslik alus lapse **valdkondade üleste võrgustikukohtumiste ja tegevuste planeerimiseks on KOV lastekaitsetöötajal**, kes vajadusel saab planeerida kohtumised või aruteluringid ning jagada osapooltele nende tööks vajalikku infot. Sageli seatakse esikohale andmekaitse nõuded ning seetõttu ei liigu oluline info lapse abivajaduse ja planeeritavate tegevuste kohta, kuid tähelepanu tasub pöörata Õiguskantsleri büroo juhisele, mis selgitab andmekaitse tagamise põhimõtteid abivajava lapse puhul (abivajava lapse puhul on ohus tema heaolu või on tekkinud kahtlus tema väärkohtlemise, hooletusse jätmise või muu lapse õigusi rikkuva olukorra suhtes. Lapse abivajadus võib tuleneda ka tema sotsiaalsetest või hariduslikest erivajadustest, pere toimetulekuraskustest, (vaimse) tervise probleemidest jne⁸). Sama juhise toob näitena välja olukorrad, kus laps ei täida koolikohustust, käitub väljakutsuvalt või agressiivselt, vajab erialaspetsialisti abi, aga vanem ei tunnista olukorda jne.

⁷ https://www.riigiteataja.ee/akti/isa/1180/1202/3005/SOM_m3_lisa.pdf#

⁸ <https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/JUHEND%20-%20abivajavast%20lapsest%20teatamine%20ja%20andmekaitse%20%28jaanuar%202021%29.pdf>

Viljandi linna puhul tasub kaaluda sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse tegevusloa taotlemist Viljandi Tugikeskusele.

Piloteerimise faasi juhtimiseks ja ka laiemalt maakonnas haridusvaldkonna koostöö edendamiseks on otstarbekas käivitada **maakonna omavalitsuste haridusjuhtide nõukoda**. Selle koosseisus võiks olla haridusvaldkonna abilinnapead/-vallavanemad ja -juhid (osakonna/ameti juht, valdkonnajuht vms). Kaaluda tuleks ka maakonna tasandil KOVide **sotsiaalvaldkonna juhtide koostööformaadi** algatamist ja ühistegevusi **haridus- ja sotsiaalvaldkonna koostöös**.

Koostöö Rajaleidaga. Senisest süsteemsemalt tuleks maakonna omavalitsustel ühiselt planeerida koostööd Rajaleidja keskusega. See koostöö oleks vajalik vähemalt kahes teemablokis. Esiteks, tegevuste planeerimine, et tagada parem sünergia ja vähendada dubleerimist arendus- ja koolitustegevustes. Rajaleida keskuse viimase kahe aasta tööplaani ülevaatest tuleb välja, et ca kord 1-2 kuu jooksul on mingi KOVide ja nende tugispetsialistide suunalise arendustegevus (seminar, koolitus, kvisioon, infopäev vm). Samas osalus nendel on KOVide poolt kasin. Siin oleks otstarbekas teha vähemalt kord aastas planeerimiskoosolek maakonna haridusjuhtidega ja erialagruppidega, sh jagada tööplaani infot. Teiseks, haridusnõukoja (ja vajadusel ka erialagruppide) tasandil tuleks arutada kriitilisi küsimusi Rajaleidja, KOVide ja haridusasutuste vahelises koostöös. Projekti käigus läbiviidud KOVide tugispetsialistide kõikidel seminaridel toodi välja erinevat kriitikat Rajaleidja suunal, millest suurema osa lükkas Rajaleidja esindaja ümber kohtumisel projektimeeskonnaga. Seega projekti eksperdid näevad siin ennekõike kommunikatsiooniprobleemi ning ka sisuliste küsimuste lahendamise eelduseks on avatud ja regulaarne suhtlus.

2.2.2. Tugispetsialistide erialagruppide käivitamine

Tugispetsialistide maakonnaülesed erialagrupid võimaldavad neil koonduda võrgustikesse, mille raames vahetada kogemusi ja läbi viia arendustegevusi, mis nende ja teenuse osutamise võimekusi kogu maakonnas ühtlustab ja arendab. Erialagruppide käivitamine on korralduslikult suhteliselt lihtne, see võimaldab integreerida maakonna tugispetsialistide tegevusi ja toetab sellega järgmiste maakonnaülesete lahenduste suunas liikumist.

Maakonnaülesete erialagruppide kestliku toimimise tagamiseks on ettepanek, et neid **võiks tulevikus finantseerida Haridus- ja Teadministeerium** (nii nagu toetatakse ainesektsioonide tegevust). Viimased tegelevad piirkondlikult erialaarendustegevustega. Sama vajadus on ka hariduse tugiteenuste ja tugispetsialistide puhul.

Võrgustiku roll on tugispetsialistide arengu toetamine nende omavahelise koostöö ja kogemuste vahetamise kaudu. Konkreetseid tegevusi, millega rühm tegeleb on näiteks: koolituste, täiendõppe ja kvisioonide ühine korraldamine, meetodikate ja materjalide arendamine ning jagamine jms erialane arendustegevus.

Toimise formaat. Sarnaselt aineõpetajate sektsioonidele⁹ toimiksid tugispetsialistide erialagrupid Viljandimaa Omavalitsuste Liidu (VOL) juures. Sisuliselt laiendatakse hetkel toimivate Viljandi linna tugikeskuse erialagruppide tegevus kogu maakonnale, sh on gruppide juhid valmis esialgu erialagruppide tegevust koordineerima. Edaspidi valivad grupid koordinaatori endi seast ise ja see roll võiks roteeruda.

Moodustatakse järgmised tugispetsialistide erialagrupid:

- koolide eripedagoogid,

⁹ <http://www.vol.ee/ainesektsioonid>

- lasteaedade eripedagoogid,
- logopeedid,
- sotsiaalpedagoogid,
- psühholoogid,
- haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerijad (HEVKOd).

Eripedagoogide grupi üks roll võiks olla kord kvartalis/ poolaastas kaasata ja võimestada ka abiõpetajaid ja tugiisikuid. Selles võiks teha koostööd SA-ga Perekodu andes võimalusel tulevikus võimestamistegevuste vedamise rolli neile.

Gruppide suurus on arvestades tänaseid ametikohti ja käesoleva projekti raames tehtud ettepanekuid täiendavate ametikohtade loomiseks (vastavalt plussmärgi ees ja järel) toodud järgmises tabelis. Viimases veerus on toodud erialagruppidesse kuuluvate töötajate ligikaudne arv (ligikaudne, kuna osad inimesed töötavad osakoormusega mitmes asutuses/ KOVis).

HEVKOde erialagrupi suurus oleks hetkel 20 (koormused hetkel: Viljandi linn 4,0, Mulgi vald 2,75, Põhja-Sakala vald 1,7 ja Viljandi vald 9 inimest), kellest vähem kui pooled on põhikohaga HEVKOd ja ülejäänud täidavad vastavaid ülesandeid muud põhitöö raames. Plaanide realiseerumisel oleks tulevikus HEVKOde grupi suurus 31 inimest, mis lasteaedade AEVKOde ametikohtade loomise järel (kui uus haldushariduse seadus vastu võetakse) usutavasti kasvaks veelgi. Seejärel tuleks kaaluda kahe eraldi grupi loomist.

Tabel 9. Erialagruppide suurus (koormused)

	Koolide eripedagoogid	Lasteaedade eripedagoogid	Logopeedid	Sotsiaal- pedagoogid	Psühholoogid	HEVKOd (arv)
Viljandi linn	7	8	3,5+1,5=5	5,5	5+1,4=5,4	4+4
Viljandi vald	6,5+1,25=7,75	0,5+1=1,5	6,3+2,75=9,05	4+1,5=5,5	2	9+0
Mulgi vald	0+1,0=1	1,0+0,5=1,5	3,55+1,0=4,55	2,0+1,0=3	0,25+1,0=1,25	4+4
Põhja-Sakala vald	1,0+2,0=3	0,08	2,4++3,0=5,4	2+0,25=2,25	0,25+1,25=1,5	3+3
Kokku	14,5+4,25=18,75	9,58+2=11,58	15,75+8,25=24	13,5+2,75=16,25	7,5+3,65=11,15	20+11
Inimeste ligikaudne arv	19	12	24	17	12	31

Finantseerimine. Tegevuse kuluks on arvestatud erialagrupi eestvedaja (kelleks on üks vastava eriala tugispetsialistidest) tasu 300 eurot kuus (brutotasu, millele lisandub sotsiaalmaks) ja majanduskulu 50 eurot kuus. Erialagrupi eestvedaja tasust 2/3 ehk 200 eurot maksab Viljandi linn ja 1/3 ehk 100 eurot ning majanduskulu tasuvad vallad. Valdade osa kulude finantseerimise jaotatakse valdade koolides õppivate laste arvu proportsiooni järgi. Sellisena jaotuvad erialagruppide kulud KOVide vahel järgmiselt: Viljandi linn 59%, Viljandi vald 16%, Põhja-Sakala vald 14% ja Mulgi vald 11% kuludest. Täpne kulude jaotus KOVide kaupa on toodud tabelis 10.

Tabel 10. Erialagruppide toimimise kulud ja nende jaotus KOVide vahel (kokku ühes aastas, eurodes)

Erialagrupp	Eestvedaja tasu koos maksudega	Majandus- kulud	Kokku aastas	Viljandi linn	Viljandi vald	Põhja- Sakala vald	Mulgi vald
Koolide eripedagoogid	4817	600	5 417	3 211	883	750	573
Lasteaedade eripedagoogid	4817	600	5 417	3 211	883	750	573
Logopeedid	4817	600	5 417	3 211	883	750	573
Sotsiaalpedagoogid	4817	600	5 417	3 211	883	750	573
Psühholoogid	4817	600	5 417	3 211	883	750	573
HEVKO	4817	600	5 417	3 211	883	750	573
KOKKU	28 901	3 600	32 501	19 267	5 300	4 497	3 436

Erialagruppide finantseerimine võiks käia läbi Viljandimaa Omavalitsuste Liidu sarnaselt aineühendustega. Omavalitsused eraldavad oma finantseeringu VOL-le, kes sõlmib lepingud erialagruppide juhtidega ja/või Viljandi linna tugikeskusega.

2.2.3. Koolitustegevused

Lähtudes tugiteenuste tagamise andmeanalüüsist, projekti raames toimunud aruteludest ning lahenduskesksest eesmärgist on koolitustegevustega seotud soovitud järgmised.

Koolitustegevuste ja -kulude optimaalseks planeerimiseks on soovitatav koostada valdade või maakonnaülene **süsteemne koolitusplaan**. Süsteemse koolitusplani vajadus tuleneb õpetajate, sh lasteaiaõpetajate kvalifikatsiooninõuete täitmise ebaühtlasest tasemest ning tugiteenuste ebaühtlasest ja ebapiisavast kättesaadavusest. Samuti aitab süsteemne koolitusplaan paremini planeerida koolituste eelarvet ning leppida kokku ühised teemavaldkonnad õpetajate ning tugimeeskondade kompetentside tõstmiseks. Tugiteenuste kättesaadavuse vähesus või puudumine tingib vajaduse, et kõigil õpetajatel oleks olemas esmased kompetentsid HEV lapse õpetamiseks ja õpetajad oleksid võimelised ning valmis HEV õpilaste õpetamiseks lähtuvalt lapse vajadustest.

1) Õpetajatele suunatud koolituste soovitud

Planeerida valla- või maakonnaüleselt lasteaiaõpetajate (võimalusel kogu rühmameeskondade) koolitusprogramm, mis toetab ja võimestab lasteaiaõpetajaid varajase märkamise ja kaasava hariduse põhimõtete rakendamisel. Lasteaia õigeaegselt märgatud probleemid annavad võimaluse ennetada arengu- ja/või käitumisprobleemide süvenemist ning tagavad lapsele suurema tõenäosusega sobiva õppekava jaoks vajalike hindamiste õigeaegse planeerimise. Koolitusprogrammi käigus soovitage ühtlustada individuaalsete arenduskavade koostamise ja koolivalmiduskaartide täitmise praktikad ning seeläbi tagada objektiivse info liikumine erinevate haridustasemetel vahel.

Näidisteemad, mida lasteaiaõpetajate koolitusse planeerida:

- varajase märkamise põhimõtted;
- madalad eneseregulatsioonioskused ja käitumishäirete kujunemine ning tõenduspõhised sekkumised;
- üldarengu mahajäämusega lapse toetamine lasteaia;
- keele- ja kõnehäirega lapse toetamine rühmas;
- individuaalne arenduskava ja koolivalmiduskaart.

Planeerida valla või maakonnaüleselt üldhariduskoolide õpetajate koolitusprogramm, mis annab põhiteadmised HEV õppiia vajadustega arvestamiseks ja võimestab õpetajaid erivajadusega laste toetamisel.

Koolitusprogramm võiks olla jagatud mooduliteks ja sisaldada üldiste HEV käsitlusteemade kõrval ka eraldi spetsiifiliste sihtgruppide õpetamisega seotud meetodikaid ja sekkumisi.

Näiteks võiks moodulid **sisaldada teemasid**:

- vaimse arengu mahajäämusega laste õpetamine. LÕK, TÕK, HÕK laste puhul on õpetajal oluline osata õppematerjali infohulka vähendada, lihtsas keeles arusaadavaks teha, mudeldada jne;
- RÕK õppekaval õppivate käitumishäirete või pervasiivsete arenguhäiretega laste toetamine õppekava omandamiseks ja käitumishäiretest tingitud mahajäämuse tasandamiseks jms;
- abiõpetaja ja/või tugisiku juhendamine;
- koduõppele suunatud laste toetamine jms.

Koolitusteemade mooduliteks jagamine annab võimaluse neid paremini sihitada vastavalt koolis enamlevinud väljakutsetele ning õpetajate vajadustele. Õpetajate koolitusprogrammi ettevalmistamisel soovitame koheselt peale käesoleva raporti valmimist (2023. a juunis) läbi viia lihtküsitle, milles selgitatakse välja ka õpetajate endi seisukoht kriitilisemate koolitusteemade ja üldiste koolitusvajaduste osas erinevate sihtgruppide õpetamisel.

Pikaajalisema tulevikusoovituseks võiks kaaluda motiveeritud õpetajate grupile mikrokraadi programmi väljatöötamist koostöös Tallinna või Tartu Ülikooliga.

2) Tugispetsialistide erialagruppide juhtide meeskonnajuhtimise koolitused

Koolitused on vajalikud erialagruppide töö tõhusaks käivitamiseks. Kuivõrd planeeritud erialagrupid on üsna suured, siis võiks nendel olla näiteks kolmeliikmeline eestseisus, kellele koolitusprogramm oleks suunatud. Juhtimiskoolitused võiksid käivituda koheselt peale käesoleva raporti valmimist (2023. aasta kevadel-suvel), et järgmise õppeaasta alguses maakonnaülest erialagruppidega tulemuslikumalt alustada. Erialagruppide juhtide üks esimesi tegevusi võiks olla tugispetsialistide koolitus- või toetusvajaduste väljaselgitamine ning vastavate tegevuste planeerimine.

3) Tugispetsialistide erialased koolitused ja töötoad

HEV õppijate tugisüsteemi ühtlustamist toetaks ka HEV õppija toetamiseks ettenähtud dokumentatsiooni (lasteaias individuaalne arenduskava, koolis individuaalse arengu jälgimise kaart) ja planeerimistöö (individuaalne õppekava, käitumise tugikava jms.) parimate praktikate jagamine ning maakonnaülese ühtse süsteemi kokku leppimine. Sarnastel põhimõtetel koostatud dokumendid vähendavad lapse vajaduste ümberhindamise vajadust kui laps vahetab kooli või toimub kooliastmete muutus ning muutuvad lapsega tegelevad spetsialistid/õpetajad.

4) Haridusasutuste juhtide ja KOV haridusjuhtide õppekäigud

Haridusasutuste juhtidele ja KOV haridusvaldkonna juhtidele võiks planeerida ühised õppekäigud omavalitsustesse, kus tugiteenuste konsolideerimist, tugispetsialistide piirkondlikke meeskondi (tugipesa) ja tugispetsialistide juhtimist asutuste koostöös (maatriksjuhtimine) on rakendatud. Näiteks: Saaremaa vald, Elva vald, Rõuge vald, Lääne-Harju vald.

5) Abiõpetajate ja tugiisikute kvisioonid, töötoad

Tugisüsteemi korrastamisel vajab läbimõtlemist ja ühtset lähenemist tugiisikute ja abiõpetajate töö koordineerimine ning vastutuste planeerimine. Kuna abiõpetaja ülesanded püstitab ning lapse arengu eest vastutab õpetaja, siis peaks abiõpetajate koolitusel olema kaasatud ka näiteks klassiõpetaja või aineõpetaja, kelle klassis abiõpetaja töötab.

6) Riigi poolt rahastatava ja Tervise Arengu Instituudi poolt korraldatava tõenduspõhise VEPA metoodika rakendamine

Täiendavaks sihiks võiks võtta VEPA koolituste ja programmi süsteemsema planeerimise ja rakendamise võimalikult paljudes Viljandi maakonna koolides. VEPA metoodika on ainus Eestis rakendatav tõenduspõhine metoodika, mis annab õpetajale süsteemsed tööriistad käitumisprobleemide ennetamiseks ja mõjude vähendamiseks klassiruumis. Viljandi maakonnast on hetkel programm kasutusel neljas koolis: Suure-Jaani, Viiratsi, Viljandi Jakobsoni Kool ja Viljandi Keslinna Kool.

Info tulemuslikkuse uuringute kohta on leitud: <https://www.vepa.ee/tutvustus/tulemused-eestis/>

Rahastamine

Maakonnaülese projekti raames on kasutada 32 000 eurot koolituseks ja 5000 eurot mudeli piloteerimiseks kuni 2024. aasta kevadeni. Soovitame eeltoodud koolitused prioriseerida ja

kasutada koolitusteks ettenähtud vahendeid prioriteetsemate ja koguvõimekust suurendavate koolituste läbiviimiseks. Piloteerimise kulusid saaks kasutada õppekäikude transpordikuluna. Koolitustegevuste hinnangule maksumuse jaotus on esitatud tabelis 11.

Tabel 11. Koolituseelarve esialgne hinnanguline jaotus

Koolitus	Hinnanguline maksumus (EUR)
Erialagruppide juhtide meeskonnajuhtimise koolitused	3 000
Erialagruppide koolitused	15 000
VEPA metoodika seminar ja rakendamise kavandamine	2 000
Abiõpetajate ja tugisikute kvisioonid, töötoad - pilootprogramm	1 500
Üldhariduskoolide õpetajate koolitus	3 000
Lasteaiaõpetajate koolitus	3 000
Varu	4 500
Kokku	32 000

2.2. Omavalitsustasandi tegevused

Omavalitsustasandi tegevused on mudelis küll sarnase struktuuriga, mis toetab tugiteenuste kättesaadavuse parandamist maakonnavaates tervikuna, kuid igale KOVile erineva lahendusega. Lahendused on mudeli väljatöötamise raames omavalitsuste esindajatega läbi arutatud ja nende tagasisidest lähtuvalt kohendatud.

Tugispetsialistide prioriteetsete ametikohtade täitmise ettepaneku kujundamisel võeti arvesse järgmisi sisendeid:

- 1) **KOVide ja haridusasutuste soovid** - analüüsi käigus koguti kõigilt KOVidelt info, millised tugispetsialistide ametikohti, millistesse asutustesse ja millise koormusega oleks ideaalse mudeli puhul tarvis.
- 2) **Eri- ja tõhustatud toega laste arv**, Rajaleidja poolt määratud tugispetsialisti **toevajadusega laste arv** (lasteaedades hinnatud vajadus, v.a. sõjapõgenike keeleõpe) ning toevajadusega **laste** ja juba olemasolevate **tugispetsialistide suhe** võrdluses teiste haridusasutustega. Eesmärgiks on, et toe vajadusega laste profiilile vastavate tugispetsialistide teenus oleks kättesaadav.
- 3) **Efektiivse mudeli kontrollarvutus**, mille aluseks on tugispetsialistide vajaduse arvestus laste kohta tuginedes vastavale mudelile. Selle analüüsi nõrkuseks on asjaolu, et see on loodud aastaid tagasi kui toevajadustega laste proportsioon oli võrreldes tänasega väikesem, vanemate teadlikkus madalam ja teenuste väljaarendatus nõrgem. Seepärast kasutatakse seda vaid analüüsi valideerimiseks teiste sisendite baasil arvestatud minimaalse tugispetsialistide profiili vajaduse kontrollimiseks.
- 4) **Jõukohasus**, mille kohaselt on arvestatud uute ametikohtade täitmisel vaid minimaalset kriitilist vajadust arvestades siintoodud kriteeriume ning nende rakendamise finantsilist jõukohasust. Kindlasti on asutuste endi kaardistus vajalike tugispetsialistide kohta asjakohane, kuid siinse ettepaneku puhul on arvestatud ka teisi sisendeid ja finantsilist jõukohasust.
- 5) **Tugimeeskonna terviklikkus** – lähtub eesmärgist, et koolis või vähemalt piirkonnas oleks tugimeeskond võimalikult terviklik (katab kõiki nelja tugispetsialisti), sh arvestades asutuse eripära (vastavalt kool või lasteaed ja õpilaste profiil).

2.2.1. Viljandi linn

Tugispetsialistide täiendavad ametikohad

Viljandi linnas on tugispetsialistid konsolideeritud tugiteenuste keskusesse. Lisanduvad tugispetsialistide ametikohad asutuste vaates on toodud allpool. Vastavad ametikohad lisanduvad endiselt tugikeskuse koosseisu. Nende tugispetsialistide ametikohtade täitmine on vajalik seadusega panud tugiteenuste tagamiseks.

KOOLID (kokku lisaks 2,9 ametikohta):

- Viljandi Jakobsoni Kool
 - 1,0 eripedagoog
- Viljandi Kaare Kool
 - 1,0 logopeed
- Viljandi Kesklinna Kool
 - 0,5 sotsiaalpedagoog
- Viljandi Paalalinna Kool
 - 0,4 psühholoog

LASTEAIAD (kokku lisaks 3,0 logopeedi):

- Viljandi Kesklinna Lasteaed: 0,5
- Viljandi Lasteaed Karlsson: 0,5
- Viljandi Lasteaed Krõllipesa: 1,0
- Viljandi Lasteaed Männimäe: 1,0

PEREPESA (kokku lisaks 3,0 ametikohta):

- Psühholoog 1,0
- Logopeed 1,0
- Sotsiaalpedagoog 1,0

Viljandi tugikeskuses koosseis täienduste järgselt:

- Logopeede 8,5
- Eripedagooge 16,0
- Sotsiaalpedagooge 7,0
- Psühholooge 7,5

Kokku on tugispetsialiste Viljandi linna täienduste järgselt 39 ametikohta, neist 2 töötab osakoormusega (ühe või mitme asutuse juures) ja 37 täiskoormusega konkreetses asutus.

Tabel 12. Tugispetsialistid Viljandi linnas haridusasutuste lõikes

Asutus	Tugispetsialiste (täna + tulevik)
Viljandi Jakobsoni Kool (4,5)	Sotsiaalpedagoog 1,0+0 Eripedagoog 1,0+1,0 Psühholoog 1,5+0
Viljandi Kaare Kool (6,0)	Logopeed 0+1,0 Sotsiaalpedagoog 2,0+0 Eripedagoog 2,0+0 Psühholoog 1,0+0
Viljandi Kesklinna Kool (5,0)	Sotsiaalpedagoog 1,5 + 0,5 Eripedagoog 2,0+0 Psühholoog 1,0+0
Viljandi Paalalinna Kool (4,0)	Sotsiaalpedagoog 1,0+0 Eripedagoog 2+0 Psühholoog 0,6+0,4

Viljandi Kesklinna Lasteaed (2,5)	Logopeed 1,0+0,5 Eripedagoog 1,0+0
Viljandi Lasteaed Karlsson (2,0)	Logopeed 0,5+0,5 Eripedagoog 1,0+0
Viljandi Lasteaed Kröllipesa (4,0)	Logopeed 1,0+1,0 Eripedagoog 2,0+0
Viljandi Lasteaed Männimäe(6,0)	Logopeed 1,0+1,0 Eripedagoog 4,0+0
Viljandi Perepesa (5,0)	Psühholoog 2,0+1,0 Logopeed 0+1,0 Sotsiaalpedagoog 0+1,0

Hinnanguline tugispetsialistide kulu

Olemasolevad kulud tugispetsialistide ja toetavate spetsialistide töötasudeks on aastas ligikaudu 1,7 miljonit eurot, millele ettepaneku kohaselt lisanduks ligikaudu 250 000 eurot, palgakulud kokku oleks seega veidi alla 2 miljoni eurot. Tugiteenuste personalikulude ja tegevuskulude eraldis toetusfondi kaudu Viljandi linnale tugiteenuste tagamiseks koolides kataks ettepaneku kohase tugispetsialistide tööjõukulu (tabel 13). Siiski tuleb arvestada, et tugiteenuste tagamise toetusest tuleb rahastada ka muud tuge vajavate õppurite õppe tagamise kulud, nt õpe väikeklassides, üks-ühele õpe, soetada vahendid jne.

Tabel 13. Tugiteenuste tagamise personalikulu hinnanguline maksumus (eurodes) ja võrdlus toetusfondist tugiteenuste tagamiseks eraldatava toetusega Viljandi linnas¹⁰

	Olemasolev palgafond	Lisanduv palgafond	Kokku
Koolid	991 769	81 438	1 073 207
Lasteaiad	499 558	84 246	583 804
Perepesa	140 410	84 246	224 656
Kokku	1 631 738	249 929	1 881 667
Toetusfondi HEV tugiteenuste (personalikuludeks ja tegevuskuludeks) eraldis õppeks koolides	1 318 061		
Toetusfondi HEV tugiteenuste eraldise ja koolide tugiteenuste personalikulude vahe	244 854		
Toetusfondi eraldisest HEV tugiteenuste tagamise personalikuludeks koolides	81%		

Metoodilised selgitused:

- tugispetsialisti (sh HEVKO) töötasuna on arvestatud 1749 eurot kuus (bruto);
- abiõpetaja ja tugijõu töötasuna on arvestatud 1100 eurot kuus (bruto);
- arvestada tuleb, et tugijõu teenust rahastatakse valdavalt sotsiaalvaldkonna eelarvest;
- arvestades tuleb, et toetusfondi eraldisest tuleb rahastada lisaks tugispetsialistide personalikuludele ka teised õppe läbiviimise ja tugiteenuste tagamisega seotud kulud, nt õpe väikeklassides, üks-ühele õpe, vahendid jms;
- toetusfondi eraldis 2023. a sisaldab nii tugispetsialistide töötasu kui tegevustoetust.

¹⁰ Kuigi tugispetsialistid on tugiteenuste keskuse koosseisus on võrreldavuse eesmärgil tabelis kulud näidatud koolide ja lasteaedade põhiselt.

Juhtumikorraldaja funktsiooni loomine

Analüüsi käigus on selgunud vajadus panustada sihipärasemalt Viljandi tugikeskuses sotsiaal- ja haridusvaldkonna integreerimisele. Selle tagamiseks on vajalik juhtumikorraldaja funktsioonide kujundamine ja ametikoha loomine.

Eesmärk

Juhtumikorraldaja on lüli sotsiaal- (lastekaitse) ja hariduse valdkonna (kool, lasteaed) vahel, kes vastutab **juhtumi koordineerimise** eest, mille eesmärk on läbi kaasamise ja võrgustikutöö suurendada perekonna iseseisvat toimetulekut. Juhtumikorraldust rakendatakse juhul, kui **lapsele/õpilasele ja tema perele vajalike abimeetmete osutamine eeldab erinevate valdkondade vastutusalade töötajate ja organisatsioonide omavahelist koostööd**.

Viljandimaa valdades ei peetud hetkel sellise funktsiooni kujundamist esialgu vajalikuks ning hinnati sotsiaal- (lastekaitse) ja hariduse valdkonna koostööd ja sidusust piisavalt heaks. Pikemas vaates, sh kui realiseeruvad Vabariigi Valitsuse erivajadustega laste reformi plaanid, võib sellise funktsiooni kujundamine osutuda siiski vajalikuks. See ei pea tingimata tähendama uute ametikohtade loomist, vaid võimalusel ka olemasolevate spetsialistide tööülesannete ümberkujundamist ja uute haridus- ja sotsiaalvaldkonda läbivate protsesside loomist. Selles võib ka lühemas perspektiivis olla abi alltoodud tekstikastis vastavate ülesannete kirjeldusest.

Juhtumikorraldaja võimalikud ametiülesanded. Saaremaa Toetava Hariduse Keskuse näitel

KLIENDITÖÖ VALDKOND

- Teenusele suunatud pered on vastu võetud ning vajadusel algatatud juhtum, avatud juhtumiplaan.
- Lastekaitsealase alusel on juhtumiplaani koostamine KOV lastekaitsetöötaja kohustus, seega peaks olema lastekaitsetöötaja ja Tugikeskuse koostöö väga seostatud.
- Pere on nõus osalema ja teadlik juhtumikorralduse protsessi sisust.
- Kõik pered, kelle puhul juhtumi algatamine pole vajalik, suunatakse tagasi haridusasutuse tugimeeskonnale.
- Algatatud juhtumite puhul on pere ja laps hinnatud ning täiendavateks hindamiseks kokku kogutud kõik vajalikud ja võimalikud andmed.
- Juhtumikorraldaja on kontaktisikuks pere ja teenuseosutajate vahel ning vajadusel motiveerib peret nii juhtumikorraldusprotsessis kui erinevatel teenusetel osalema.
- Koondatud on lapse abivajadusest lähtuvalt meditsiini-, haridus-, korrakaitse-, sotsiaal- jm. valdkonna spetsialistidest meeskond lapsele ja perele vajalike teenuste väljaselgitamiseks ja osutamiseks.
- Perele on tutvustatud kõiki võrgustikupartnerite poolt pakutavaid teenuseid ja/või õppekorralduslike meetmeid ning selgitatud nende osutamise põhimõtteid.
- Koordineeritud on juhtumiplaani koostamine/täiendamine ja tegevuskava täitmine.
- Pere on toetatud teenuste saamiseks kõigi vajalike taotluste ja muu dokumentatsiooni täitmisel.
- Läbi on viidud juhtumiga seotud spetsialistide nõupidamised ja vahehindamised.

KOOSTÖÖ PARTNERITEGA

- Toimunud on pidev infovahetus (nii kirjalikult kui suuliselt) lapse juhtumiga tegelevate spetsialistide vahel juhtumi analüüsimiseks, juhtumiplaani koostamiseks ja vahehindamiseks.
- Olemas on pidevalt uuendatud info valla erinevatest lastele ja peredele mõeldud tugiteenustest ja nende vajadusest.
- Osaletakse lapsi puudutavatel koolivälise nõustamismeeskonna ümarlaudadel õppekorralduslike meetmete üle otsustamiseks.
- Osaletud on perele vajalike teenuste üle otsustamiseks erinevatel ümarlaudadel, koosolekutel jne. (n. vallas tugiisikuteenuse otsustamine jne.)

ARENDUSTEGEVUSED:

- Välja on töötatud dokumentatsioon HEVKO-dele ning teistele koostööpartneritele juhtumikorraldaja poole pöördumiseks
- Välja on töötatud ja tutvustatud koostööpartneritele reeglistik pere juhtumikorraldusse suunamiseks (kes, millal, kuidas jne.).
- Koostööpartnerid on toetatud, juhendatud ja motiveeritud perede juhtumikorraldusse suunamiseks.

Kvalifikatsiooninõuded ja kulu

Juhtumikorraldaja kvalifikatsiooninõue peaks olema **sotsiaaltöötaja või lastekaitsealane kõrgharidus**. See oleks asjakohane ka juhul, kui REHA-meeskonna sotsiaaltöötaja ja juhtumikorraldaja oleks esialgu ühes isikus. Arvestades Saaremaa valla kogemust oleks esialgu otstarbekas arvesada juhtumikorraldaja kuni 1,0 koormusega (Saaremaal 2 juhtumikorraldajat, kellest üks täida ka perelepitaja ülesandeid).

Juhtumikorraldaja töötasufond ühes aastas oleks 28 082 eurot (kuu töötasumäär 1749 eurot, millele lisanduvad tööandja maksud), mille lisanduvad töökoha loomisega seotud kontorikulud.

Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenus

Teenuse vajadus ja teenuse osutajad

Sotsiaalse rehabilitatsiooni (REHA) teenuse vajadus on suurel osal eri- ja tõhustatud toega õpilastel. Toevajadusega lasteaiaste kohta on teenusvajaduse hindamise puudulikkuse tõttu keerukam teenusvajaduse mastaapi hinnata, kuid kindlasti on võimalikus sihtrühmas erirühma vajadusega lapsed. Tõhustatud ja eritoega lapsi on maakonnas kokku u 530, neist ligi 200 on Viljandi linnas (tabel 14).

Tabel 14. Tõhustatud ja eritoe vajadusega laste arv Viljandi linna ja maakonna haridusasutustes 2022. aastal

Toevajaduse tüüp	Laste arv Viljandi linna koolides	Laste arv maakonna valdades
Tõhustatud tugi	84	174
Eritugi	63	138
Erivajadus ¹¹ lasteaias ja järjekorras	50	20
Kokku	197	332

Puudega lapse REHA teenuse osutamise eelduseks on lapsele määratud puue. Viljandi linnas oli 2022. aastal Sotsiaalkindlustusameti andmetel 143 puudega last ja maakonnas lisaks 223 puudega last (maakonnas kokku 366 last, tabel 15).

Tabel 15. 0-16 aastased puudega laste arv Viljandi maakonna KOVides 2022. a (allikas: Sotsiaalkindlustusamet)

Puudetüüp	Viljandi linn	Viljandi vald	Mulgu vald	Põhja-Sakala vald	Kokku
Keele-ja kõnepuue	11	7	7	6	31
Kuulmispuue	2	1	0	2	5
Liikumispuue	7	2	4	3	16
Liitpuue	31	23	17	18	89
Muu	21	11	15	6	53
Nägemispuue	0	1	1	1	3
Psüühikahäire(v.a vaimupuue)	57	36	15	16	124
Vaimupuue	14	13	13	4	44
puudub	0	1	0	0	1
Kokku	143	95	72	56	366

Viimastel aastatel Viljandi linna lastest REHA teenuseid saanud u 80-90 last (tabel 16), mis on u 60% puuetega laste arvust Viljandi linnas ning vähem kui 50% eri- ja tõhustatud toega laste arvust.

¹¹ Erirühmades ja nende järjekorras lapsed.

Tabel 16. Viljandi linna elanike registris olevad lapsed (0-15 a) REHA teenusel teenuseosutajate kaupa 2021 ja 2022 aastal (Allikas: Sotsiaalkindlustusamet)

Teenuse osutaja	Laste arv teenusel 2021	Laste arv teenusel 2022
SA Perekodu	38 (45%)	28 (31%)
SA Viljandi haigla	24 (29%)	21 (23%)
Akersoni OÜ	9 (11%)	24 (26%)
Muu (erinevates KOVides Tallinn, Tartu, Pärnu jt)	13 (15%)	18 (20%)
Kokku	84 (100%)	91 (100%)

Eeltoodust andmetest saab järeldada, et Viljandi linna potentsiaalsest REHA teenuse vajadusega laste sihtrühmast on teenusel umbes pooled. Seega on REHA teenuste pakkumiseks vajadust piisavalt ning erinevatele teenuseosutajatele nende profiilis (mis ideaalsel juhul oleks omavahel jaotatud) teenuse kasutajaid piisavalt. Tugikeskuse eelis võrreldes teiste teenusepakkujatega on osutada REHA teenuseid lapse peamises viibimiskohas ja lapsega igapäevaselt tegeleva meeskonna sünergilisel osalusel.

REHA meeskonna miinimumkoosseis on vastavalt kehtivale sotsiaalhoolekande seadusele kolm töötajat, kellest lastele osutavate REHA teenuse puhul on **sotsiaaltöötaja ja eripedagoog** kohustuslikud meeskonnaliikmed. Seaduse kohaselt saavad REHA meeskonnas olla: sotsiaaltöötaja, eripedagoog, psühholoog, füsioterapeut, logopeed, arst, õde, tegevusterapeut, muusikaterapeut, loovterapeut, kogemusnõustaja.

Viljandi tugikeskusele on ettepanek on moodustada alguses 4-liikmeline REHA meeskond, kes tagaks tugikeskuse põhikompetentsid, et tagada linna haridusasutuste lastele **eripedagoogi, psühholoogi, logopeedi ja sotsiaaltöötaja** integreeritud teenused.

Teenuste arendamisel tuleb silmas pidada, et sotsiaalvaldkonna rahastus ei tohi asendada kooli tugiteenuste kättesaadavust, vaid saab olla lisaressurs perefamiliaalsel töötamisel. REHA meeskonna moodustamisel tasub spetsialistide ettevalmistuse **seisukohast oluliselt kaaluda täpsemale sihtgrupile fookuseerimist** - näiteks **lasteaias- ja kooliealistes psüühikahäirega lapsed ja noored**. Selle sihtgrupi puhul saab vajadusel kiiresti planeerida ka abivajava lapse rehabilitatsiooniteenuste taotlust¹², mille puhul ei ole lapsel puude raskusastme olemasolu vajalik¹³. Abivajava lapse REHA teenust reguleerib sarnaselt puudega lapse REHA teenusele sotsiaalhoolekande seadus ning meeskonnale esitatavad nõuded on sarnased. Vahe tuleneb eelkõige taotlusprotsessi erinevusest – **abivajava lapse REHA teenuse puhul on teenuse vajaduse esmane hindaja KOV**.

Sisulised väljakutsed, millele tuleb enne REHA teenuste pakkumist mõelda:

- tugikeskuse fookus hariduse tugiteenuste osutamisel ei tohiks väheneda;
- REHA ja hariduse tugispetsialistide teenuste eesmärk ja sisu ei ole sama, hariduse tugiteenuseid ei tohi pakkuda rehabilitatsiooniteenuste rahastusest, kuid pere- ja võrgustikutöö optimeerimiseks ja ühiste eesmärkide seadmiseks on sidustatud teenused väga hea lahendus;
- REHA teenus peab olema kompleksteenuse ja kaasama nii last kui peret – ehk et lapsele ei saa pakkuda tugikeskuse poolt ainult näiteks eripedagoogi teenust või psühholoogi teenust. Pere kaasatus ja vastutus on REHA puhul esmane;

¹² <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/spetsialistile-ja-koostoopartnerile/laste-ja-peredega-tootavale-spetsialistile/abi-vajava-lapse>

¹³ <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/puue-ja-hoolekande/sotsiaalne-rehabilitatsioon/laste-sotsiaalne-rehabilitatsioon>

- REHA puhul on vanemal õigus valida ise sobiv teenusepakkuja, seega ei saa eeldada, et kõik Viljandi lasteaedade või üldhariduskoolide REHA vajadusega laste pered soovivad teenust tugikeskusest;
- koostöös teiste Viljandis teenust pakkuvate asutustega tuleks täpsustada sihtgrupid kellega töötatakse, et vanemal oleks selge millises asutuses saab eelkõige abi liitpuudega ja/või vaimupuudega laste vajaduste osas, millises asutuses keskendutakse pigem psüühika- ja käitumishäiretele jne;
- reehabilitatsiooniteenuse eest tasumine toimub ainult osutatud teenuste eest ning vastavalt tegevuskavas planeeritud teenustele. Meeskonna loomisel tasub silmas pidada, et vähemalt osa meeskonna liikmetest oleks varasema rehabilitatsioonivaldkonna teadmise ja kogemusega;
- oluline on rollijaotuse kokkuleppimine ja tegevuste koordineeritud kavandamine koostöös SA-ga Perekodu ning võimalusel ka Viljandi Haiga ja Akersoni OÜ-ga kui suuremate lastele suunatud REHA teenuse pakkujatega Viljandis.

Finantseerimine

Sotsiaalkindlustusamet rahastab REHA teenust lapse kohta aastas **kuni 2600 euro ulatuses**. SKA rahastus toimub osutatud teenuse tundide alusel igakuse aruande põhjal. Iga spetsialisti tunnitasmäär on kinnitatud¹⁴.

Tehes arvestused neljaliikmelise täiskoormusega REHA meeskonna kohta, kus töötasu aluseks on õpetaja alampalk (1749 eurot) ja lisades sellele 25% majanduskulu palgafondist, peaks täiskoormuse puhul üks spetsialist osutama ca 120 tundi teenust kuus ja kulude isemajandamise katmiseks peaks teenusel olema 60-70 last (arvestades ca 80% täituvuse määraga).

REHA meeskonna kulud kokku on 140 408 eurot aastas, sh:

- personalikulu: 4 inimest x 1749 eurot (brutopalk) x 12 kuud x 1,338 (maksud) = 112 327 eurot aastas;
- majanduskulu: 112 327 x 0,25 = 28 081 eurot aastas.

Korraldus

Soovitus on alguses, kui teenusel olevaid lapsi ei ole veel meeskonnale täiskoormuse tagamiseks, alustada REHA meeskonna spetsialiste ristikasutamisest teiste teenustega või osaliste koormustega. Sh saaks **ametisse võetav juhtumikorraldaja täita esialgu REHA meeskonna sotsiaaltöötaja rolli**. Oluline on meeskonda saada varasema REHA teenuse osutamise kogemusega spetsialiste.

2.2.2. Viljandi vald

Tugispetsialistide täiendavad ametikohad

Järgnevalt on välja toodud asutuste kaupa tugispetsialistide ametikohad, mis on soovitatav täita lisaks hetkel olemasolevatele tugispetsialistidele. Nende täitmisel oleks kõikides valla koolides tagatud kolme tugispetsialisti teenust, millele lisandub psühholoogi teenus vallaüleselt korraldatuna. Ettepaneku realiseerimisel oleks kõikides lasteaedades logopeediteenus minimaalsel tasemel tagatud. Nende tugispetsialistide ametikohtade täitmine on vajalik seadusega panud tugiteenuste tagamiseks.

¹⁴ https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1180/1202/3005/SOM_m3_lisa.pdf#

KOOLID (kokku lisaks 5,5 ametikohta)

- Heimtali Põhikool (0,5)
 - 0,5 logopeed
- Paistu Kool (0,75)
 - 0,25 logopeed
 - 0,5 sotsiaalpedagoog
- Saarepeedi Kool (1,75)
 - 1,0 eripedagoog
 - 0,5 sotsiaalpedagoog
 - 0,25 logopeed
- Tarvastu Gümnaasium (0,5)
 - 0,5 logopeed
- Holstre Kool (0,75)
 - 0,25 logopeed
 - 0,5 sotsiaalpedagoog
- Viiratsi Kool (0,25)
 - 0,25 eripedagoog
- Viljandi Vallavalitsus
 - 1,0 psühholoog

LASTEAIAD: kokku lisaks 2,0 ametikohta

- Holstre lasteaed: logopeed 0,25
- Kolga-Jaani lasteaed: logopeed 0,25
- Paistu lasteaed: logopeed 0,25
- Saarepeedi lasteaed: logopeed 0,25
- Viiratsi Lasteaed: eripedagoog 1,0

Valla tugikeskuse käivitamine

Soovitus on luua vallaülene tugiteenuste keskus, mille koosseisus on kõik tugispetsialistid, kes igapäevaselt töötavad konkreetsete haridusasutuste juures. Regionaalses vaates tekib 4 tugispetsialistide töömeeskonda (nn tugipesa) – Heimtali-Paistu, Kolga-Jaani-Saarepeedi, Tarvastu ja Viiratsi-Viljandi ümbruse piirkonnas.

Valla tugikeskuse tugispetsialistide ametikohtade jagunemine on järgmine:

- Logopeede 9,05
- Eripedagooge 9,75
- Sotsiaalpedagooge 5,5
- Psühholooge 2,0¹⁵

Kokku 26,3 ametikohta, kus u 24 tugispetsialisti töötab osakoormusega (ühe või mitme asutuse juures) ja 13 täiskoormusega konkreetsetes asutuses.

Vallavalitsuse struktuuris on ametis 1 psühholoogi, kes nõustab valla koole. Seega on kõikidel koolidel ligipääs ka psühholoogi teenusele. Psühholoogi koormust suurendatakse täiendavalt 1,0 ametikoha võrra.

¹⁵ Siin arvestuses on koolipsühholoogid, lisaks on Viljandi vallavalitsuses ameti veel üks psühholoog, kelle teenused on suunatud täiskasvanutele.

Tabel 17. Tugispetsialistid Viljandi vallas haridusasutuste lõikes

Tugispetsialistide töömeeskonnad (nn tugipesad)	Asutus	Tugispetsialiste (hetkel + tulevikus)
Pesade ülene ▪ Psühholoog 2,0 Kokku 2,0	Vallavalitsus	psühholoog 1,0+1,0
Heimtali-Paistu tugipesa ▪ eripedagoog 2,0 ▪ sotsiaalpedagoog 1,5 ▪ logopeed 2,75 Kokku: 6,25	Heimtali Põhikool	eripedagoog 1,0+0 sotsiaalpedagoog 1,0+0 logopeed 0+0,5
	Paistu Kool	eripedagoog 1,0+0 logopeed 0+0,25 sotsiaalpedagoog 0+0,5
	Paistu lasteaed	logopeed 0+0,25
	Ramsi Lasteaed	logopeed 0,75+0
	Viljandi valla lasteaed Päikesekiir	logopeed 1,0 +0
Kolga-Jaani-Saarepeedi tugipesa ▪ eripedagoog 2,5 ▪ sotsiaalpedagoog 1,0 ▪ logopeed 1,25 Kokku: 4,75	Kolga-Jaani Kool	eripedagoog 1,0+0 logopeed 0,5+0 sotsiaalpedagoog 0,5+0
	Leie Kool	eripedagoog 0,5+0
	Saarepeedi Kool	eripedagoog 0+1,0 sotsiaalpedagoog 0+0,5 logopeed 0+0,25
	Kolga-Jaani lasteaed ja Leie lasteaed	logopeed 0+0,25
	Saarepeedi lasteaed	logopeed 0+0,25
Tarvastu tugipesa ▪ eripedagoog 3,0 ▪ sotsiaalpedagoog 1,5 ▪ logopeed 2,0 Kokku: 6,5	Tarvastu Gümnaasium	eripedagoog 1,0+0 sotsiaalpedagoog 1,0+0 logopeed 0+0,5
	Holstre Kool	eripedagoog 1,0+0 logopeed 0+0,25 sotsiaalpedagoog 0+0,5
	Tarvastu Lasteaed	eripedagoog 1,0+0 logopeed 1,0+0
	Holstre lasteaed	logopeed 0+0,25
Viiratsi-Viljandi ümbruse tugipesa ▪ eripedagoog 2,25 ▪ sotsiaalpedagoog 1,5 ▪ logopeed 3,05 Kokku: 6,8	Kalmetu Põhikool	eripedagoog 1,0+0 logopeed 0,5+0 sotsiaalpedagoog 1,0+0
	Viiratsi Kool	logopeed 0,75+0 sotsiaalpedagoog 0,5+0 eripedagoog 0+0,25
	Viiratsi Lasteaed	logopeed 1,0 +0 eripedagoog 0+1,0
	Vana-Võidu Lasteaed	logopeed 0,3+0
	Uusna Lasteaed	logopeed 0,5+0

Hinnanguline tugispetsialistide kulu

Olemasolevad kulud tugispetsialistide ja toetavate spetsialistide töötasudeks on aastas ligikaudu 850 000 eurot, millele ettepaneku kohaselt lisanduks ligikaudu 210 000 eurot, palgakulud kokku oleks veidi üle 1 miljoni euro. Tugiteenuste personalikulude ja tegevuskulude eraldis toetusfondi kaudu Viljandi vallale tugiteenustega seotud personalikuludeks koolides vajaks ettepaneku täiendavaid vahendeid (tabel 18).

Tabel 18. Tugiteenuste tagamise personalikulu hinnanguline maksumus (eurodes) ja võrdlus toetusfondist tugiteenuste tagamiseks eraldatava toetusega Viljandi vallas

	Olemasolev palgafond	Lisanduv palgafond	Kokku
Koolid	546 309	126 369	672 678
Lasteaiad	276 684	56 164	332 848
Vallavalitsus	28 082	28 082	56 164
Kokku	851 076	210 615	1 061 690
Toetusfondi HEV tugiteenuste (personalikuludeks ja tegevuskuludeks) eraldas õppeks koolides	618 240		
Toetusfondi HEV tugiteenuste eraldise ja koolide tugiteenuste personalikulude vahe	-54 438		
Toetusfondi eraldisest HEV tugiteenuste tagamise personalikuludeks koolides	109%		

Metoodilised selgitused:

- tugispetsialisti (sh HEVKO) töötasuna on arvestatud 1749 eurot kuus bruto;
- abiõpetaja ja tugiisiku töötasuna on arvestatud 1 200 eurot kuus bruto;
- arvestada tuleb, et tugiisiku teenust rahastatakse valdavalt sotsiaalvaldkonna eelarvest;
- arvestades tuleb, et toetusfondi eraldisest tuleb rahastada lisaks tugispetsialistide personalikuludele ka teised õppe läbiviimise ja tugiteenuste tagamisega seotud kulud, nt õpe väikeklassides, üks-ühele õpe, vahendid jms;
- toetusfondi eraldas 2023. a sisaldab nii tugispetsialistide töötasu kui tegevustoetust.

2.2.3. Mulgi vald

Tugispetsialistide lisanduval ametikohad

Järgnevalt on välja toodud asutuste kaupa tugispetsialistide ametikohad, mis on soovitatav täita lisaks hetkel olemasolevatele tugispetsialistidele. Nende tugispetsialistide ametikohtade täitmine on vajalik seadusega panud tugiteenuste minimaalse taseme tagamiseks.

KOOLID (kokku lisaks 3,7 tugispetsialisti):

- **Abja Gümnaasium** (kokku 1,3):
 - 0,5 psühholoog
 - 0,5 eripedagoog
 - 0,3 logopeedi
- **August Kitzbergi nimeline Gümnaasium** (kokku 2,0):
 - 1,0 sotsiaalpedagoog
 - 0,5 eripedagoog
 - 0,5 psühholoog
- **Halliste Põhikool** (kokku 0,4):
 - 0,2 psühholoog
 - 0,2 eripedagoog

LASTEAIAD:

- **Kokku lisaks 1,35 logopeedi/eripedagoogi:**
 - Abja Lasteaed: 0,1
 - Halliste Lasteaed Pääsuke: 0,25
 - Karksi-Nuia Lasteaed: 0,25

- Õisu Lasteaed: 0,25
- Möisaküla Kool-Lasteaed: 0,5

Koolidesse ja lasteaedadesse lisanduvad spetsialistid **värvatakse ühtselt Abja Tervisekeskuse koosseisu:** psühholoog 1,2; eripedagoog koolidele 1,2; eripedagoog lasteaedadele 0,5; logopeed lasteaedadele 1,0.

Valla tugikeskuse käivitamine

Soovitus on luua vallaülene tugiteenuste keskus, mille koosseisus on kõik tugispetsialistid, kes realselt töötavad konkreetsete haridusasutuste juures.

Valla tugikeskuse tugispetsialistide ametikohtade jagunemine on järgmine:

- Logopeede 4,05
- Eripedagooge 2,7
- Sotsiaalpedagooge 2,0
- Psühholooge 1,2

Kokku 9,95 ametikohta, kus u 14 töötab osakoormusega (ühe või mitme asutuse juures) ja 4 täiskoormusega konkreetsetes asutustes.

Tabel 19. Tugispetsialistid Mulgi vallas haridusasutuste lõikes

Tugispetsialistid	Asutus	Tugispetsialiste (hetkel + tulevikus)
Meeskond	Abja Gümnaasium	Logopeed 0,3+0,3 Sotsiaalpedagoog 1,0+0 Eripedagoog 0+0,5 Psühholoog 0+0,5
▪ Logopeed 4,05	Abja Lasteaed	Logopeed 0,6+0,1 Eripedagoog 0,5+0
▪ Sotsiaalpedagoog 2,0	Möisaküla Kool-Lasteaed	Eripedagoog 0+0,25 Logopeed 0+0,25
▪ Eripedagoog 2,7	Halliste Põhikool	Logopeed 0,25+0 Psühholoog 0+0,2 Eripedagoog 0+0,2
▪ Psühholoog 1,2	Kitzbergi Gümnaasium	Logopeed 1,0+0 Sotsiaalpedagoog 0+1,0 Eripedagoog 0+0,5 Psühholoog 0+0,5
Kokku: 9,95 (5,15+4,8)	Karksi-Nuia Lasteaed	Logopeed 1,0+0 Eripedagoog 0,5+0,25
	Õisu Lasteaed	Logopeed 0+0,25

Hinnanguline tugispetsialistide kulu

Olemasolevad kulud tugispetsialistide ja toetavate spetsialistide töötasudeks on aastas veidi üle 200 000 euro, millele ettepaneku kohaselt lisanduks ligikaudu 142 000 eurot, palgakulud kokku oleks u 352 000 eurot. Tugiteenuste personalikulude ja tegevuskulude eraldi toetusfondi kaudu Mulgi vallale tugiteenuste tagamiseks koolides kataks ettepaneku kohase tugispetsialistide tööjõukulu. Siiski tuleb arvestada, et tugiteenuste tagamise toetusest tuleb rahastada ka muud tuge vajavate õppurite õppe tagamise kulud, nt õpe väikeklassides, üks-ülehe õpe, soetada vahendid jne.

Tabel 20. Tugiteenuste tagamise personalikulu hinnanguline maksumus (eurodes) ja võrdlus toetusfondist tugiteenuste tagamiseks eraldatava toetusega *Mulgi vallas*

	Olemasolev palgafond	Lisanduv palgafond	Kokku
Koolid	99 697	103 903	203 600
Lasteaiad	42 123	37 911	80 034
Abja Tervisekeskus¹⁶	68 411		68 411
Kokku	210 230	141 814	352 044
Toetusfondi HEV tugiteenuste (personalikuludeks ja tegevuskuludeks) eraldis õppeks koolides	459 848		
Toetusfondi HEV tugiteenuste eraldise ja koolide tugiteenuste personalikulude vahe	256 248		
Toetusfondi eraldisest HEV tugiteenuste tagamise personalikuludeks koolides	56%		

Metoodilised selgitused:

- tugispetsialisti (sh HEVKO) töötasuna on arvestatud 1749 eurot kuus bruto;
- abiõpetaja töötasuna on arvestatud 1200 eurot kuus bruto;
- arvestada tuleb, et tugisiku teenust rahastatakse valdavalt sotsiaalvaldkonna eelarvest;
- arvestades tuleb, et toetusfondi eraldisest tuleb rahastada lisaks tugispetsialistide personalikuludele ka teised õppe läbiviimise ja tugiteenuste tagamisega seotud kulud, nt õpe väikeklassides, üks-ühele õpe, vahendid jms;
- toetusfondi eraldis 2023. a sisaldab nii tugispetsialistide töötasu kui tegevustoetust.

2.2.4. Põhja-Sakala vald

Tugispetsialistide täiendavad ametikohad

Järgnevalt on välja toodud asutuste kaupa tugispetsialistide ametikohad, mis on soovitatav täita lisaks hetkel olemasolevatele tugispetsialistidele. Nende tugispetsialistide ametikohtade täitmine on vajalik seadusega panud tugiteenuste minimaalse taseme tagamiseks.

KOOLID (kokku lisaks 5,5 tugispetsialisti):

- **Kirivere kool** (kokku 0,25):
 - 0,25 eripedagoog
- **Võhma kool** (kokku 1,5):
 - 0,75 eripedagoog
 - 0,5 logopeed
 - 0,25 psühholoog
- **Suure-Jaani kool** (kokku 1,3):
 - 1,0 eripedagoog
 - 0,3 Psühholoog
- **Olustvere kool** (kokku 0,45)
 - 0,25 sotsiaalpedagoog
 - 0,2 psühholoog
- **Lahmuse kool** (kokku 1,25)
 - 1,0 logopeed

¹⁶ Kuigi ettepaneku kohaselt värvatakse tugispetsialistid Tervisekeskse koosseisu on võrreldavuse eesmärgil tabelis kulud koolide ja lasteaedade põhiselt näidatud.

- 0,25 psühholoog
- **Kõpu kool** (kokku 0,5)
 - Eripedagoog/ logopeed 0,25
 - Psühholoog 0,25

LASTEAIAD (kokku lisaks 2,25 logopeedi):

- Kõpu Põhikool: 0,25
- Suure-Jaani Lasteaed Sipsik: 1,0
- Vastemõisa Lasteaed Päevalill: 0,5
- Võhma Lasteaed Mänguveski: 0,5

Koolidesse ja lasteaedadesse lisanduvad spetsialistid värvatakse ühtselt KOVi tugiteenuste keskuse koosseisu: psühholoog 1,25; eripedagoog koolidele 2,0; logopeed koolidele 0,75 ja lasteaedadele 2,25; sotsiaalpedagoog 0,25.

Valla tugikeskuse käivitamine

Soovitus on luua vallaülene tugiteenuste keskus, mille koosseisus on kõik tugispetsialistid, kes igapäevaselt töötavad konkreetsete haridusasutuste juures. Regionaalses vaates tekib neli tugispetsialistide töömeeskonda (nn tugipesa) – Võhma-Kirivere, Suure-Jaani-Olustvere, Lahmuse ja Kõpu piirkondades.

Valla tugikeskuse tugispetsialistide ametikohtade jagunemine on järgmine:

- Logopeede 5,9
- Eripedagooge 2,08
- Sotsiaalpedagooge 2,75
- Psühholooge 1,5

Kokku 12,23 ametikohta, kus u 21 töötab osakoormusega (ühe või mitme asutuse juures) ja 5 täiskoormusega konkreetsetes asutustes.

Tabel 21. Tugispetsialistid Põhja-Sakala vallas haridusasutuste lõikes

Tugispetsialistide töömeeskonnad (nn tugipesad)	Asutus	Tugispetsialiste (hetkel + tulevikus)
Võhma-Kirivere tugipesa ▪ Logopeed 1,8 ▪ Eripedagoog 1,0 ▪ Sotsiaalpedagoog 1,0 ▪ Psühholoog 0,5 Kokku: 4,3 (2,05+2,25)	Kirivere kool	Logopeed 0,3+0 Psühholoog 0,25 + 0 Eripedagoog 0+0,25
	Võhma kool	Sotsiaalpedagoog 1,0+0 Logopeed 0 + 0,5 Eripedagoog 0+0,75 Psühholoog 0+0,25
	Kirivere lasteaed	Logopeed 0,5+0
	Võhma lasteaed	Logopeed 0+0,5
Suure-Jaani-Olustvere tugipesa ▪ Logopeed 2,6 ▪ Eripedagoog 1,08 ▪ Sotsiaalpedagoog 1,25 ▪ Psühholoog 0,5 Kokku: 5,43 (2,68+2,75)	Suure-Jaani kool	Sotsiaalpedagoog 1,0 + 0 Logopeed 0,3 + 0 Eripedagoog 0 + 1,0 Psühholoog 0+0,3
	Olustvere kool	Sotsiaalpedagoog 0 + 0,25 Logopeed 0,5+ 0 Eripedagoog 0 + 0 Psühholoog 0+0,2
	Suure-Jaani kooli lasteaed	Logopeed 0,3 + 0
	Suure-Jaani lasteaed	Logopeed 0 + 1,0
	Olustvere lasteaed	Logopeed 0,5 + 0 Eripedagoog 0,08 + 0
	Vastemõisa Lasteaed	Logopeed 0 + 0,5

Kõpu-Viljandi tugipesa	Kõpu kool	Eripedagoog/ logopeed 0 + 0,25 Psühholoog 0 + 0,25
▪ Logopeed (eripedagoog) 0,5		
▪ Psühholoog 0,25	Kõpu lasteaed	Logopeed 0 + 0,25
Kokku: 0,75 (0 + 0,75)		
Lahmuse pesa	Lahmuse kool	Logopeed 0 + 1,0 Psühholoog 116 h/a + 0,25 Eripedagoog 0 + 0 Sotsiaalpedagoog 0,5 + 0
▪ Logopeed 1,0		
▪ Sotsiaalpedagoog 0,5		
▪ Psühholoog 0,25		
Kokku: 1,75 (0,5+ 1,25)		
Lisaks REHA meeskonnas: Eripedagoog, HEVKO 1,0, Füsioterapeut 0,6, Õde 0,05 (79 tundi aastas), Sotsiaaltöötaja 0,07 (125 h aastas), Tegevusterapeut 0,25, REHA/ tervise juht 1,0.		

Soovitus on [Kõpu piirkonna tugispetsialistid ja asutuste ülene psühholoogi teenus](#) kokkuleppe alusel [osta sisse Viljandi linna tugikeskustest](#). Kõpu piirkonna tugispetsialistid oleksid sellisel juhul Viljandi linna tugimeeskonna liikmed.

Hinnanguline tugispetsialistide kulu

Olemasolevad kulud tugispetsialistide ja toetavate spetsialistide töötasudeks on aastas veidi üle 250 000 euro, millele ettepaneku kohaselt lisanduks ligikaudu 210 000 eurot, palgakulud kokku oleks u 460 000 eurot. Tugiteenuste personalikulude ja tegevuskulude eraldis toetusfondi kaudu Viljandi linnale tugiteenuste tagamiseks koolides kataks ettepaneku kohase tugispetsialistide tööjõukulu (Tabel 22). Siiski tuleb arvestada, et tugiteenuste tagamise toetusest tuleb rahastada ka muud tuge vajavate õppurite õppe tagamise kulud, nt õpe väikeklassides, üks-ühele õpe, soetada vahendid jne. Samuti tuleb arvestada tuleb, et Lahmuse kooli õpetajate palgakulu tuleb kõik toetusfondi HEV eraldistest.

Tabel 22. Tugiteenuste tagamise personalikulu hinnanguline maksumus (eurodes) ja võrdlus toetusfondist tugiteenuste tagamiseks eraldatava toetusega Põhja-Sakala vallas

	Olemasolev palgafond	Lisanduv palgafond	Kokku
Koolid	197 588	147 430	345 018
Lasteaiad	58 020	63 184	121 205
Kokku	255 608	210 615	466 222
Toetusfondi HEV tugiteenuste (personalikuludeks ja tegevuskuludeks) eraldis õppeks koolides	1 003 108		
Toetusfondi HEV tugiteenuste eraldise ja koolide tugiteenuste personalikulude vahe	658 090		
Toetusfondi eraldisest HEV tugiteenuste tagamise personalikuludeks koolides	34%		

Metoodilised selgitused:

- tugispetsialisti (sh HEVKO) töötasuna on arvestatud 1749 eurot kuus bruto;
- abiõpetaja töötasuna on arvestatud 1 200 eurot kuus bruto;
- arvestada tuleb, et tugiisiku teenust rahastatakse valdavalt sotsiaalvaldkonna eelarvest;
- arvestades tuleb, et toetusfondi eraldisest tuleb rahastada lisaks tugispetsialistide personalikuludele ka teised õppe läbiviimise ja tugiteenuste tagamisega seotud kulud, nt õpe väikeklassides, üks-ühele õpe, vahendid jms;
- toetusfondi eraldis 2023. a sisaldab nii tugispetsialistide töötasu kui tegevustoetust.

Tugispetsialisti teenuse osutamise ühikkulu arvestus

Teenuse maksumuse arvestus on tehtud kolme erineva töötasu määra näitel – brutopalk 2500, 2000 ja 1749 eurot kuus, mis on õpetaja töötasu alammäär 2023. aastal. Samalaade hariduse ja kogemusega tugispetsialistide erineva töötasumäära puhul tuleb arvestada pingetega, mis palgaerinevustest tulevad.

Tabel 23. Tugispetsialisti teenuse arvestuslik kulu (eurodes)

	Palgamäär kuus	Töötasufond kuus	Majandus- ja halduskuld kuus	Kulu kokku kuus	Ühe tunni klienditöö hind
Variant 1	2500	3345	1004	4349	48
Variant 2	2000	2676	803	3479	38
Variant 3	1749	2340	702	3042	33

Arvestuse aluseks olevad selgitused:

- **majandus- ja halduskuludeks** on arvestatud 30% töötasufondist; see sisaldab nii kontorikuluseid, koolituskuluseid, töövahendeid kui ka tugikeskuse halduskuluseid; sõidukulud teenuse osutamisel lisanduksid täiendavalt;
- arvestatud on, et **teenuse osutamisel on töö kliendiga 65% üldtööajast** (ülejäänud 35% tööajast kulub ettevalmistusele, koosolekutele, koolitustele jm);
 - nt Viljandi linna tugikeskuse töötajate tööajast kulub ühes kuus keskmiselt 1 päev koosolekutel osalemisele ja 1,5 päeva koolitustel/ arendustegevustes osalemisele, so kokku 15% üldtööajast. Ekspert hinnangu kohaselt arvestatakse REHA teenustel 20% töötajast paberitööks (ettevalmistused jm). Seega arvestuse aluseks võetud tugispetsialisti tööajast 65% on töö klientidega (vahetult laste, klasside/ rühmade, vahemate või õpetajate nõustamine) ja 35% muu töö (paberitöö, koosolekud, enesearendus jm).

Selle arvestuse kohasel **makstaks nt Kõpu piirkonnas eripedagoogi teenuse** hankimine 0,5 koormuse mahus ehk ca 10 kontaktundi nädalas ja töötasumääraga 1749 eurot kuus (täiskoormuse puhul) **Põhja-Sakala vallale ca 1320 eurot kuus** (40 tundi x 33 EUR/tund) ja **psühholoogi teenus** 1,25 koormuse mahus ehk ca 25 kontaktundi nädalas sõltuvalt töötasust **3300-4800 eurot kuus**. Täpsemalt tuleks spetsialistide teenuse hankimine omavalitsuste vahel kokku leppida jätkutegevuste raames.

3. Maakonnaülene tugiteenuste keskus

Nagu raporti osas 2.1 on selgitatud, siis käesolevas osas on esitatud **maakonnaülese tugiteenuste keskuse põhimõtteliselt kontuurid**, et näidata sellise organisatsiooni mastaapi ning võimalusi sünergiaks ja uute võimekuste arendamiseks. Kui esimese etapi tegevused (kirjeldatud punktides 2.2 ja 2.3) on ellu viidud, siis on otstarbekas maakonnaülese keskuse perspektiivid uuesti läbi mõelda, sh juba saadud kogemustest lähtuvalt.

3.1. Tugiteenuste keskuse üldine korraldus- ja toimeloogika

Nn ideaalmudel is ehk terviklikus maakonnaüleses tugiteenuste keskuse mudelis **konsolideeritakse kõik maakonna koolide ja lasteaedade tugispetsialistid hariduse tugiteenuste keskusesse**, mis tegutseb eraldi organisatsioonina KOVide koostööasutuse vormis. Keskuse peamine eesmärk on tagada tugispetsialistide **esmatasandi teenused konkreetses haridusasutustes**, st et tugispetsialistid töötavad igapäevaselt oma töökoha haridusasutuses. Piirkondlikult (mitme asutuse baasil ja arvestades, et tugispetsialist töötab korraga mitmes asutuses) luuakse nn tugispetsialistide töömeeskonnad ehk tugipesad. Need on ei ole organisatsioonilised ega juhtimise formaadid, vaid sisulised koostöömeeskonnad. Need kujunevad käivitataivate KOVide tugikeskuste tugipesade baasil, mille ulatust ja koosseisu aja jooksul vastavalt vajadusele edasi arendatakse. Koolides-lasteaedades töötavad tugispetsialistid nõustavad kohtadel peresid, õpetajaid ja haridusasutuste juhte ning teevad koostööd KOV sotsiaalvaldkonna spetsialistidega. Nad on ka oma töökoha asukoha asutuse meeskonna liikmed.

Maakonnaülese tugiteenuste keskuse siseselt kujunevad **tugispetsialistide valdkondlikes profiilides** ehk eripedagoogide, logopeedide, sotsiaalpedagoogide ja psühholoogide **meeskonnad** (osakonnad). Valdkondlikes meeskondades töötades võimestatakse teineteist vastastikku, jagatakse kogemusi ja parimaid praktikaid, toetatakse uute tugispetsialistide arengut (nt õpingute käigus või alustavad tugispetsialistid). Need kujuneksid loomuliku arengu tulemusena käivitataivate tugispetsialistide erialagruppide baasil.

Ühtses organisatsioonis ja osakondades on tugispetsialistidel võimalik **spetsialiseeruda kitsamale valdkonnale** (nt pervasiivse arenguhäire erinevad alavaldkonnad autismi eri vormid, Aspergeri sündroom jt) ja tekitavad **karjäärivõimalused**.

Esmatasandi tugiteenuste korraldajana ja osutajana oleks **maakonnaülese tugikeskuse ülesandeks ka KOVide haridusasutustele vajalike tugispetsialistide värbamine ja nende arengu toetamine**, sh:

- vastavate värbamiskampaaniate ja konkursside korraldamine;
- tugispetsialisti ameti propageerimine, vajadusel ümberõppe (nt tänased õpetajad) toetamine;
- ülikoolidega koostöökokkulepe sõlmimine tugispetsialistide praktikabaasina, täiendavate õppekohtade pakkumine vm viisil personalivajaduse tagamisega seotud instrumentide rakendamisele kaasa aitamine;
- tugispetsialistide palga ja sotsiaalsete garantiide maakonnaülene ühtlustamine.

Ühtses personalitagamise ja värbamise süsteemis lõppeb praegune omavalitsuste ja koolidevaheline konkurents tugispetsialistide pärast, saab paremini planeerida koormused (täiskoormusega spetsialist loogilise areaaliga asutuste peale), vajadusel asendamisi ning paremini tagada tugispetsialistide professionaalse arengu suunamist. Hetkel töötab Mulgi ja Põhja-Sakala vallas ligi 3/4 ja Viljandi vallas 2/3 tugispetsialiste konkreetses asutuses osakoormusega.

Kompetentsikeskus tagab mitte ainult tugiteenuste osutamise koolides ja lasteaedades, vaid selle baasil arendatakse välja ka **tugiteenuste arendustasandi tegevused ja teenused**, mis kitsamalt toetab tugispetsialistide tegevust ja arengut ning laiemalt toetab ja nõustab professionaalse kompetentsi arendamist ja lapse arengut toetava keskkonna kujundamist haridusasutustes ja omavalitsustes.

Tugiteenuste arendustasandi teenuste ja tegevuste hulka kuuluks:

- tugispetsialistide arengu toetamine: koolitused, täiendõpe, kovisioonid, metoodikate ja metoodiliselt materjalide arendamine jms;
- lapse arengut toetava tugikeskkonna arendamise toetamine/ nõustamine haridusasutuste juhtide suunas;
- õpetajatele suunatud koolituste läbiviimine ja nõustamine tuge vajava lapse toetamiseks;
- koolivälise (sõltumatu) nõustamise ja konsultatsiooni võimaldamine lapsele, peredele ning vajadusel ka õpetajatele ja koolijuhtidele.
- tugiteenuste tagamisega seotud analüütilise toe tagamine (ajakohane statistika, prognoosid, korraldusmudelid, finantsanalüüsid jne);
- valdkonna arendusprojektide eestvedamine (arendusvõimekus).

Tugikeskuse koosseisus töötab Viljandimaa **Perepesa**, kes pakub maakonna KOVide elanikele perede nõustamisega seotud enam kui kümnet teenust (nt psühholoogiline nõustamine, vanemate nõustamine (nt „Imelised aastad“, paarisuhte koolitused, perekool jms). Praegusel hetkel on Perepesa teenused kättesaadavad vaid Viljandi linna elanikele ning Perepesa on Viljandi linna pidamisel ja finantseerimisel. Perepesade tegevus on tugevalt kogukondlik, st maakondlikus ulatuses ja koostööformaadis tegutseva Perepesa teenused tagatakse kohalikes omavalitsustes kohapeal kui teenuse iseloom seda eeldab.

3.2. Organisatsiooni sisene valdkondlik ja piirkondlik korraldusmudel

Kuivõrd tugispetsialistid töötavad konkreetse haridusasutuse (või asutuste) juures ning tugispetsialistide ametikohtade täitmisel tekivad ka nende meeskonnad KOVide siseselt, siis on kompetentsikeskuse siseselt otstarbekas **tugispetsialistide piirkondlike meeskondade moodustamine**. See tähendab, et KOVides luuakse tugispetsialistide meeskondade baasil tugipesad, mis hõlmavad üldjuhul tugispetsialistide kõik profiilid ja on seotud territoriaalselt lähedal seisvate asutusega. Tugispetsialistide nn täismeeskond võimaldab neil ühiselt infot vahetades ja tegevusi planeerides parimal viisil toetada lapse arengut. Meeskonna tihe koostööpartner on kooli HEVKO ja sotsiaalvaldkonna spetsialistid. Tugipesade baasil toimub koostöö KOV sotsiaalvaldkonna (lastekaitse, sotsiaaltöötajad, juhtumikorraldajad) spetsialistidega, et tagada laste ja perede terviklik nõustamine ja abivajaduse tagamine.

Arvestades kompetentsikeskuse töötajate hulka, siis on vajalik ka organisatsioonisisese juhtkonna ja tugistruktuuri moodustamine. Juhtkond võiks koosneda tugispetsialistide **valdkondlike osakondade juhtidest. Vajalik on ka analüüsi- ja arendusmeeskond** (nt analüütik, arendusspetsialist, projektijuhid konkreetsete projektide puhul, koolitusspetsialist jt töötajad vastavalt vajadusele).

Tabel 24. Maakonnaülese tugiteenuste keskuse struktuur ja töötajaskond (kokku 105 töötajat)

Juhtimine ja arendus (6,0)	Juhataja 1,0 Arendustiim 3,0 (sh analüütik 1,0; arendusspetsialist 1,0; koolitusspetsialist 1,0)						
	Tugiteenuste valdkonnajuht 1,0				Sotsiaalvaldkonna juht 1,0		
Osakonnad (99,0)	Eri-pedagoogid	Logo-peedid	Sotsiaal-pedagoogid	Psühholoogid	REHA	Perepesa	Juhtumikorraldaja
töötajate arv	31	25	18	15	4	5	1,0

Valdkondlikud osakonnad

Tugiteenuste keskuse siseselt kujunevad **tugispetsialistide valdkondlikes profiilides** ehk eripedagoogide, logopeedide, sotsiaalpedagoogide ja psühholoogide osakonnad, kus on kokku 89 töötajat. Valdkondlikes meeskondades töötades võimestatakse teineteist vastastikku, jagatakse kogemusi ja parimaid praktikaid, toetatakse uute tugispetsialistide arengut (nt õpingute käigus või alustavad tugispetsialistid). Samuti on meeskonna siseselt võimalik **spetsialiseeruda kitsamale valdkonnale** (nt pervasiivse arenguhäire erinevad alavaldkonnad ATH, autismi eri vormid, Aspergeri sündroom jt). Nende osakondade koostöö hakkab toimima juba maakonnaüleste erialagruppide moodustamise järel, mistõttu tugiteenuste keskusesse üleminek suhteliselt lihtsa. Meeskonnal on oma liider (varasem nn erialagrupi koordinaator), kes kavandab meeskonna ühised arendustegevusi.

Tabel 25. Maakonnaüleste tugiteenuste keskuse valdkondlikud osakonnad (89 töötajat)

Eripedagoogid	Logopeedid	Sotsiaalpedagoogid	Psühholoogid
31, sh koolid 19 ja lasteaia 12	25, sh koolid 9,2, lasteaia 14,8, Perepesa 1,0	18	15

Perepesa

Tugiteenuste keskuse koosseisus töötab **Viljandimaa Perepesa**, kes pakub maakonna KOVide elanikele perede nõustamisega seotud teenuseid (nt psühholoogiline nõustamine, vanemate nõustamine (nt „lmelised aastad“, paarisuhte koolitused, perekooljms). Praegusel hetkel on Perepesa teenused kättesaadavad vaid Viljandi linna elanikele ning Perepesa on Viljandi linna pidamisel ja finantseerimisel. Perepesade tegevus on tugevalt kogukondlik, st maakondlikus ulatuses ja koostööformaadis tegutseva Perepesa teenused tagatakse kohalikes omavalitsustes kohapeal kui teenuse iseloom seda eeldab. Maakonda teenuse laiendamisel on kindlasti vajalik Perepesa meeskonna suurendamine, aga see saab toimuda samm-sammult nii nagu teenuse saajate hulk kasvab ja KOVid seda finantseerida võtavad. Seetõttu on praeguses mudelis arvestatud Viljandi linna Perepesa koosseisu suurusega, milleks on kokku 5,0 töötajat, nende hulgas 3 psühholoogi, 1 sotsiaalpedagoogi ja 1 logopeedi.

Piirkondlikud ja asutuste tugispetsialistide meeskonnad (nn tugipesad)

Väikeste maakoolide ja lasteaedade baasil moodustavad piirkondlikud tugispetsialistide meeskonnad (nn tugipesad) ja linna suurte koolide ja lasteaedade tugipesad on enam-vähem sama suurusega töömeeskonnad. Selline piirkondlik-territoriaalne töökorraldus on nii suure organisatsiooni puhul vajalik (Tabel 26).

Ettepaneku kohaste ametikohtade täitmine loob järgmised võimalused:

- Maakonnas ühtlustuvad teenuse kättesaadavuse tasemed. Järgnevas tabelis (Tabel 26) on näha, et toevajadusega laste ja tugispetsialistide arvu suhe muutub sarnaseks.
- KOVid, koolid, koolijuhid eraldisesinava vabanevad tugispetsialistide värbamise ja arendamisega seotud ülesannetest.
- Tugispetsialistide tegevuse korraldamine ühest keskusest võimaldab nende tööd (sh koormuseid) paremini tagada, ühtlustada palgad ja sotsiaalsed grantid ning tagada parem vastastikune võimestamine ja süsteemne personali arendustegevus.
- Tugiteenuste keskus muutub atraktiivsemaks tööandjaks, mis suurendab selle tugispetsialistide värbamise võimet. Töötajatele tekivad keskuse sees karjääri võimalused.

Tabel 26. Maakonnaülese tugiteenuste keskuse piirkondlik toimeleogika

	Mulgi vald	Põhja-Sakala vald	Viljandi vald	Viljandi linn
Tugispetsialistide meeskonnad (tugipesad)	Karksi-Nuia pesa 5	Kirivere-Võhma pesa 4,3	Heimtali-Paistu pesa 6,25	Jakobsoni Kool 4,5
	Abja pesa 4,95	Suure-Jaani-Olustvere pesa 5,13	Kolga-Jaani-Saarepeedi pesa 4,75	Kaare Kool 6,0
		Lahmuse pesa 1,75 (+4,0)	Tarvastu pesa: 6,5	Kesklinna Kool 5,0
		Kõpu pesa 0,5	Viiratsi-Viljandi ümbruse pesa 6,8	Paalalinna Kool 4,0
				Kesklinna Lasteaed 2,5
				Lasteaed Karlsson 2,0
				Lasteaed Krõllipesa 4,0
				Lasteaed Männimäe 6,0
				Perepesa 5,0
Kokku piirkonnas	9,95	11,93 (+4,0)	24,3	34 (+5,0)
Kokku eri- ja tõustatud toega last ühe tugispetsialisti kohta	Kool 58 Lasteaed 59 Kokku 117 11,7	Kool 103 Lasteaed 58 Kokku 161 13,5	Kool 86 Lasteaed 228 Kokku 314 12,9	Kool 147 Lasteaed 233 Kokku 380 11,2
Kokku toevajadusega (üld-, tõhustatud- ja eritugi) lapsi ühe tugispetsialisti kohta	24,4	25,0	21,5	24,7

Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenused

Tugikeskus pakub REHA teenuseid Viljandimaa koolides ja lasteaedades õppivatele lastele. Teenused on tagatud maksimaalselt lapse peamises viibimiskohas (koolis, lasteaias) läbi mobiiliste teenusmeeskondade. Ühtes asutuses on võimalik sotsiaal-, tervise ja haridusteenused paremini integreerida.

Hetkel arvestades Viljandi linna laste REHA teenuse vajadust piisaks esialgu 4-liikmeliselt REHA meeskonnast, kuid tugikeskus pakuks REHA teenuseid kõikidele maakonna koolidele ja lasteaedade võiks REHA meeskond olla kuni kolmekordne, arvestades puudega laste arvu jagunemist Viljandi linna ja maakonna vahel. REHA teenuse kasutamine sõltub aga kindlasti elukohalähedusest. Meeskond saab kasvada vaid koos teenuse saajate arvu kasvuga, mistõttu ei ole tugikeskuse koosseisus hetkel maksimaalse meeskonna suurust prognoositud.

Tabel 27. Tugikeskuse REHA meeskonna indikatiivne suurus

REHA meeskond	Minimaalne ametikohtade arv	Maksimaalne ametikohtade arv
sotsiaaltöötaja	1	3
psühholoog	1	3
logopeed	1	3
eripedagoog	1	3
Kokku	4	12

Tugikeskuse lisanduvate tegevuse kulu ja finantseerimine

Tugiteenuse keskuse põhikulud ehk tugispetsialistide töötasu tuleb tasuda KOVide eelarvetest nii nagu seda hetkel tehakse. Seega spetsialistide konsolideerimine keskusesse ei muudaks nende rahastamist KOVide poolt oluliselt. Mõningane mõju võib tulla töötasude ühtlustamisest ja töökoormuste ühtlasemast planeerimisest, kuid **ei ole tõenäoline, et see võiks anda olulist kulude kokkuhoidu**. Perepesa ja REHA teenuse kulud on näidatud Viljandi linna eelarveosas nii nagu need on täna ja ettepaneku kohaselt lisanduvad ametikohad.

Tugiteenuste keskuse lisanduvad kulud oleksid juhtimise ja arendustegevuse personalikulud ja majanduskulud, mis on arvestatud järgmiselt:

- lisandub 6 juhtimise ja arendamisega seotud ametikohta, brutopalgamääraga a 2000 eurot kuus;
- majanduskuludeks on arvestatud 25% juhtimis- ja arenduskulude mahust;
- juhtimis-, arendus- ja majanduskulud on jaotatud KOVide vahel arvestades nendes elavate 0-18 aastaste proportsiooni.

Tulupoolel tuleb arvestada järgmist:

- REHA teenused on isemajandavad;
- REHA teenuste ja Perepesa teenuste laiendamisel maakonda peavad elukohajärgsed omavalitsused katma kulud;
- Osa tugikeskuse juhtimis- ja majanduskulusid on ka Viljandi linnal täna olemas, st koos lisanduvatega jaotuksid need proportsionaalselt maakonna KOVide vahel.

Tabel 28. Tugiteenuse keskuse eelarve proportsioonid ja jaotumine KOVide vahel

	Tugispetsialistide palgafond (olemasolev ja lisanduv)	Perepesa	REHA	Tugikeskus: juhtimine ja arendus	Tugikeskus: majanduskulu	Kokku	sh keskuse lisanduvad kulud
Mulgi vald	332 771			26 693	6 673	366 138	33 366
Viljandi linn	982 868	140 410	140 408	76 815	19 204	1 078 887	96 019
Viljandi vald	724 514			56 049	14 012	794 576	70 062
Põhja-Sakala vald	385 566			33 114	8 279	426 958	41 393
Kokku	2 425 719	140 410	140 408	192 672	48 168	2 666 559	240 840

Tuge vajavate laste koolivõrk

Tuge vajavate laste koolide profiilid tulenevalt erinevast toe vajadusest on välja toodud joonisel 4. **Valdava osa laste tugi tagatakse nende kodukoolis**. Vajadusel toimuv omavalitsuste siseselt osade koolide spetsialiseerumine suurema toe vajadusega või teatud profiiliga laste toetamisele.

Teine tüüp on **eraldi kool toevajadusega lastele**, mis omakorda **jaotub kaheks tulenevalt õpilaskodu vajadusest**. Selles tüübil (nii õpilaskoduga kui õpilaskoduta) näevad osapooled maakonnas olulist vajadust ja sellise kooli pidamiseks omavalitsuste koostöös on selle tõttu suur potentsiaal. Siiski kahele sama profiiliga – õpilaskoduga – koolile (Lahmuse ja Ämmuste) maakonnas sisulist vajadust ei ole.

Kolmas profiil on **suurem toe vajadus hoolduskoormuse või keerukama haridusliku erivajaduse tõttu**. Sellele profiilile vastab juba praegu omavalitsuste koostöös toimiv Jaagu Lasteaed-Põhikool, mis lisaks toimetuleku- ja hooldusõppele pakub ka erivajadustega lastele lasteaiateenust. Samas hoones saavad vajadusel õpilased kasutada lapsehoiuteenust (ka ööpäevaringset), rehabilitatsiooniteenust ja tugiisikuteenust, mida korraldab Perekodu. SA Perekodu nõukogu on arutanud võimalust **ehitada Jaagu Lasteaed-Põhikoolile uus ja suurem**

koolihoone, mis võimaldaks leevendada lasteaia järjekorda ja vajadusel toetada ka kooli kasvu. Samas ei näe asutuse juhid, et Jaagu LA-PK profiil peaks võrreldes tänasega oluliselt muutuma.

I tüüp: Kaasav haridus
kodukoolis

Tugispetsialistide meeskonnad igas koolis, kes toetavad maksimaalselt võimalust õppida kodukoolis

- Valdav osa laste hariduslik toevajadus tagatakse nende kodukoolides, ennekõike üld- aga ka tõhustatud ning vajadusel ja sobivusel ka eritugi.
- Tänane praktika näitab ja ilmselt on see ka optimaalne, et omavalitsuste siseselt konsolideeritakse suurema toevajadusega lastele toe tagamine osade valla/ linna koolide juurde.

II tüüp: Tuge vajavate
laste õpilaskoduga kool

Ämmuste ja Lahmuse kool, mis tagavad lisaks spetsiaalsele koolikeskkonnale ka õpilaskodu vajaduse

- Interjueeritavad rõhutasid, et üldjuhul ei ole õpilaskodu vajadus tingitud mitte hariduslikust erivajadusest, vaid sotsiaalsest vajadusest, kuid enamasti käivad need lapse vajadusest lähtuvalt käsikäes.
- Osapooled rõhutasid, et õpilaskoduga ja eraldi koolikeskonnaga (erivajadustega lastele jaoks spetsiaalselt kohandatud) koolile on maakonnas vajadus.

III tüüp: Tuge vajavate
laste päevaõppe kool

Kaare kool suurema toevajadusega lastele kogupäevakoolina

- Kõikidele suurema toe vajadusega lastele ei ole vajalik tagada õpilaskoduga kooli, kuid siiski hästi komplekteeritud eripedagooge, tugispetsialistide kaadrit ja väikeklasse.
- Seda tüüpi vajaduse tagab Kaare Kool selle tänases profiilis.

IV tüüp: Hooldus-
vajadusega laste kool

Jaagu Lasteaed-Põhikool hoolduskoormusega lastele kogupäeva ja ööbimisvõimlaustega koolina

- Nii hooldus-, aga ka tihti ka toimetuleku õppe jaoks on vajalik eraldi kool, mis tagab vastava koolikeskkonna ja spetsialiseeritud toe.
- Lisaks on Jaagu koolis siia integreeritud ka lasteaed ning Perekodu poolt pakutavad (ööpäevaringne) lapsehoiu- ja rehabilitatsiooniteenused. Ehk keekumate lastele toe tagamiseks integreeritud erinevad teenuseid.

Joonis 4. Tuge vajavate laste koolid lähtudes toe vajaduse tüüpidest (allikas: autorite koostatud)

Pikemas perspektiivis on optimaalne võtta kõik maakonna tuge vajavate laste **koolid omavalitsuste koostöös ühisele pidamisele** ning näiteks Kaare kooli baasil või ka uue asutuse luuakse **tuge vajavate laste kool maakonnas**, millel on **õpipaigad Viljandis, Ämmustel ja Lahmusel**. Ehk siis maakonna **tuge vajavate laste koolid võetakse maakonnas ühisele terviklikule juhtimisele** ning sobilik koolivõrk kujundatakse kesk-pikas perspektiivis vastavalt vajadusele ja võimalustele. See sõltub nii toe tagamise väljaarendamisest kodukoolide juures ja ka teenusvajadusest ning selle pakkumiseks kasutada olevatest ressurssidest (nii töötajad, taristu kui finantsid). See lahendus eeldaks Ämmuste kooli ülevõtmist riigilt, milleks hetkeseisuga maakonnas valmisolekut ei ole. Samuti eeldab see Põhja-Sakala valla valmisolekut anda Lahmuse kool maakonna KOVide ühisele pidamisele, milleks ei ole hetkel valmisolekut ei Põhja-Sakala valla ega ülejäänud maakonna omavalitsuse poolt.

Kokkuvõtteks on tuge vajavate laste koolide areaal maakond, kuid hetkel puudub valmisolek koolide maakonnas ühisele pidamise võtmiseks ja koolivõrgus muudatuste tegemiseks. Siiski oleks ideaalsel juhul maakonnas üks tuge vajavate laste kool, mis tegutseks kuni kolmeas asukohas ja tagaks kolme profiiliga (päevakool, õpilaskoduga kool, hooldusõppe profiiliga kool) haridusteenuse.

4. Tegevuskava

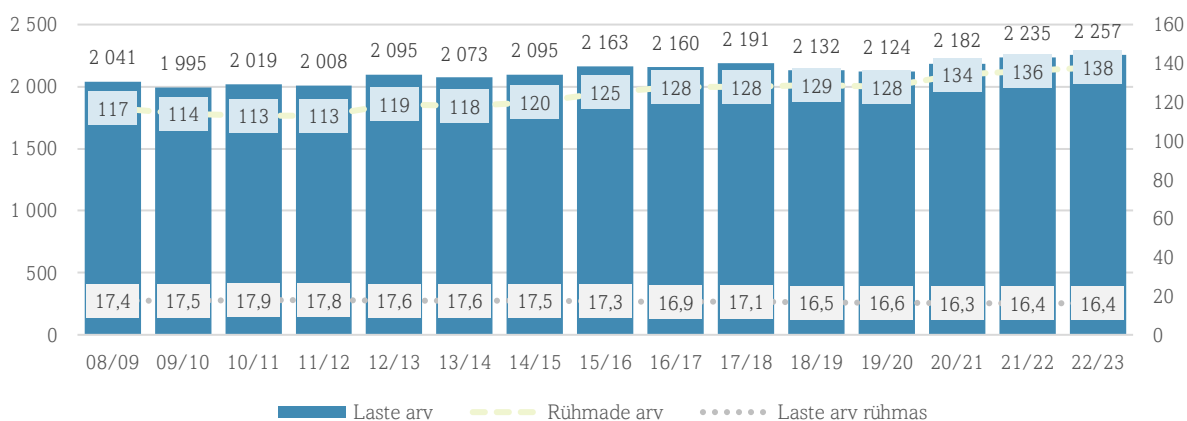
Tegevus	Tähtaeg	Vastutaja (kaasvastutaja)	Ressurss
1. Maakonnaülesed tegevused			
1.1. KOV haridusjuhtide nõukoja käivitamine	01.06.2023	Projektiijuht (haridusjuhid)	Ei vaja täiendavat ressursi
1.2. Erialagruppide juhtide meeskonnajuhtimise koolitused	15.06.2023	Projektiijuht (Viljandi linna tugikeksus)	Projekti koolitusvahendid (u 3000 EUR)
1.3. Tugispetsialistide erialagruppide käivitamine ¹⁷	01.09.2023	Projektiijuht (haridusjuhid)	KOVide osalus vastavalt arvutusele (ca 32 000 EUR/aastas)
1.4. Tugispetsialistide erialagruppide selekteeritud koolitused perioodiks, mis viiakse läbi kuni aprill 2024	15.10.2023	Erialagruppide koordinaatorid (projektiijuht)	Projekti koolitusvahendid (15 000 EUR; a 3000 EUR)
1.5. Haridusjuhtide nõukoja ja Rajaleidja piirkondliku keskuse koostöö ja tegevuste planeerimisseminar	31.12.2023	Projektiijuht, haridusjuhtide nõukoda	Ei vaja täiendavat ressursi
1.6. Abiõpetajate ja tugisikute kovisioonid, töötoad - pilootprogramm	01.01.2024	Projektiijuht (võimalusel koostöös Perekoduga)	Töötubade ettevalmistamine ja läbiviimine (u 1500 EUR)
1.7. Haridusasutuste juhtide ja KOV haridusjuhtide õppekäigud tugiteenuseid konsolideerinud KOVidesse	15.01.2024	Projektiijuht (haridusjuhid)	Projekti piloteerimisvahendid (5000 EUR)
1.8. Üldhariduskoolide õpetajate koolitusprogrammi koostamine erivajadusega laste toetamisel ja avakoolituse läbiviimine	01.02.2024	Erialagruppide koordinaatorid ja haridusjuhid	Programmi koostamine ei vaja täiendavat ressursi, koolitus u 3000 EUR
1.9. Lasteaiaõpetajate koolitusprogrammi koostamine varajase märkamise ja kaasava hariduse põhimõtete rakendamisel ja avakoolituse läbiviimine	01.02.2024	Erialagruppide koordinaatorid ja haridusjuhid	Programmi koostamine ei vaja täiendavat ressursi, koolitus u 3000 EUR
1.10. VEPA meetodika tutvustamine ja rakendamise kavandamine	01.03.2024	Projektiijuht (erialagrupid, HEVKOd)	Projekti koolitusvahendid programmi tutvustuseks ja koolitusteks (u 2000 EUR)
2. KOV tasandi tegevused			
2.1. Tugispetsialistide värbamine vastavalt ettepanekule (kollektiivsed vaheülevaated septembris)	01.09.2023 01.09.2024 01.09.2025	KOVide haridusjuhid	KOV eelarve, vastavalt võimalustele
2.2. Viljandi linna poolt tugiteenuse osutamine vajaduse ja võimaluste kaardistus teistele KOVidele (nt Põhja-Sakala Kõpu piirkond ja psühholoog)	01.01.2024	Vastavate KOVide haridusjuhid ja tugikeskuse juht	KOV eelarve, vastavalt teenuse mahtudele
2.3. Viljandi linna tugikeskuse juhtumikorraldaja ametikoha loomine	01.01.2024	Tugikeskuse juht	KOV eelarve (u 28 082 EUR/aastas)
2.4. Mulgi valla tugikeskuse analüüs ja käivitamine	01.01.2024 01.09.2024	KOV haridusjuht	Ei vaja täiendavat ressursi
2.5. Põhja-Sakala valla tugikeskuse analüüs ja käivitamine	01.01.2024 01.09.2024	KOV haridusjuht	Ei vaja täiendavat ressursi
2.6. Viljandi valla tugikeskuse analüüs ja käivitamine	01.01.2024 01.09.2024	KOV haridusjuht	Ei vaja täiendavat ressursi
2.7. Viljandi linna tugikeskuse REHA teenuste pakkumise ettevalmistamine (profiili valik, kokkulepped teiste teenuste osutajatega, jm)	01.05.2024	Tugikeskuse juht	Ei vaja täiendavat ressursi
2.8. Viljandi linna tugikeskuse REHA teenuste käivitamine	01.09.2025	Tugikeskuse juht	Vastavalt meeskonna suurusele (kuni u 140 000 EUR /aastas), isemajandav

¹⁷ 6 gruppi: koolide eripedagoogid, lasteaedade eripedagoogid, logopeedid, sotsiaalpedagoogid, psühholoogid, HEVKOd.

Lisa 1. Andmeanalüüsi raport

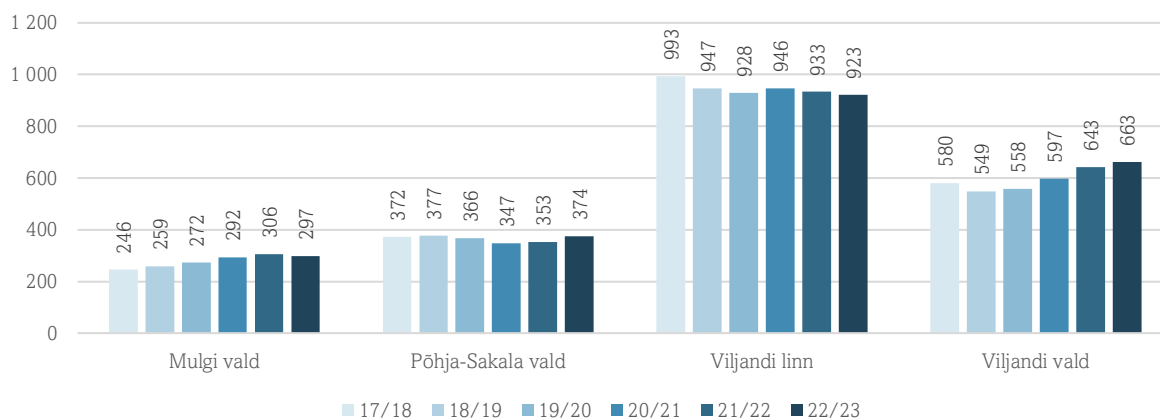
1. Alusharidus maakonnas

Viljandi maakonnas on 29 lasteaeda, nendest 27 munitsipaalomandis ja kaks eraomandis. Õppeaastal 22/23 käib lasteaedade 138s rühmas 2257 last. Laste ja rühmade arv maakonna lasteaedades on kasvanud, seda osalt ka sõimerühmade avamise arvel. Keskmine laste arv rühmas on kahanenud (joonis 1).

Joonis 1. Lasteaialaste arv kokku maakonna lasteaedades õppeaastatel 08/09 kuni 22/23 (EHIS)

Enim lapsi käib lasteaias Viljandi linnas (923). Viljandi valla lasteaedades käib 663, Põhja-Sakala valla lasteaedades 374 ja Mulgi vallas ligi 297 last. Viimasel kuuel aastal on lasteaialaste arv kasvanud Mulgi ja Viljandi vallas (joonis 2).

Joonis 2. Laste arv lasteaedades asukohaomavalitsuste lõikes õppeaastatel 17/18 kuni 22/23 (EHIS)

Lasteaedade kasutuses on ligi 30 tuhat ruutmeetrit pinda. Pinda lapse kohta on keskmiselt 13,5 m², olulised erinevused omavalitsuste lõikes puuduvad. Keskmine laste arv rühmas on maakonnas 16,4 - sellest kõrgem Mulgi vallas ja Viljandi linnas (tabel 1).

Tabel 1. Maakonna lasteaedade pinnaandmed (EHIS)

	Laste arv 22/23	Üldpind (m ²)	Pinda lapse kohta (m ²)	Rühmade arv	Keskmine laste arv rühmas
Mulgi vald	297	3 758	12,7	16	18,6
Põhja-Sakala vald	374	4 990	13,3	24	15,6
Viljandi linn	923	12 753	13,8	56	16,5
Viljandi vald	663	7 970	12,0	42	15,8
Kokku	2 257	29 471	13,1	138	16,4

Asutustest 11 tegutseb ühes üldhariduskooliga ja 18 on koolieelsed lasteasutused. Mulgi vallas on viis lasteaeda. Põhja-Sakala vallas on seitse lasteaeda üheksas tegevuskohas. Viljandi linnas on neli lasteaeda kuues tegevuskohas. Viljandi vallas on 11 lasteaeda 15s tegevuskohas (tabel 2).

Tabel 2. Maakonna lasteaiaid ja laste arv lasteaedades (EHIS)

Asukoht	Lasteaed	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Asutuse tüüp	Tegevuskohad
Munitsipaallasteaiaid									
Mulgi	Abja Lasteaed	63	68	70	82	97	89	lasteaed	1
Mulgi	Halliste Lasteaed Pääsuke	17	16	18	17	18	18	lasteaed	1
Mulgi	Karksi-Nuia Lasteaed	128	135	137	150	143	137	lasteaed	1
Mulgi	Mõisaküla Kool	20	22	29	29	30	36	kool	1
Mulgi	Õisu Lasteaed	17	18	18	14	18	17	lasteaed	1
Põhja-Sakala	Kirivere Kool	49	48	38	38	39	41	kool	1
Põhja-Sakala	Kõpu Põhikool	19	21	22	20	21	30	kool	1
Põhja-Sakala	Olustvere Lasteaed Piilu	54	56	55	50	47	44	lasteaed	1
Põhja-Sakala	Suure-Jaani Kool	36	35	39	30	31	34	kool	2
Põhja-Sakala	Suure-Jaani Lasteaed Sipsik	106	107	107	105	108	105	lasteaed	2
Põhja-Sakala	Vastemõisa Lasteaed Päevalill	38	40	39	40	40	52	lasteaed	1
Põhja-Sakala	Võhma Lasteaed Mänguveski	70	70	66	64	67	68	lasteaed	1
Viljandi linn	Viljandi Kesklinna Lasteaed	272	268	272	250	236	241	lasteaed	2
Viljandi linn	Viljandi Lasteaed Karlsson	152	146	148	146	144	136	lasteaed	1
Viljandi linn	Viljandi Lasteaed Krõllipesa	333	313	278	322	318	330	lasteaed	2
Viljandi linn	Viljandi Lasteaed Männimäe	194	182	192	191	193	176	lasteaed	1
Viljandi vald	Holstre Kool	20	20	21	26	29	35	kool	1
Viljandi vald	Kolga-Jaani Kool	39	36	27	33	36	41	kool	1
Viljandi vald	Leie Kool	11	5	10	10	10	11	kool	1
Viljandi vald	Paistu Kool	43	41	44	43	41	32	kool	1
Viljandi vald	Ramsi Lasteaed Taruke	69	71	70	71	75	80	lasteaed	1
Viljandi vald	Saarepeedi Kool	33	31	31	36	32	36	kool	1
Viljandi vald	Tarvastu Lasteaed	128	115	135	155	147	151	lasteaed	3
Viljandi vald	Uusna Lasteaed Tõruke	44	38	36	36	43	42	lasteaed	1
Viljandi vald	Vana-Võidu Lasteaed	29	29	27	28	30	30	lasteaed	1
Viljandi vald	Viiratsi Lasteaed Rüblik	89	88	89	90	118	127	lasteaed	1
Viljandi vald	Viljandi valla lasteaed Päikesekiir	60	63	60	59	72	68	lasteaed	3
Mulgi	Kokku	245	259	272	292	306	297		5
Põhja-Sakala	Kokku	372	377	366	347	353	374		9
Viljandi linn	Kokku	951	909	890	909	891	883		6
Viljandi vald	Kokku	565	537	550	587	633	653		15
Eralasteaiaid									
Viljandi vald	Jaagu Lasteaed-Põhikool	9	12	8	10	10	10	kool	1
Viljandi linn	Viljandi Vaba Waldorfkool	38	38	38	37	42	40	kool	1
Maakond	Kõik kokku	2180	2132	2124	2182	2235	2257		37

Alushariduses on maakonnasisene ränne vähene, lapsed käivad lasteaias peamiselt oma kodumavalitsuses. Väiksemahuline liikumine on Viljandi linna ja Viljandi valla vahel (37 last käib vallast linna ja 35 last linnast valda) ning Mulgi vallast Viljandi valda (13 last) (tabel 3).

Tabel 3. Lasteaialaste ränne õppeaastal 22/23 (EHIS)

Lapse elukoht	Lasteaedade asukoha piirkond					Lapsed mujal	Lapsi piirkonnas kokku	Õpib oma piirkonnas	Õpib oma vallas
	Mulgi vald	Põhja-Sakala vald	Viljandi linn	Viljandi vald	Lapsed KOV lasteaedades				
Mulgi vald	278	2	2	13	295	7	302	92%	98%
Põhja-Sakala vald	5	350	7	3	365	6	371	94%	98%
Viljandi linn		6	867	35	908	2	910	95%	100%
Viljandi vald	2	8	37	604	651	6	657	92%	99%
Mujal	12	8	10	8	38				
Kokku	297	374	923	663	2257	21	2240	94%	99%
Piirkonna lapsi	94%	94%	94%	91%					

Teise maakonna lapsi käis õppeaastal 22/23 Viljandi maakonna lasteaedades 38 ning väljaspool maakonda käis lasteaias 21 Viljandi maakonna last.

Valdav osa lastest õpib tavarühmades. Erirühmad on maakonnas olemas kahes asutuses, spetsialiseerunud erirühmi on kuus kokku 48 lapsega. Viljandi linnas Männimäe lasteaias on avatud kehapuudega laste rühm, pervasiivsete arenguhäiretega rühm ja kaks tasandusrühma. Jaagu Lasteaed-Põhikoolis (asukoht Viljandi vallas) on liitpuudega laste rühm ja pervasiivsete arenguhäiretega laste rühm. Kõik erirühmad on täis. (tabel 4).

Tabel 4. Lapsed lähtuvalt elukohast rühma liikide lõikes õppeaastatel 17/18 kuni 22/23 (EHIS)

Erirühmad	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23
Viljandi Lasteaed Männimäe	33	30	33	31	42	38
kehapuudega laste rühm	9	8	10	9	10	9
pervasiivsete arenguhäiretega rühm						6
tasandusrühm (kõnehälvetega ja spetsiifiliste arenguhäiretega lastele)	24	22	23	22	32	23
Jaagu Lasteaed-Põhikool	9	12	8	10	10	10
liitpuudega laste rühm	6	8	8	5	5	5
pervasiivsete arenguhäiretega rühm	3	4		5	5	5
Lapsi kokku	42	42	41	41	52	48

Sobitusrühmad on loodud neljas lasteaias – Olustvere ja Võhma lasteaias Põhja-Sakala vallas, lasteaias Krõllipesa Viljandi linnas ja Viiratsi lasteaias Rüblik Viljandi vallas. Viies rühmas on lapsi kokku 51, nende hulgas on erivajadusega lapsi üldjuhul kolm rühma kohta.

Erirühmades käivast 48st lapsest neist 38 on Viljandi linna registreeritud elukohaga – 33 neist käib Männimäe lasteaias ja viis Jaagu Lasteaed-Koolis - seega Männimäe Lasteaia erirühmade lastest valdav osa on Viljandi linna lapsed, viis kohta jaotuvad teiste omavalitsuste vahel. Jaagu Lasteaed-Koolis on kõigi maakonna omavalitsuste lapsi (tabel 5).

Tabel 5. Erirühmades käivate lasteaialaste ränne

Lapse elukoha piirkond	Lasteaedade asukoha piirkond					Lapsed mujal	Lapsi piirkonnas kokku	Õpib oma piirkonnas	Õpib oma vallas
	Mulgi vald	Põhja-Sakala vald	Viljandi linn	Viljandi vald	Lapsed KOV lasteaedades				
Mulgi vald	0	0	0	3	3		3	0%	100%
Põhja-Sakala vald	0	0	1	1	2		2	0%	100%
Viljandi linn	0	0	33	5	38		38	87%	100%
Viljandi vald	0	0	3	1	4		4	25%	100%
Mujal			1		1				
Kokku	0	0	38	10	48	0	47	72%	100%
Piirkonna lapsi			87%	10%					

Teisalt on nõudlus erirühma kohtadele suurem kui pakkumine. Seisuga märts 2023 oli Viljandi Männimäe lasteaia erirühmade järjekorras 17 last (sh 9 linna last, 8 last teistest maakonna omavalitsustest). Ka Jaagu-Lasteaed kooli lasteaia erirühmadesse on soovijaid enam, kui on võimalik vastu võtta.

Maakonna lasteaedade tavarühmades käib 2023.a. märtsi seisuga 37 Rajaleidja nõustamiskomisjoni otsusega last, viis otsusega last on teadaolevalt kodus ning 30 last on saanud koolimineku pikenduse. Lisaks on tavarühmades ohtralt lapsi, kelle kohta ei ole nõustamiskomisjoni otsust, aga nad vajavad erinevaid tugimeetmeid.

Lasteaedades on erivajadustest EHIS andmebaasis enim märgitud kõneravi vajadus, eesti keelest erineva koduse keelega täiendavat tuge vajav laps, kõnepuue või häire ning uussisserändaja. Teiste erivajadustega lapsi on maakonna lasteaedades kümme või vähem. Teisalt on valdkonnaspetsialistid välja toonud, et kannete praktika lasteaedades on erinev ja info ei pruugi olla täies mahus representatiivne (tabel 6).

Tabel 6. Erivajadused (märgete arv) lasteaedades õppeaastal 22/23 (EHIS)

	Mulgi vald	Põhja-Sakala vald	Viljandi linn	Viljandi vald	Jaagu LA-PK	Kokku
Vajab kõneravi	59	55	231	199	1	545
Muu	43		117	16		176
Eesti keelest erineva koduse keelega täiendavat tuge vajav laps	6	5	52	20		83
Kõnepuue või häire	4	3	38	3		48
Uussisserändaja (UA)	7	6	29	3		45
Liitpuue		1	1		8	10
Füüsiline erivajadus		1	8			9
Autismispektrihäire			3	3	2	8
Psüühikahäire		1	4			5
Kuulmispuue			3	1		4
Raske somaatiline haigus			2	1		3
Intellektipuue			2			2
Andekus				1		1
Nägemispuue						0

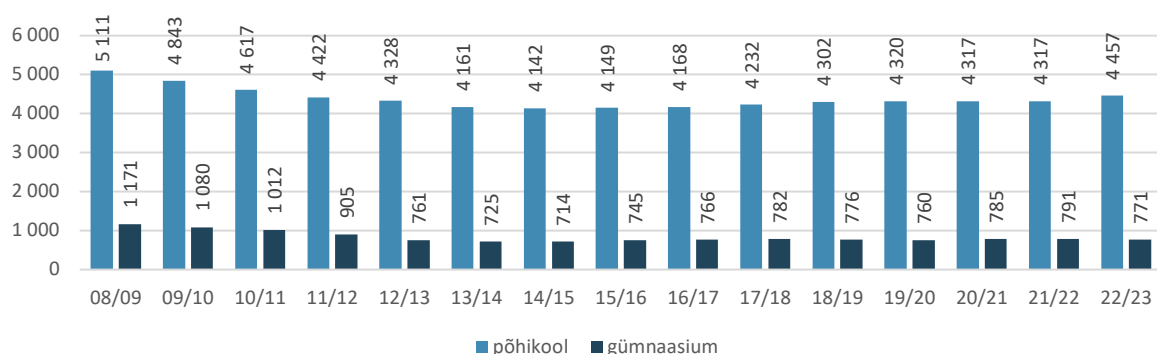
Tugimeetmetest rakendatakse lasteaedades valdavalt logopeedilist ja eripedagoogilist abi. Üldjuhul on rakendatud u 90% või enam vajatavatest tugimeetmetest. Kõige madalam (80%) on näitaja individuaalse arenduskava osas (tabel 7).

Tabel 7. Rakendatavad ja vajatavad tugimeetmed (märgete arv) lasteaedades õppeaastal 22/23 (EHIS)

	Eesti keele tugiõpe	Individuaalne arenduskava	Eripedagoogiline abi	Logopeediline abi	Tugiisik	Muu	Kokku
Mulgi vald	3	6	28	79	7		123
Põhja-Sakala vald	3	31	5	46	3		88
Viljandi linn	52	27	162	196	9		446
Viljandi vald	8	20	41	169	7	1	246
Jaagu LA-PK		10		9		10	29
Kokku rakendatav	66	94	236	499	26	11	932
							0
Mulgi vald	5	4	19	5			33
Põhja-Sakala vald			1	11		1	13
Viljandi linn		19		22		1	42
Viljandi vald	4		5	29	2		40
Jaagu LA-PK							0
Kokku vajatav	9	23	25	67	2	2	128
Rakendatav osakaal	88%	80%	90%	88%	93%	85%	88%

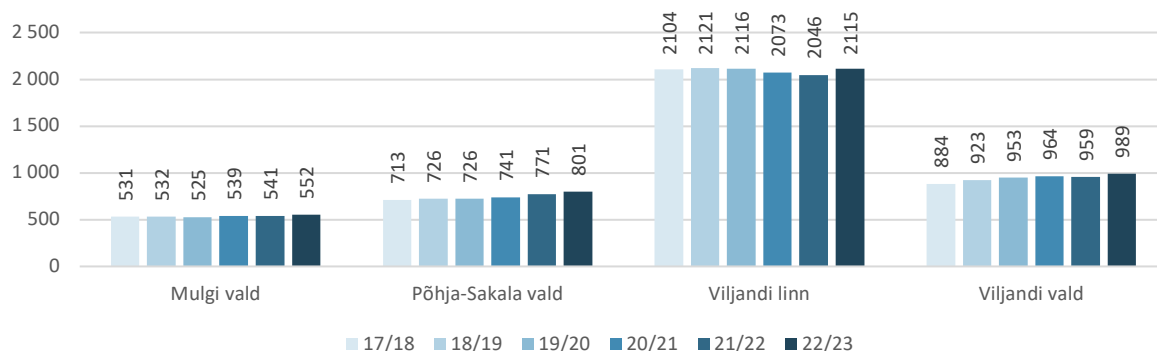
2. Üldharidus maakonnas

Viljandi maakonnas on 27 kooli, sh kaks riigikooli ja kaks eraomandis kooli enam kui 5100 õpilasega. Õpilastest 4457 õpib põhikoolis ja 771 gümnaasiumiastmes. Kuna tugiteenuste korraldus puudutab eelkõige põhikooliastme õpilasi, siis edasises analüüsis gümnaasiumiastet ei käsitleta (joonis 3).

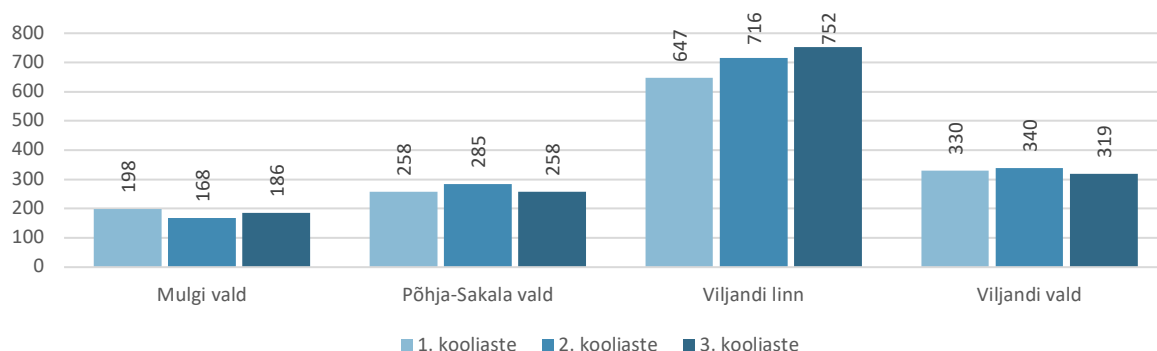
Joonis 3. Õpilaste arv maakonna koolides õppeaastatel 08/09 kuni 22/23 (EHIS)

Enim põhikooliõpilasi on Viljandi linna koolides. Viimasel kuuel aastal on kõige rohkem kasvanud õpilaste arv Viljandi valla koolides ja Põhja-Sakala valla koolides. Mulgi vallas ja Viljandi linnas on see olnud pigem stabiilne (joonis 4).

Joonis 4. Põhikooliõpilaste arv koolides omavalitsuste lõikes õppeaastatel 17/18 kuni 22/23 (EHIS)

Kui Viljandi linnas ja Mulgi vallas on suurima õpilaste arvuga III ja II kooliaste, siis teistes omavalitsustes jaotuvad õpilased astmete lõikes suhteliselt ühtlaselt (joonis 5).

Joonis 5. Õpilasted koolides maakonna omavalitsustes kooliastmete lõikes õppeaastal 22/23

Maakonna koolides on kokku ligi 70 tuhat ruutmeetrit õppepinda, keskmiselt 13,7 m² õpilase kohta. Viljandi linnas on vastav näitaja 9,1 m² õpilase kohta, maaomavalitsustes keskmisest kõrgem (tabel 8).

Tabel 8. Maakonna koolide pinnaandmed (EHIS)

	Õpilaste arv 22/23	Õpperuumid	m ² õpilase kohta	Spordipind	Õpilaskodu / ühiselamu
Mulgi vald	664	15 183	22,9	4 370	1 051
Põhja-Sakala vald	869	12 343	14,2	6 658	1 155
Viljandi linn	2 671	23 918	9,0	5 372	
Viljandi vald	1 024	18 278	17,8	3 627	1 353
Kokku	5 228	69 722	13,3	20 027	3 559

Asutustest 11 tegutseb ühes üldhariduskooliga ja 12 on põhikoolid ja 4 gümnaasiumid. Mulgi vallas on neli, Põhja-Sakala vallas on kuus (kaheksas tegevuskohas), Viljandi linnas neli ja Viljandi vallas 9 munitsipaalikooli (tabel 9).

Tabel 9. Maakonna koolid ja õpilaste arv põhikoolides (EHIS)

Asukoht	Asutus	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	Asutuse tüüp	Tegevuskohad
Munitsipaalkoolid									
Mulgi	Abja Gümnaasium	166	177	170	175	189	197	gümnaasium	1
Mulgi	A. Kitzbergi nim Gümnaasium	236	223	229	240	240	254	gümnaasium	1
Mulgi	Halliste Põhikool	88	91	83	83	86	91	põhikool	1
Mulgi	Mõisaküla Kool	41	41	43	41	26	10	lasteaed-kool	1
Põhja-Sakala	Kirivere Kool	98	110	115	100	107	99	lasteaed-kool	1
Põhja-Sakala	Kõpu Põhikool	66	61	63	60	64	61	lasteaed-kool	1
Põhja-Sakala	Lahmuse Kool	49	42	39	52	51	52	põhikool	1
Põhja-Sakala	Olustvere Põhikool	83	74	73	73	86	101	põhikool	1
Põhja-Sakala	Suure-Jaani Kool	300	325	325	350	354	374	lasteaed-kool	3
Põhja-Sakala	Võhma Kool	117	114	111	106	109	114	põhikool	1
Viljandi linn	Viljandi Jakobsoni Kool	707	698	693	669	673	690	põhikool	1
Viljandi linn	Viljandi Kaare Kool	85	91	85	84	90	82	põhikool	1
Viljandi linn	Viljandi Kesklinna Kool	759	779	766	771	742	756	põhikool	1
Viljandi linn	Viljandi Paalalinna Kool	441	446	460	457	450	479	põhikool	1
Viljandi vald	Heimtali Põhikool	137	148	159	159	149	157	põhikool	1
Viljandi vald	Holstre Kool	56	59	70	76	75	76	lasteaed-kool	1
Viljandi vald	Kalmetu Põhikool	107	111	117	115	112	114	põhikool	1
Viljandi vald	Kolga-Jaani Kool	72	69	65	66	61	64	lasteaed-kool	1
Viljandi vald	Leie Kool	26	30	27	24	20	18	lasteaed-kool	1
Viljandi vald	Paistu Kool	76	85	92	91	95	92	lasteaed-kool	1
Viljandi vald	Saarepeedi Kool	57	80	81	79	80	86	lasteaed-kool	1
Viljandi vald	Tarvaste Gümnaasium	215	201	211	227	240	244	gümnaasium	1
Viljandi vald	Viiratsi Kool	67	68	69	65	65	73	põhikool	1
Mulgi	Kokku	531	532	525	539	541	552	4	4
Põhja-Sakala	Kokku	713	726	726	741	771	801	6	8
Viljandi linn	Kokku	1992	2014	2004	1981	1955	2007	4	4
Viljandi vald	Kokku	813	851	891	902	897	924	9	9
Erakoolid									
Viljandi linn	Viljandi Vaba Waldorfkool	103	107	112	92	91	108	gümnaasium	1
Viljandi vald	Jaagu Lasteaed-Põhikool	23	25	26	25	25	31	lasteaed-kool	1
Riigikoolid									
Viljandi vald	Ämmuste Kool	48	47	36	37	37	34	põhikool	1

Põhihariduses on maakonnasisene õpilasränne aktiivsem Viljandi vallast linna – ligi kolmandik valla põhikoolis käivatest lastest (378 õpilast 1268st) õpib Viljandi linnas. Olulisemad liikumissuunad on veel Viljandi linnast Viljandi valda (79 õpilast), Põhja-Sakala vallast Viljandi linna (45) ja Mulgi vallast Viljandi valda (56 õpilast) (tabel 10).

Tabel 10. Põhikooliõpilaste ränne õppeaastal 22/23 (EHIS)

Õpilase elukoha piirkond	Koolide asukoha piirkond					Mujal koolides	Õpilasi kokku	Õpib oma piirkonnas	Õpib oma maakonnas
	Mulgi vald	Põhja-Sakala vald	Viljandi linn	Viljandi vald	Maakonna koolides				
Mulgi vald	510	4	11	56	581	25	606	84%	96%
Põhja-Sakala vald	2	689	45	14	750	30	780	88%	96%
Viljandi linn	6	19	1642	79	1746	31	1777	92%	98%
Viljandi vald	15	26	378	809	1228	40	1268	64%	97%
Mujal omavalitsuses	19	63	39	31	152				
Kokku	568	856	2138	1018	4580	126	4554	80%	97%
Piirkonna lapsi	90%	80%	77%	79%					

Teise maakonna lapsi käis õppeaastal 22/23 Viljandi maakonna põhikoolides 152 ning väljaspool maakonda käis põhikoolis 126 Viljandi maakonna õpilast.

3. Tuge vajavate laste õpe maakonnas

Tuge vajavaid lapsi on maakonna koolides õppeaastal 22/23 kokku 1524, neist 1057 vajavad üldist tuge, 265 tõhustatud tuge ja 202 erituge. Toevajadusega õpilaste arv on viimasel neljal õppeaastal iga-aastaselt kiirelt suurenenud. Kõige kiiremini on kasvanud üldtoe vajadusega õpilaste arv (tabel 11).

Tabel 11. Tuge vajavad õpilased maakonnas õppeaastal 19/20 kuni 22/23 (Maakonna omavalitsused)

	19/20	20/21	21/22	22/23
eritugi	138	170	187	202
Mulgi vald	teadmata	25	25	20
Põhja-Sakala vald	26	39	44	54
Viljandi linn	62	56	60	64
Viljandi vald	50	50	58	64
tõhustatud tugi	201	222	248	265
Mulgi vald	teadmata	27	23	38
Põhja-Sakala vald	52	45	51	49
Viljandi linn	70	69	92	91
Viljandi vald	79	81	82	87
üldtugi	693	858	909	1057
Mulgi vald	teadmata	125	185	169
Põhja-Sakala vald	183	176	176	177
Viljandi linn	303	313	323	501
Viljandi vald	207	244	225	210
Kokku	1032	1250	1344	1524

Järgnevas analüüsi osas on eristatud omavalitsuste munitsipaalkoolid ja nn tuge vajavate laste õpetamisele spetsialiseerunud koolid. Neid on maakonnas neli – Kaare Kool Viljandi linnas, Lahmuse Kool Põhja Sakala vallas, Jaagu Lasteaed-Põhikool ja Ämmuste Kool Viljandi vallas.

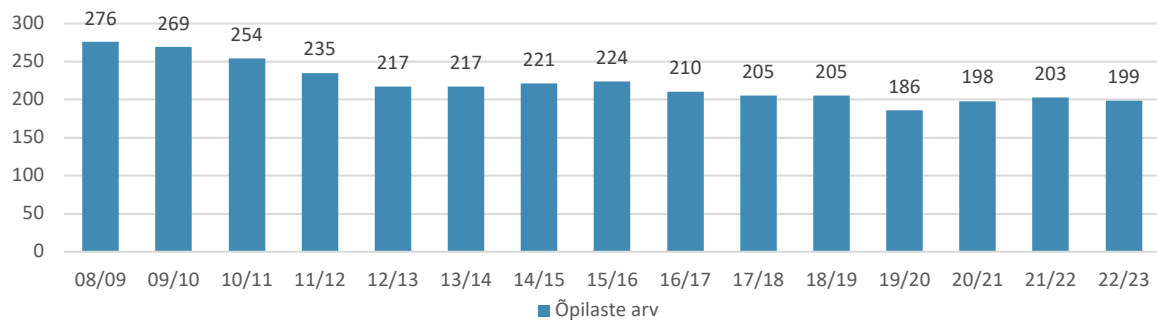
Kaare Kool on Viljandi linna omandis munitsipaalkool tuge vajavatele lastele Viljandi linnas, kus õpivad eri- ja tõhustatud tuge vajavad õpilased nii riiklikul, lihtsustatud kui ka toimetulekuõppekaval. Kooli kasutuses on hoone aadressil Kesk-Kaare 17 netopinnaga 2686 m² (sh 2343 m² õppepinda ja 343 m² spordipinda). Koolihoone on amortiseerunud.

Lahmuse Kool on endine riigikool tuge vajavatele lastele, mis on õppeaastast 19/20 Põhja-Sakala valla omandis. Koolis õpivad eri- ja tõhustatud tuge vajavad õpilased nii riiklikul, lihtsustatud kui ka toimetulekuõppekaval. Kooli kasutuses on kuuest hoonest koosnev Lahmuse mõisakompleks, hoonete netopinnaga kokku 3828 m² (sh 2597 m² õppepinda ja 332 m² spordipinda). Kooli juures on kuni 65 kohaga õpilaskodu (2 hoones kokku pinda 899 m²). Kooli juures tegutseb taastuskeskus, kus pakutakse rehabilitatsiooniteenuseid. Välja on arendatud mitmekesised praktilise ja käelise tegevuse võimalused. Hooned on valdavalt heas korras, investeeringuid vajab õppehoone (mõisa peahoone).

Jaagu Lasteaed-Põhikool on erakool (sisuliselt siiski Viljandimaa omavalitsuste ühisel pidamisel olev kool), kooli pidaja on Sihtasutus Perekod. Sihtasutuse asutajaks on Mittetulundusühing Viljandimaa Omavalitsuste Liit. Kool on keskendunud raskema profiiliga (eelkõige eritugi) laste toetamisele ja õpetamisele toimetuleku- ja hooldusõppe õppekaval Perekod osutab erinevaid sotsiaal- ja haridusteenuseid peamiselt Viljandimaalt pärit lastele ja lastega peredele (lasteaed, kool, rehabilitatsioon, lapsehoiuteenus, tugiisiku teenus, asendushooldusteenus, järelhooldusteenus, toidupanga teenus). Kooli kasutuses on hoone Viljandi vallas Jämejala külas (kokku 1403 m², sellest kooli kasutus 882 m²). Lisaks saavad kõik lasteaias ja koolis käivad lapsed täiendavate tugiteenustena rehabilitatsiooniteenuseid. Asutus on ruumipuudused ning kavandab uue hoone rajamist.

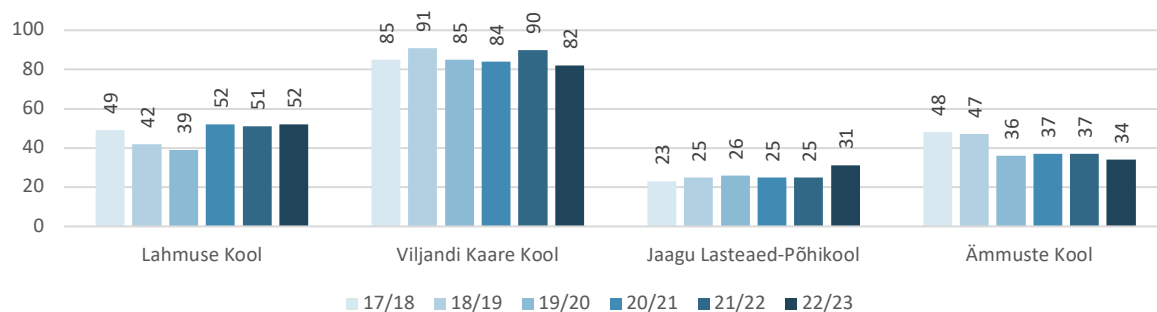
Ämmuste Kool on riigikool tuge vajavatele lastele, kus õpivad peamiselt tõhustatud tuge, kuid ka erituge vajavad õpilased lihtsustatud- ja toimetulekuõppekaval. Kooli kasutuses on pea- ja kõrvalhoonetest koosnev kompleks Viljandi vallas Ämmuste külas. Hoonete netopind kokku on 2407 m² (sh 1054 m² õppepinda). Kooli juures on kuni 65 kohaga õpilaskodu (peahoones pinnaga 1353 m²). Välja on arendatud mitmekesised praktilise ja käelise tegevuse võimalused. Hooned on heas korras. Õpilaste arv tuge vajavate laste õpetamisele spetsialiseerunud koolides on võrreldes 15 aasta taguse ajaga kahanenud u 75 õpilase võrra.

Möödunud kuuel aastal on õpilaste arv nelja kooli koondvaates stabiliseerunud u 200 õpilase juures (joonis 6).

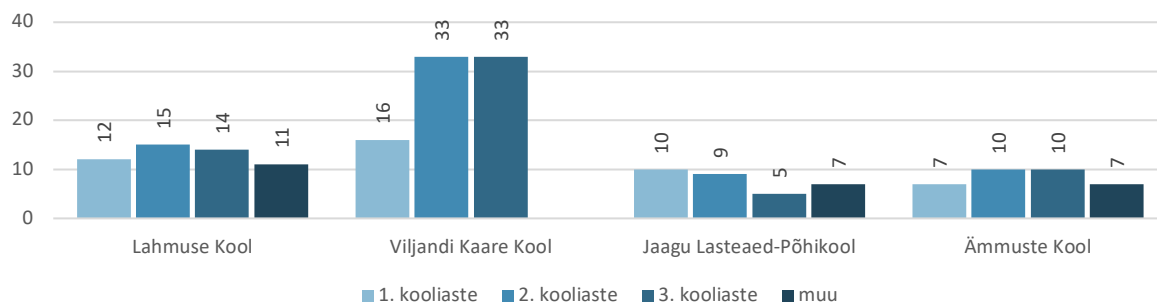
Joonis 6. Õpilaste arv tuge vajavate laste õpetamisele spetsialiseerunud koolides kokku õppeaastatel 08/09 kuni 22/23 (EHIS)

Suurim kool on Kaare Kool 82 õpilasega. Lahmuse Koolis õpib 52 õpilast. Seoses munitsipaalomandisse minekuga on Lahmuse Kool kasutanud võimalust (võrreldes sarnase profiiliga riigikoolidega) võtta kooli vastu ka õpilasi, kes õpivad küll riikliku õppekava alusel, aga neil on püsiv õpiraskus. Seetõttu on õpilaste arv viimastel aastatel taas suurenenud. Viimasel kolmel aastal on õpilaste arv koolides püsinud stabiilne. Samas õppis 15-20 aastat tagasi nii Lahmusel kui ka Ämmustes u 90 last ehk pikemas vaates on õpilaste arv nendes koolides u 2 korda vähenenud. Alates õppeaastast 22/23 on Jaagu Lasteaed-Põhikooli vastu võetud ka lihtsustatud õppekava lapsi, millest on tingitud õpilaste arvu kasv (joonis 7).

Joonis 7. Õpilaste arv tuge vajavate laste koolides õppeaastatel 17/18 kuni 22/23 (EHIS)

Üldjuhul on koolides õpilasi enim III kooliastmes ning II kooliastmes on õpilasi enam kui I astmes v.a. Jaagu-Lasteaed Põhikoolis. Kõikides koolides v.a. Kaare koolis on ka pikendatud aastate või lisaõppe õpilasi (määratus „muu“) (joonis 8).

Joonis 8. Õpilaste arv tuge vajavate laste koolides kooliastmete lõikes õppeaastal 20/21 (EHIS)

Tuge vajavate koolide õpilaste elukohamuster on erinev – Kaare Kool teenindab eelkõige Viljandi linna ja ka Viljandi valla lapsi. Ämmuste Kool Viljandi valla ja Mulgi valla lapsi. Lahmuse Kool teistest maakondadest pärit õpilasi ja Põhja-Sakala valla lapsi. Jaagu koolis on lapsi kõikidest maakonna omavalitsustest, kuid enim õpib koolis Viljandi linna ja väljaspool maakonda asuvate omavalitsusi lapsi (tabel 12).

Tabel 12. Tuge vajavate laste õpetamisele spetsialiseerunud koolide õpilaste ränne õppeaastal 22/23 (EHIS)

Õpilase elukoha piirkond	Koolide asukoha piirkond				
	KOKKU	Jaagu Lasteaed-Põhikool	Lahmuse Kool	Viljandi Kaare Kool	Ämmuste Kool
Mulgi vald		2	3	2	11
Põhja-Sakala vald		4	17	3	1
Viljandi linn		10	1	57	4
Viljandi vald		4	5	18	15
Mujal omavalitsuses		11	26	2	3
Kokku		31	52	82	34
					199

Erituge vajavatest õpilastest õpib 2/3 spetsialiseerunud koolis ja 1/3 nn tavakoolis. Tõhustatud tuge vajavatest õpilastest õpib ligi 4/5 nn tavakoolis.

Erinevat liiki tuge vajavaid õpilasi on koolides (v.a. tuge vajavatele lastele spetsialiseerunud koolid) ligi 1300. Üldtuge vajab 1011 õpilast (24% õpilastest), tõhustatud tuge 197 (5%) ja erituge 66 õpilast (2%). Mulgi ja Viljandi vallas rakendatakse enam kaasavat haridust - tõhustatud- ja erituge vajavate õpilaste osakaal nn tavakoolis on vastavalt 11% ja 9%. Viljandi linnas on eri- ja tõhustatud tuge vajavaid õpilasi „tavakoolides“ ainult 3%. Selle põhjuseks on ühelt poolt eraldiseisva tuge vajavate laste kooli olemasolu (Kaare Kool), teisalt ka ruumikitsikus nn tavakoolides.

Maakonna neljas tuge vajavate laste õpetamisele spetsialiseerunud koolis on õpilasi kokku 199, nendest 31% vajab tõhustatud tuge (61 õpilast) ja 68% erituge (135 õpilast) (tabel 13 ja 14).

Tabel 13. Tuge vajavad õpilased üldhariduskoolides (v.a. tuge vajavate laste koolid) õppeaastal 22/23 (EHIS)

	Õpilaste arv põhikoolis 22/23	erituge vajavate laste arv	tõhustatud tuge vajavate laste arv	üldtuge vajavate laste arv	e ja t tuge vajavate laste osakaal	tuge vajavate laste osakaal
Munitsipalkoolid (nn tavakoolid)						
Mulgi vald	552	20	38	169	11%	41%
Põhja-Sakala vald	749	15	40	173	7%	30%
Viljandi linn	1925	13	51	459	3%	27%
Viljandi vald	924	18	68	210	9%	32%
KOV koolid kokku (nn "tavakoolid")	4150	66	197	1011	6%	31%
Tuge vajavatele lastele spetsialiseerunud koolid						
Jaagu Lasteaed-Põhikool	31	31	0	0	100%	100%
Lahmuse Kool	52	39	9	4	92%	100%
Viljandi Kaare Kool	82	50	33	0	100%	100%
Ämmuste Kool	34	15	19	0	100%	100%
Tuge vajavate laste koolid kokku	199	135	61	4	98%	100%
Viljandi Vaba Waldorfkool	108	1	7	42	7%	46%
Maakonna koolid kokku	4457	202	265	1057	10%	34%

Tabel 14. Tuge vajavad õpilased koolides õppeaastal 22/23 (EHIS)

Asutus	Õpilaste arv 22/23	üldtugi	tõhustatud tugi	eritugi	üldtugi	tõhustatud tugi	eritugi	eritugi ja tõhustatud tugi
Abja Gümnaasium	197	66	9	7	34%	5%	4%	8%
AKitzbergi nim. Gümnaasium	254	72	15	7	28%	6%	3%	9%
Halliste Põhikool	91	27	13	6	30%	14%	7%	21%
Mõisaküla Kool	10	4	1	0	40%	10%	0%	10%
Kirivere Kool	99	34	5	0	34%	5%	0%	5%
Kõpu Põhikool	61	6	1	1	10%	2%	2%	3%
Olustvere Põhikool	101	39	6	3	39%	6%	3%	9%
Suure-Jaani Kool	374	70	14	7	19%	4%	2%	6%
Võhma Kool	114	24	14	4	21%	12%	4%	16%
Viljandi Jakobsoni Kool	690	167	14	1	24%	2%	0%	2%
Viljandi Kesklinna Kool	756	149	16	5	20%	2%	1%	3%
Viljandi Paalalinna Kool	479	143	21	7	30%	4%	1%	6%
Heimtali Põhikool	157	3	21	7	2%	13%	4%	18%
Holstre Kool	76	23	9	2	30%	12%	3%	14%
Kalmetu Põhikool	114	32	12	0	28%	11%	0%	11%

Kolga-Jaani Kool	64	7	6	3	11%	9%	5%	14%
Leie Kool	18	6	2	0	33%	11%	0%	11%
Paistu Kool	92	26	3	2	28%	3%	2%	5%
Saarepeedi Kool	86	21	6	0	24%	7%	0%	7%
Tarvatu Gümnaasium	244	62	6	4	25%	2%	2%	4%
Viiratsi Kool	73	30	3	0	41%	4%	0%	4%
Munitsipaalkoolid kokku	4150	1011	197	66	24%	5%	2%	6%
Viljandi Vaba Waldorfkool	108	42	7	1	39%	6%	1%	7%
Jaagu Lasteaed-Põhikool	31	0	0	31	0%	0%	100%	100%
Lahmuse Kool	52	4	9	39	8%	17%	75%	92%
Viljandi Kaare Kool	82	0	33	50	0%	40%	61%	100%
Ämmuste Kool	34	0	19	15	0%	56%	44%	100%
Toekoolid kokku	199	4	61	135	2%	31%	68%	98%
Maakonna koolid kokku	4457	1057	265	202	24%	6%	5%	10%

Õppekava liikide vaates on maakonna munitsipaalkoolides riikliku õppekava lihtsustatud õppel (LÕK) 30 õpilast ja toimetulekuõppel (TÕK) 2 õpilast. Eriõppekavadel õpe toimub eelkõige Mulgi ja Viljandi valla munitsipaalkoolides. Lihtsustatud õppekaval õpetatavate õpilaste arv nn tavakoolides on võrreldes kuue aasta taguse ajaga kahanenud enam kui kaks korda (tabel 15).

Tabel 15. Õpilased õppekava liigi lõikes üldhariduskoolides (v.a. tuge vajavate laste koolid) õppeaastal 22/23 (EHIS)

	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23
RÕK lihtsustatud õpe	67	58	54	41	34	30
Mulgi vald	17	18	19	18	15	12
Põhja-Sakala vald	11	10	8	6	7	5
Viljandi linn						1
Viljandi vald	39	30	27	17	12	12
RÕK toimetulekuõpe	2	2	1	1	2	2
Mulgi vald	2	2	1	1	2	2
RÕK hooldusõpe	1	1	1	1		
Viljandi vald	1	1	1	1		
Munitsipaalkoolid kokku (v.a. "toekoolid")	70	61	56	43	36	32

Maakonna tuge vajavate laste õpetamisele spetsialiseerunud koolides on riikliku õppekava lihtsustatud õppel 95 õpilast, toimetulekuõppel 40 õpilast ja hooldusõppel 6 õpilast. Seega toimub $\frac{3}{4}$ lihtsustatud õppekaval õppest ning sisuliselt kogu toimetuleku- ja hooldusõpe nendes neljas koolis. Võrreldes teiste asutustega on Kaare Koolis toimetulekuõppel õpilaste arv olnud tagasihoidlik ja 22/23 õppeaastal ei ole nimetatud õppekaval enam ühtegi õpilast. Hooldusõpe on maakonnas ainult Jaagu Lasteaed-Põhikooli spetsialiteet. Möödunud kuue aasta vaates on õpilaste arv hooldusõppekaval vähenenud, toimetulekuõppes jäänud stabiilseks ning sarnaselt nn tavakoolidega oluliselt vähenenud lihtsustatud õppekaval (tabel 16).

Tabel 16. Õpilased õppekava liigi lõikes tuge vajavate laste õpetamisele spetsialiseerunud koolides õppeaastal 22/23 (EHIS)

	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23
RÕK lihtsustatud õpe	130	117	99	100	97	95
Jaagu Lasteaed-Põhikool					1	5
Lahmuse Kool	36	30	27	30	28	30
Viljandi Kaare Kool	58	53	45	42	43	36
Ämmuste Kool	36	34	27	28	25	24
RÕK toimetulekuõpe	39	41	40	42	42	40
Jaagu Lasteaed-Põhikool	10	13	16	17	17	20
Lahmuse Kool	13	12	12	13	12	10
Viljandi Kaare Kool	4	3	3	3	1	
Ämmuste Kool	12	13	9	9	12	10
RÕK hooldusõpe	13	12	10	8	7	6
Jaagu Lasteaed-Põhikool	13	12	10	8	7	6
Tuge vajavate laste koolid kokku	182	170	149	150	146	141

Hooldusõppekaval õpib Jaagu Koolis kokku 9 last, nendest 2 last Viljandi vallast, 1 laps Viljandi linnast ja Põhja-Sakala vallast ning 5 last väljastpoolt Viljandi maakonda.

Valdav osa õpilastest õpib tavaklassides. Eriklassid on õppeaastal 22/23 loodud üheksas maakonnas nn tavakoolis ja nendes õpib 112 õpilast. Enim Heimtali Põhikoolis Viljandi vallas (30 õpilast), Viljandi Paalalinna koolis (27), Võhma Koolis Põhja-Sakala vallas (17 õpilast) ja A. Kitzbergi nim. Gümnaasiumis Mulgi vallas (14 õpilast). Viljandi linnas on nn tavakoolides eriklasside õpilasi võrreldes õpilaste koguarvuga vähem kui maaomavalitsustes. Seega on igas maaomavalitsuses vähemalt üks nn tavakool, kus rakendatakse kaasava hariduse kontseptsiooni suuremas mahus. Enim on eriklasside õpilasi II ja III kooliastmes (tabel 17).

Tabel 17. Õpilased eriklassides munitsipaal-koolides õppeaastal 22/23 (EHIS)

	I aste	II aste	III aste	Kokku
Mulgi vald	4	8	11	23
Abja Gümnaasium		6	3	9
August Kitzbergi nimeline Gümnaasium	4	2	8	14
Põhja-Sakala vald	4	12	4	20
Suure-Jaani Kool	1	2		3
Võhma Kool	3	10	4	17
Viljandi linn		20	13	33
Viljandi Jakobsoni Kool			1	1
Viljandi Keslinna Kool		8		8
Viljandi Paalalinna Kool		12	12	24
Viljandi vald	5	16	15	36
Heimtali Põhikool	4	14	12	30
Tarvastu Gümnaasium	1	2	3	6
Viljandi maakond	13	56	43	112

4. Tugiteenused, tugispetsialistid ja õpetajad

Maakonna omavalitsuste ja asutuste (munitsipaal-lasteaiad ja -koolid) koosseisus on 2023. aasta aprilli seisuga loodud 79,3 tugispetsialisti (logopeed, eripedagoog, sotsiaalpedagoog, psühholoog) ametikohta. Nendest täidetud on 61,9 ametikohta. Kõige enam on struktuuris eripedagooge (29,3 ametikohta), neist täidetud on 82%. Logopeede on 22,9, ametikohtadest on täidetud 69%. Sotsiaalpedagooge on 15,5 ja nende ametikohtade täituvus on ka kõrgeim – 87%. Psühholoogide 11,7st ametikohast on täidetud 70%. Enim on ametikohti Viljandi linnas ja Viljandi vallas.

Omavalitsused töid välja ka oma nn ideaalolukorra ehk siis situatsiooni, mil tugispetsialistide arv rahuldab asutuste vajadused. Ideaalolukorras peaks maakonnas olema ligi 112 tugispetsialisti ametikohta (tabel 18).

Tabel 18. Tugispetsialistid maakonnas (maakonna omavalitsused)

	Eripedagoog	Logopeed	Psühholoog	Sotsiaalpedagoog	Ametikohad kokku
Ametikohad struktuuris					
Mulgi vald	3,0	6,2	2,4	3,0	14,6
Põhja-Sakala vald	2,8	5,4	1,8	2,5	12,4
Viljandi linn	15,0	5,0	6,5	5,5	32,0
Viljandi vald	8,5	6,3	1,0	4,5	20,3
Maakonnas kokku	29,3	22,9	11,7	15,5	79,3
sh täidetud ametikohad					
Mulgi vald	1,0	3,6	0,3	2,0	6,8
Põhja-Sakala vald	1,1	2,4	0,8	2,5	6,7
Viljandi linn	15,0	3,5	6,1	5,5	30,1
Viljandi vald	7,0	6,3	1,0	4,0	18,3
Maakonnas kokku	24,1	15,8	8,1	14,0	61,9
Täidetud osakaal ametikohtadest	82%	69%	70%	90%	78%
Ametikohad nn ideaalolukorras					
Mulgi vald	3,0	6,2	3,0	3,0	15,2
Põhja-Sakala vald	7,0	10,1	3,5	3,5	24,1
Viljandi linn	16,0	14,0	9,8	8,0	47,8
Viljandi vald	10,5	6,3	2,0	6,0	24,8
Maakonnas kokku	36,5	36,6	18,3	20,5	111,9

Samas on mitmetes asutustes nt käsunduslepinguga töötajad, kelle andmed tabelis ei kajastu. Teisalt ei muuda sisse ostetava teenused tulenevalt väikesest mahust oluliselt suurt pilti.

Viljandi linnas on kõik tugispetsialistid linnavalitsuse asutuse Viljandi Päevakeskus laste ja pere osakonna koosseisus. Osakonnas toimuvad eripedagoogilised, logopeedilised-, psühholoogilised-, sotsiaalpedagoogilised nõustamised nii lasteasutuses kui ka kohapeal. Tugispetsialistide koondumine ühe asutuse koosseisu viidi ellu 2018. aastal. Valdav osa töökohtadest paikneb füüsiliselt siiski haridusasutuste juures. Ka Mulgi vallas on 2/3 ametikohtadest on Abja Tervisekeskuse struktuuris, ülejäänud asutuste koosseisus. Viljandi vallas on linnavalitsuse koosseisus 1 psühholoog. Põhja-Sakala vallas on kõik ametikohad haridusasutuste koosseisus. Lisaks on maakonnas veel tugispetsialistide ametikohad Jaagu Lasteaed-Kooli ja Ämmuste Kooli koosseisus (2-3 kohta mõlemas).

Enim on ametikohti Viljandi linnas ja Viljandi vallas, kus ka loodud ametikohad on enam täidetud.

Omavalitsuste haridusjuhtide ja haridusasutuste juhtide hinnangul on ideaalolukorraga võrreldes hetkel puudu ligi 50 ametikoha jagu spetsialiste ehk praegu on täidetud ametikohi vaid 55% koguvajadusest. Enim on vajaka logopeede (20,9 ametikohta), seejärel eripedagooge (12,4), psühholooge (10,2) ja sotsiaalpedagooge (6,5). Seejuures on psühholoogidest ja logopeedidest hetkel olemas vaid vähem kui 45% koguvajadusest. Omavalitsuste lõikes on enim täidetud ametikohti juurde vaja Viljandi linnas (17,7). Teisalt, võrrelduna proportsionaalselt olemasolevate täidetud kohtadega, siis Põhja-Sakala vallas (17,4) ja ka Mulgi vallas (8,4). Kui Viljandi linnas ja vallas on hetkeseisuga olemas u 2/3 või enam vajalikest spetsialistidest, siis Mulgi vallas u 45% ja Põhja-Sakala vallas vaid veidi enam kui neljandik (tabel 19).

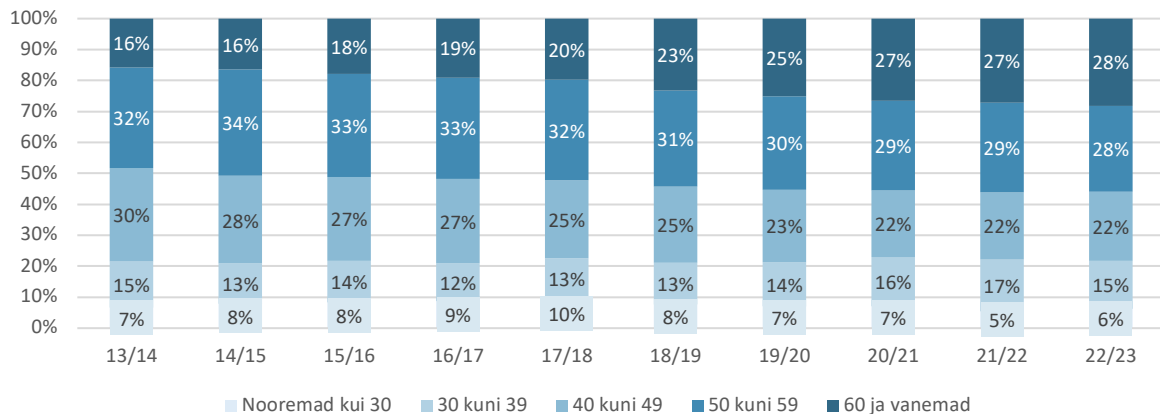
Tabel 19. Puuduolevad tugispetsialistid (Maakonna omavalitsused)

	Eripedagoog	Logopeed	Psühholoog	Sotsiaalpedagoog	Ametikohad kokku
Täitmist vajavad ametikohad võrreldes struktuuriga					
Mulgi vald	2,0	2,6	2,2	1,0	7,8
Põhja-Sakala vald	1,7	3,0	1,0	0,0	5,7
Viljandi linn	0,0	1,5	0,4	0,0	1,9
Viljandi vald	1,5	0,0	0,0	0,5	2,0
Maakonnas kokku	5,2	7,1	3,6	1,5	17,3
Täitmist vajavad ametikohad võrreldes nn ideaalolukorraga					
Mulgi vald	2,0	2,7	2,8	1,0	8,4
Põhja-Sakala vald	5,9	7,7	2,8	1,0	17,4
Viljandi linn	1,0	10,5	3,7	2,5	17,7
Viljandi vald	3,5	0,0	1,0	2,0	6,5
Maakonnas kokku	12,4	20,9	10,2	6,5	49,9
Täidetud ametikohtade osakaal võrreldes struktuuriga - osakaal					
	Eripedagoog	Logopeed	Psühholoog	Sotsiaalpedagoog	Kokku
Mulgi vald	33%	58%	10%	67%	47%
Põhja-Sakala vald	39%	44%	43%	100%	54%
Viljandi linn	100%	70%	94%	100%	94%
Viljandi vald	82%	100%	100%	89%	90%
Maakonnas kokku	82%	69%	70%	90%	78%
Täidetud ametikohtade osakaal võrreldes nn ideaalolukorraga - osakaal					
	Eripedagoog	Logopeed	Psühholoog	Sotsiaalpedagoog	Kokku
Mulgi vald	33%	57%	8%	67%	45%
Põhja-Sakala vald	15%	24%	21%	71%	28%
Viljandi linn	94%	25%	63%	69%	63%
Viljandi vald	67%	100%	50%	67%	74%
Maakonnas kokku	66%	43%	44%	68%	55%

Lisaks on maakonna asutustes puudus ka tugiisikutest, abiõpetajatest ja HEV koordinaatoritest.

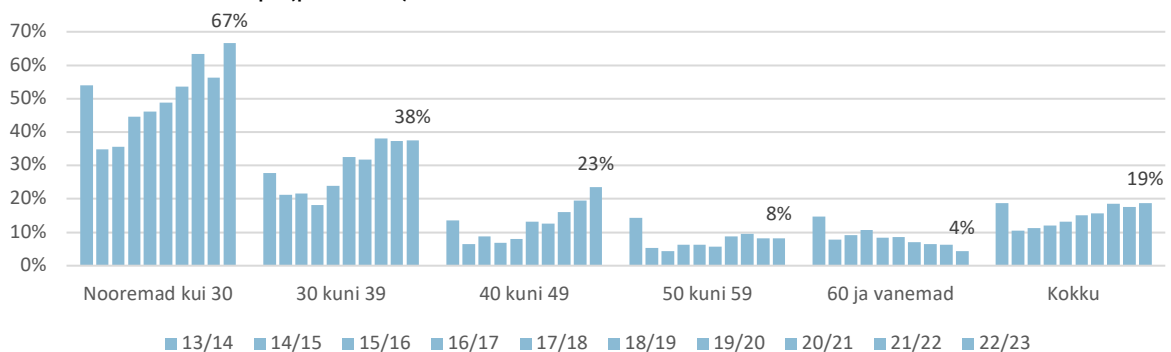
Maakonna põhikoolides on kokku 571 õpetajat (444 ametikohta), õpetajatest 87% on naised. Õpetajaskond on vananev. Kui 10 aastat tagasi oli 50-aastaste ja vanemate õpetajate osakaal

õpetajaskonnast 48%, siis õppeaastal 22/23 juba 56%. Järelkasvu (kuni 40- aastased õpetajad) osakaal on püsinud viimasel kümnel aastal stabiilselt u 20% juures (joonis 9).

Joonis 9. Põhikoolide õpetajate (isikud) vanusjaotus õppeaastatel 13/14 kuni 22/23 (EHIS)

Kvalifikatsioonile mittevastavaid õpetajad (isikute arv) moodustavad 10% õpetajaskonnast. Vastav näitaja on ajas suurenenud, seda eriti nooremate vanuserühmade arvel. Kuni 30-aastastest õpetajatest ei vasta kvalifikatsioonile 67% ja 30-39 aastastest õpetajatest 38%. Samas andsid töökohtumiste raames haridus- ja koolijuhid tagasiside, et palju on õpetajaid, kes alles õpivad. Samuti, et eriti just maapiirkondades on olemasoleva kvalifikatsiooniga õpetajaid keeruline leida, ning tuleb tegeleda nende välja õpetamisega. Teisalt, arvestades tuge vajavate laste suurt arvu, on kvalifikatsiooni olemasolu oluline näitaja (joonis 10).

Joonis 10. Kvalifikatsioonita põhikooli õpetajate (isikud) osakaal vanuserühmades õppeaastatel 13/14 kuni 22/23 (EHIS)

Kvalifikatsioonita õpetajate (ametikohtade vaates) osakaal on õppeaastal 22/23 maakonna nn tavakoolides 14%. Kõige vähem on kvalifikatsioonita õpetajaid Viljandi linna koolides (2%) ja enim Viljandi valla koolides (26%). Tuge vajavate laste õpetamisele spetsialiseerunud koolides on kvalifikatsioonita õpetajate osakaal 25%, keskmisest on see madalam Lahmuse, Kaare ja Ämmuste koolides ja kõrgem Jaagu koolis. Maakonnas keskmiselt on ametikohtade arvestuses kvalifikatsioonita õpetajaid 15%. Arvestades, et isikute vaates oli näitaja 19%, siis järelkult töötavad nooremad ja/või kvalifikatsioonita õpetajad suurema koormusega (tabel 20).

Tabel 20. Kvalifikatsioonita põhikooliõpetajate (ametikohad) osakaal asutuste lõikes õppeaastatel 13/14 kuni 22/23 (EHIS)

	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23
Munitsipaalkoolid (nn tavakoolid)										
Abja Gümnaasium	4%	1%	3%	2%	0%	1%	4%	9%	9%	16%
A. Kitzbergi nim. Gümnaasium	14%	7%	11%	13%	9%	9%	11%	11%	12%	13%
Halliste Põhikool	10%	22%	22%	13%	13%	14%	14%	15%	15%	17%
Mõisaküla Kool	9%	0%	5%	3%	10%	7%	17%	17%	10%	0%
Kirivere Kool	0%	0%	0%	0%	0%	9%	9%	9%	9%	9%
Kõpu Põhikool	17%	7%	6%	7%	8%	14%	13%	13%	13%	12%
Olustvere Põhikool	6%	0%	0%	0%	4%	4%	5%	3%	14%	15%

Suure-Jaani Kool	9%	4%	5%	6%	15%	14%	7%	25%	25%	26%
Võhma Kool	17%	4%	14%	18%	7%	7%	9%	16%	11%	7%
Viljandi Jakobsoni Kool	0%	0%	0%	2%	2%	2%	0%	2%	2%	4%
Viljandi Kesklinna Kool	4%	0%	0%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%
Viljandi Paalalinna Kool	3%	6%	3%	3%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Heimtali Põhikool	15%	5%	4%	4%	4%	9%	9%	4%	11%	19%
Holstre Kool	22%	4%	7%	14%	15%	6%	5%	18%	19%	38%
Kalmetu Põhikool	21%	21%	23%	14%	1%	17%	22%	16%	22%	28%
Kolga-Jaani Kool	14%	3%	6%	3%	2%	17%	12%	25%	30%	23%
Leie Kool	26%	3%	7%	32%	42%	49%	53%	33%	30%	17%
Paistu Kool	21%	26%	22%	19%	22%	20%	34%	37%	35%	54%
Saarepeedi Kool	22%	7%	16%	10%	10%	6%	8%	14%	23%	29%
Tarvastu Gümnaasium	13%	6%	8%	11%	9%	8%	11%	9%	16%	21%
Viiratsi Kool	3%	3%	4%	4%	10%	4%	1%	1%	1%	4%
Mulgi vald	10%	7%	10%	9%	7%	7%	11%	12%	11%	14%
Põhja-Sakala vald	10%	3%	6%	7%	9%	10%	8%	17%	17%	16%
Viljandi linn	3%	2%	1%	2%	2%	2%	1%	1%	1%	2%
Viljandi vald	17%	9%	11%	11%	10%	13%	15%	16%	20%	26%
Kokku	9%	5%	6%	7%	6%	7%	8%	10%	11%	14%
Viljandi Vaba Waldorfskool	42%	33%	27%	38%	50%	59%	66%	56%	16%	25%
Tuge vajavate laste õpetamisele spetsialiseerunud koolid										
Jaagu Lasteaed-Põhikool	26%	13%	0%	0%	0%	17%	32%	32%	32%	43%
Lahmuse Kool	22%	21%	10%	8%	8%	0%	0%	10%	12%	20%
Viljandi Kaare Kool	21%	26%	9%	11%	15%	26%	2%	8%	14%	20%
Ämmuste Kool	61%	58%	54%	50%	54%	51%	47%	53%	36%	22%
Kokku	33%	31%	20%	20%	21%	27%	17%	25%	21%	25%
Maakonna koolid kokku	12%	9%	8%	9%	9%	11%	11%	13%	13%	15%

Maakonna koolide võrdlusnäitajad on välja toodud tabelis 21.

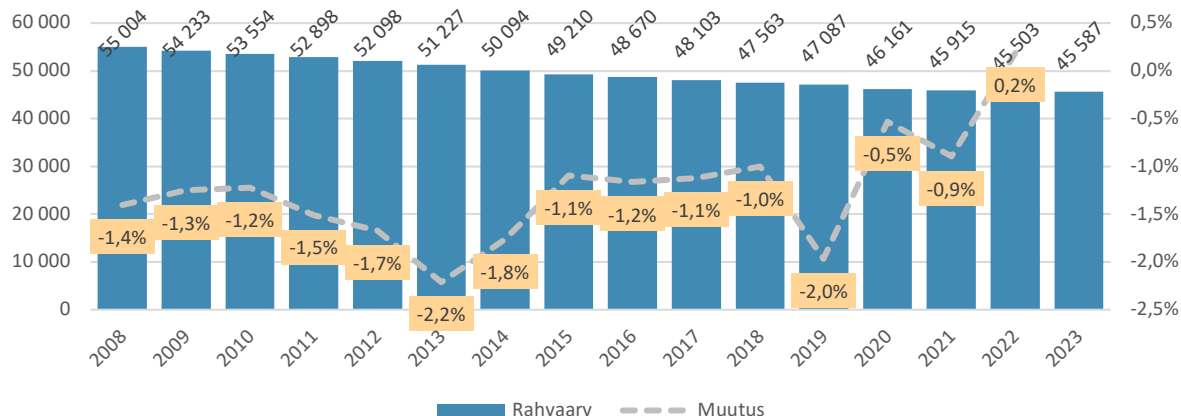
Tabel 21. Põhikoolide võrdlusnäitajad (EHIS, Maakonna omavalitsused)

Omavalitsus / asutus	Õpilaste arv põhikoolis 22/23	Õpetajate ametikohtade arv	Tugispetsialistide täidetud ametikohtade arv	Erituge ja tühustatud tuge vajavate laste arv	Üldtuge vajavate laste arv	Õpilaste õpetamise koht	Kvalifikatsioonita õpetajate osakaal	Eri ja tühustatud tuge vajavate laste osakaal	tuge vajavate laste osakaal	Eri ja tühustatud tuge vajavate laste arv tugispetsialisti kohta	Tuge vajavate laste arv tugispetsialisti kohta
Abja Gümnaasium	197	19	1,9	16	66	10,6	16%	8%	42%	8,3	43
A. Kitzbergi nim. Gümnaasium	254	25	1,8	22	72	10,1	13%	9%	37%	12,2	52
Halliste Põhikool	91	13	1,5	19	27	7,1	17%	21%	51%	12,3	30
Mõisaküla Kool	10	2	0,0	1	4	4,0	0%	10%	50%		
Kirivere Kool	99	12	0,6	5	34	8,6	9%	5%	39%	9,1	71
Kõpu Põhikool	61	9	0,0	2	6	7,1	12%	3%	13%		
Olustvere Põhikool	101	11	0,5	9	39	9,0	15%	9%	48%	18,0	96
Suure-Jaani Kool	374	32	1,3	21	70	11,8	26%	6%	24%	16,2	70
Võhma Kool	114	17	1,0	18	24	6,5	7%	16%	37%	18,0	42
Viljandi Jakobsoni Kool	690	47	3,5	15	167	14,6	4%	2%	26%	4,3	52
Viljandi Kesklinna Kool	756	49	4,5	21	149	15,5	2%	3%	22%	4,7	38
Viljandi Paalalinna Kool	479	39	3,6	28	143	12,3	0%	6%	36%	7,8	48
Heimtali Põhikool	157	19	2,0	28	3	8,4	19%	18%	20%	14,0	16
Holstre Kool	76	8	1,0	11	23	9,6	38%	14%	45%	11,0	34
Kalmetu Põhikool	114	14	2,5	12	32	7,9	28%	11%	39%	4,8	18
Kolga-Jaani Kool	64	11	2,0	9	7	6,1	23%	14%	25%	4,5	8
Leie Kool	18	5	0,5	2	6	3,5	17%	11%	44%	4,0	16
Paistu Kool	92	11	1,0	5	26	8,3	54%	5%	34%	5,0	31
Saarepeedi Kool	86	12	0,0	6	21	7,2	29%	7%	31%		
Tarvastu Gümnaasium	244	20	2,0	10	62	12,0	21%	4%	30%	5,0	36
Viiratsi Kool	73	8	1,3	3	30	9,0	4%	4%	45%	2,4	26
Munitsipalkoolid kokku	4150	383	32,5	263	1011	10,8	14%	6%	31%	8,1	39
Viljandi Vaba Waldorfskool	108	13		8	42	8,4	25%	7%	0%		
Jaagu Lasteaed-Põhikool	31	8	2,2	31	0	3,8	43%	100%	100%	14,4	14
Lahmuse Kool	52	10	2,0	48	4	5,3	20%	92%	100%	24,0	26
Viljandi Kaare Kool	82	20	5,0	82	0	4,2	20%	100%	100%	16,4	16
Ämmuste Kool	34	9	2,8	34	0	3,8	22%	100%	100%	12,4	12

Toekoolid kokku	199	46	11,9	196	4	4,3	25%	98%	100%	16,5	16,8
Maakonna koolid kokku	4457	442	44,4	467	1057	10,1	15%	10%	34%	10,5	34,3

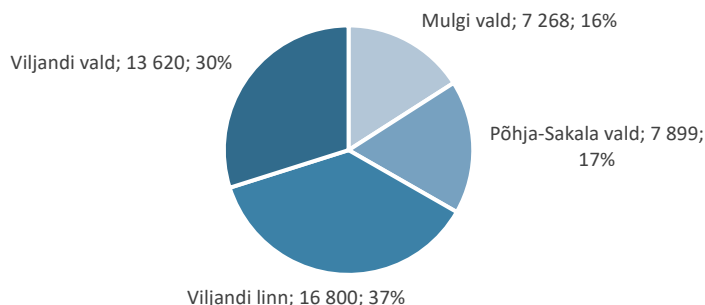
5. Rahvastikuarengud maakonnas

Tuge vajavate laste arvu tulevikudünaamika sõltub lisaks muudele teguritele ka demograafilistest arengutest. Viljandi maakonnas elas 2023. aasta alguse seisuga 45 587 elanikku. Viimase 15 aasta jooksul on maakonna rahvaarv vähenenud u 9500 elaniku võrra ehk aastakeskmiselt -1,1% (joonis 11).

Joonis 11. Rahvaarv Viljandi maakonnas 2008-2023 (Rahvastikuregister)

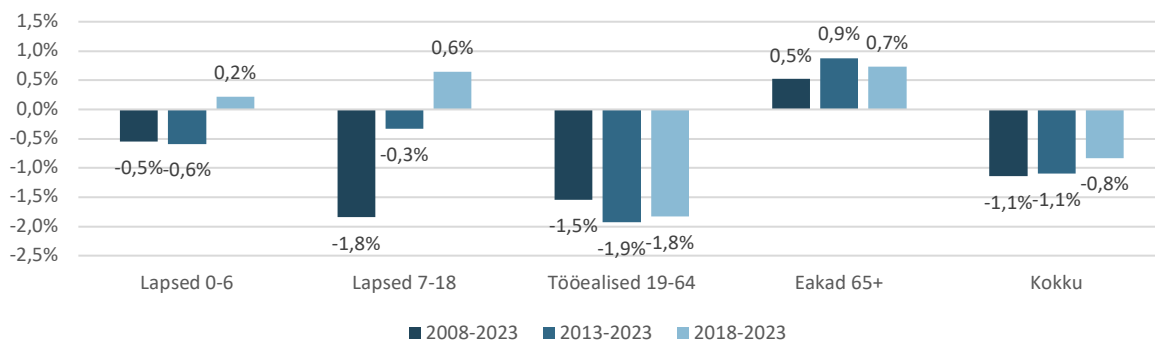
Maakonna neljast omavalitsusüksusest on suurima elanike arvuga maakonnakeskus Viljandi linn (16 800 elanikku). Ligi kolmandik rahvastikust elab Viljandi vallas ning kuundik nii Mulgi kui ka Põhja-Sakala vallas (joonis 12).

Joonis 12. Rahvaarv maakonna omavalitsustes seisuga 1.01.2023 (Rahvastikuregister)

Maakonnas elas 2023. aasta alguse seisuga 3124 kuni 6 aastast last (6,9% kogurahvastikust) ja 5846 last vanuses 7-18 aastat (12,8%). Omavalitsuste vaates on osakaalult kuni 18-aastaseid enim Viljandi linnas (21,3% kogurahvastikust), Viljandi ja Põhja-Sakala vallas on enam kui 19% ning Mulgi vallas 17%.

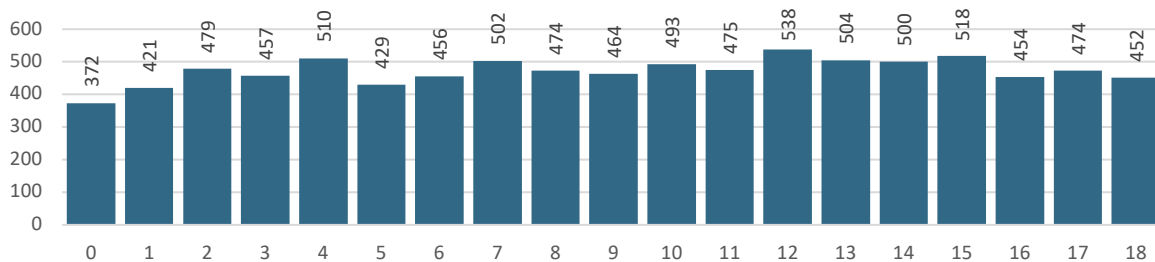
Viimase 15 aasta jooksul on maakonnas vanusrühm 0-6 eluaastat kahanenud ligi 300 lapse võrra (aastakeskmiselt -0,5%), samas on viimasel viiel aastal laste arv püsinud pigem stabiilne. Vanusrühm 7-18 on kahanenud enam kui 2200 lapse võrra (aastakeskmiselt -1,8%), samas on kahanemise tempo aeglustunud ja viimasel viiel aastal on laste arv pöördunud väikesele kasvule (joonis 13).

Joonis 13. Aastakeskmise muutus vanuserühmades perioodidel aastatel 2008-2023 (Rahvastikuregister)

Seega, kuna nooremate vanusrühmade rahvaarv on viimastel aastatel püsinud stabiilne, siis on erivajadusega laste arv tõusu põhjuseks eelkõige sisemised tegurid - laste vaimse tervise muutused ühest ning varajane märkamine ja diagnoosimine teisest küljest. Samuti praktiline vajadus asutustes tuge vajavaid lapsi aidata.

Maakonna suuremad sünnipõlvkonnad (u 500 last) on valdavalt juba põhikooli II ja III astmes. Kuni 7-aastaste põlvkonnad on üldjuhul väiksemad (joonis 14).

Joonis 14. Lapsed vanuses 0-18 eluaastat Viljandi maakonnas seisuga 2023 (Rahvastikuregister)

Juba sündinud laste alusel (arvestamata võimaliku rändega) siirdub maakonnas järgmise kuue aasta jooksul põhikooli õppima ligi 300 last vähem kui kooliastmest väljub (praegune II ja III aste). Trend on sarnane kõikides omavalitsustes. (tabel 22).

Tabel 22. Lapsed 3- aastaste vanusrühmadena seisuga 1.01.2023 (Rahvastikuregister)

	Viljandi maakond	Mulgi vald	Põhja-Sakala vald	Viljandi linn	Viljandi vald
kooli 4-6 aasta pärast	1357	157	238	538	424
kooli 3. a. jooksul	1395	212	226	564	393
I aste	1440	222	238	622	358
II aste	1506	173	276	619	438
III aste	1522	222	262	578	460
gümnaasium	1380	200	238	508	434
Muutus põhikoolis 6 aasta jooksul	-276	-26	-74	-95	-81

Ehk siis põhikooliõpilaste arv väheneb järgnevatel aastatel eeldatavalt u protsendi võrra aastas. Tulenevalt maakonna elanike vanusstruktuurist ning loomulikust ja mehhaanilisest iibest ei ole realistlik prognoosida rahvaarvu järjepidevat kasvu Viljandimaal. Möödunud nelja aasta statistika alusel toevajadus põhikoolis kasvanud kiiremini, samas hakkab tulenevalt olemasolevast vanusstruktuurist laste arvu kahanemise tempo ka tulevikus kiirenema. Kokkuvõttes, kuigi demograafilised arengud ja laste arvu kahanemine ühes küljest võiks pidurdada tuge vajavate laste arvu jätkuvat kasvu, omavad lähiaastatel siiski enam mõju muud tegurid. Seega surve tugiteenuste arendamisele vähemalt lähimas perspektiivis pigem kasvab.

Lisa 2. Tugiteenuste arendamise tegevused

Alltoodud tegevusi hinnati projekti vaheseminaril alltoodud skaaladel võttes aluseks tugiteenuste arendamise eesmärgid.

Üldeesmärk: Viljandi maakonnas on toe vajadusega lastele ja nende peredele loodud haridus-, sotsiaal- ja tervishoiu valdkonna terviklik ja ühise eesmärgi nimel töötav tugi- kompetentsikeskus, kus töötavad vastava pädevusalase väljaõppe saanud spetsialistid.

Eesmärgid ja võimalused:

1. Teenuse (tugispetsialistide) olemasolu (kättesaadavuse) tagamine haridusasutustes
2. Piiratud ressursi otstarbepärane rakendamine
3. Killustumise (nt üleostmine) asemel sünergia (vastastikune võimestamine)
4. Haridus- ja sotsiaalvaldkonna sidusus
5. Perede võimestamine
6. KOV saab teenuse arendamise tervikliku toe
7. Koolijuht saab tervikliku toe tugiteenuste tagamiseks
8. Ühtne värbamine ja personalitöö (koostöö ülikoolidega, praktikabaas, konkursid jt)
9. Ühtne arendamine (koolitused, meetodikad, täiend- ja ümberõpe jt)
10. Teenuse kvaliteet ja kättesaadavus piirkonnas (maakonnas) ühtlustub, kaasava hariduse ja selle rakendamise viisid ühtlustuvad
11. Arusaadavam süsteem perede ja laste jaoks

KOV TASANDIL ELLUVIIDAVALD TEGEVUSED

1. Tugipesade käivitamine KOVides

- 1.1. Teenuse kättesaadavuse suurendamine
- 1.2. Tugispetsialistide meeskonna olemasolu tagamine haridusasutustele
- 1.3. Kohapõhised rätseplahendused
- 1.4. KOV kui terviku vaade
- 1.5. Prioriteetsete ametikohtade ja arenduste finantseerimine arvestades realistlikke võimalusi (mitme aasta vaade)

2. Sotsiaal- ja hariduse valdkonna parem sidustamine

- 2.1. Sotsiaal- ja haridusvaldkonda lõimiva **juhtumikorraldaja** rakendamine (uus või olemasolevate töökorralduse muutmise)
- 2.2. **Heaolumeeskondade** käivitamine (juhtumikorraldaja ja HEVKOd)
 - 2.2.1. Infoliikumise vanemate nõustamise süsteemi kujundamine
- 2.3. **Vanemluse toetamine** ja seotud teenuste pakkumine (Perepesa)

3. REHA teenuse väljaarendamine tugikeskuse koosseisus
 - 3.1. REHA teenuste pakkumine**
 - 3.2. REHA, tugispetsialistide ühised meeskonnad; regulaarsed ühised nõupidamised
 - 3.3. Kooli **tugispetsialistide** (tugipesa) regulaarne ja koordineeritud **koostöö lapse REHA asutusega**
 - 3.4. Teenused lapse viibimiskohas (koolis, lasteaias)
4. Muud teenusepuudujäägi tagamise meetmed tugispetsialistide puuduse tingimustes:
 - 4.1. Abiõpetajad**
 - 4.2. Väikeklassid**
 - 4.3. **Kompetentsi koondamine** 1-2 kooli/ lasteaia juurde
 - 4.4. Sobitusrühmad/ erirühmad**
 - 4.5. Klasside ja rühmade suuruse vähendamine**

MAAKONNA TASANDIL ELLUVIIDAVAD TEGEVUSED

5. **Tugispetsialistide ainesektsioonide käivitamine** maakonnas
 - 5.1. Integreerida Viljandi tugikeskuse meeskondadesse
 - 5.2. **Tugispetsialistid:** logopeedid, eripedagoogid (lasteaia, koolid), psühholoogid, sotsiaalpedagoogid
 - 5.3. **HEVKO-d**
 - 5.4. Haridusjuhid**
6. **Maakonnaülesed arendustegevused**
 - 6.1. Tugispetsialistide arengu toetamine: koolitused, täiendõpe, kovisioonid, metoodiliselt materjalide arendamine jms
 - 6.2. KOVide ja haridusasutuste juhtide nõustamine lapse arengut toetava tugikeskkonna arendamiseks
 - 6.3. Õpetajatele suunatud koolituste läbiviimine ja nõustamine tuge vajava lapse toetamiseks
 - 6.4. KOVidele tugiteenuste tagamisega seotud analüütilise toe tagamine (ajakohane statistika, prognoosid, korraldusmudelid, finantsanalüüsid jne) ja valdkonna arendusprojektide eestvedamine (arendusvõimekus)
7. **Spetsialistide ühine värbamine**
 - 7.1. Viljandi tugikeskus värbab KOVide tellimusel, nõ ühine spetsialist
 - 7.2. Vastavate värbamiskampaaniate ja konkursside korraldamine; tugispetsialisti ameti propageerimine, vajadusel ümberõppe (nt tänased õpetajad) toetamine; ülikoolidega koostöökokkulepe sõlmimine tugispetsialistide praktikabaasina, täiendavate õppekohtade pakkumine jms
 - 7.3. Tugispetsialistide palga ja sotsiaalsete garantiide maakonnaülene ühtlustamine
8. **Tugiisikute ühine värbamine**
 - 8.1. Perekodu kaudu hankida maakonna vajadustele tugiisikud
9. **Tuge vajavate laste koolid**
 - 9.1. Süsteemsem koostöö koolide vahel
 - 9.2. Koolide maakonnaülene pidamine
 - 9.3. Jaagu Kooli (Perekodu) uue hoone rajamine

Lisa 3. Maakonnaülese kokkuleppe projekt

Mulgi valla, Viljandi linna, Viljandi valla, ja Põhja-Sakala valla ühiste kavatsuste kokkulepe hariduse tugiteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamiseks ning maakonnaüleseks arendamiseks

Lähtudes maakonna omavalitsuse poolt ühiselt läbi viidava projekti „HEV kompetentsikeskuse teenusmudeli väljatöötamine Viljandimaal“ käigus teostatud analüüsides ja läbiviidud aruteludest võtame eesmärgiks viia ellu järgmised maakonnaülesed ja kohaliku omavalitsuse tasandi tegevused.

1. Maakonnaülesed tegevused

- 1.1. Käivitame alates 1. septembrist 2023. a. haridusvaldkonna tugispetsialistide ja HEVKOde ülemaakondlikud erialagrupid ja tagame nende finantseerimise.
- 1.2. Viime maakonnaüleselt ellu koolitustegevused vastavalt projekti tegevuskavale.

2. KOV tasandi tegevused

- 2.1. Võtame eesmärgiks vastavalt kohaliku omavalitsuse eelarvelistele võimalustele täita projekti käigus tehtud ettepanekutest lähtuvalt tugispetsialistide ametikohad.
- 2.2. Otsime võimalusi hariduse tugiteenuste keskuste käivitamiseks ja arendamiseks igas omavalitsuses ja tugispetsialistide meeskondliku tegevuse tugevdamiseks.

3. Lähtume tegevustes kokkuleppele lisatud tegevuskavast.

Imre Jugomäe	Mulgi vallavanem
Madis Timpson	Viljandi linnapea
Alar Karu	Viljandi vallavanem
Karel Tölp	Põhja-Sakala vallavanem
Mati Toomsalu	Viljandimaa Omavalitsuste Liidu tegevdirektor

Lisa: tegevuskava aastateks 2023-2025

Kokkuleppe lisa: tegevuskava.

Tegevus	Tähtaeg	Vastutaja (kaasvastutaja)	Ressurss
1. Maakonnaülesed tegevused			
1.1. KOV haridusjuhtide nõukoja käivitamine	01.06.2023	Projekti juht (haridusjuhid)	Ei vaja täiendavat ressursi
1.2. Erialagruppide juhtide meeskonnajuhtimise koolitused	15.06.2023	Projekti juht (Viljandi linna tugikeskus)	Projekti koolitusvahendid (u 3000 EUR)
1.3. Tugispetsialistide erialagruppide käivitamine ¹⁸	01.09.2023	Projekti juht (haridusjuhid)	KOVide osalus vastavalt arvutusele (ca 32 000 EUR/aastas)
1.4. Tugispetsialistide erialagruppide selekteeritud koolitused perioodiks, mis viiakse läbi kuni aprill 2024	15.10.2023	Erialagruppide koordinaatorid (projekti juht)	Projekti koolitusvahendid (15 000 EUR; a 3000 EUR)
1.5. Haridusjuhtide nõukoja ja Rajaleidja piirkondliku keskuse koostöö ja tegevuste planeerimisseminar	31.12.2023	Projekti juht, haridusjuhtide nõukoda	Ei vaja täiendavat ressursi
1.6. Abiõpetajate ja tugisikute kvisioonid, töötoad - pilootprogramm	01.01.2024	Projekti juht (võimalusel koostöös Perekoduga)	Töötubade ettevalmistamine ja läbiviimine (u 1500 EUR)
1.7. Haridusasutuste juhtide ja KOV haridusjuhtide õppekäigud tugiteenuseid konsolideerinud KOVidesse	15.01.2024	Projekti juht (haridusjuhid)	Projekti piloteerimisvahendid (5000 EUR)
1.8. Üldhariduskoolide õpetajate koolitusprogrammi koostamine erivajadusega laste toetamisel ja avakoolituse läbiviimine	01.02.2024	Erialagruppide koordinaatorid ja haridusjuhid	Programmi koostamine ei vaja täiendavat ressursi, koolitus u 3000 EUR
1.9. Lasteaiaõpetajate koolitusprogrammi koostamine varajase märkamise ja kaasava hariduse põhimõtete rakendamisel ja avakoolituse läbiviimine	01.02.2024	Erialagruppide koordinaatorid ja haridusjuhid	Programmi koostamine ei vaja täiendavat ressursi, koolitus u 3000 EUR
1.10. VEPA meetodika tutvustamine ja rakendamise kavandamine	01.03.2024	Projekti juht (erialagrupid, HEVKOd)	Projekti koolitusvahendid programmi tutvustuseks ja koolitusteks (u 2000 EUR)
2. KOV tasandi tegevused			
2.1. Tugispetsialistide värbamine vastavalt ettepanekule (kollektiivsed vaheülevaated septembris)	01.09.2023 01.09.2024 01.09.2025	KOVide haridusjuhid	KOV eelarve, vastavalt võimalustele
2.2. Viljandi linna poolt tugiteenuse osutamine vajaduse ja võimaluste kaardistus teistele KOVidele (nt Põhja-Sakala Kõpu piirkond ja psühholoog)	01.01.2024	Vastavate KOVide haridusjuhid ja tugikeskuse juht	KOV eelarve, vastavalt teenuse mahtudele
2.3. Viljandi linna tugikeskuse juhtumikorraldaja ametikoha loomine	01.01.2024	Tugikeskuse juht	KOV eelarve (u 28 082 EUR/aastas)
2.4. Mulgi valla tugikeskuse analüüs ja käivitamine	01.01.2024 01.09.2024	KOV haridusjuht	Ei vaja täiendavat ressursi
2.5. Põhja-Sakala valla tugikeskuse analüüs ja käivitamine	01.01.2024 01.09.2024	KOV haridusjuht	Ei vaja täiendavat ressursi
2.6. Viljandi valla tugikeskuse analüüs ja käivitamine	01.01.2024 01.09.2024	KOV haridusjuht	Ei vaja täiendavat ressursi
2.7. Viljandi linna tugikeskuse REHA teenuste pakkumise ettevalmistamine (profiili valik, kokkulepped teiste teenuste osutajatega, jm)	01.05.2024	Tugikeskuse juht	Ei vaja täiendavat ressursi
2.8. Viljandi linna tugikeskuse REHA teenuste käivitamine	01.09.2025	Tugikeskuse juht	Vastavalt meeskonna suurusele (kuni u 140 000 EUR /aastas), isemajandav

¹⁸ 6 gruppi: koolide eripedagoogid, lasteaedade eripedagoogid, logopeedid, sotsiaalpedagoogid, psühholoogid, HEVKOd.